

Ewaluacja ex-post skuteczności realizacji celów Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020

RAPORT KOŃCOWY

Zamawiający

Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego
Departament Rozwoju Regionu
ul. Wielicka 72A
30-552 Kraków
www.malopolska.pl
fb.com/lubiemalopolske

Wykonawca

ECORYS

Ecorys Polska sp. z o.o.
ul. Solec 38 lok. 105
00-394 Warszawa
www.ecorys.com

Zespół Autorski: dr Beata Belica, Przemysław Bruhn, Anna Górecka-Ojdana, Dorota Kretkiewicz, Roksana Kołodziejczyk, Paulina Kowalczyk, Adam Rybkowski, Weronika Zych

Warszawa-Kraków 2024

Spis treści

Streszczenie	4
Wykaz skrótów	6
Opis podejścia metodologicznego	8
Opis wyników badania.....	10
1. Realizacja celów Strategii.....	10
1.1. Stopień osiągnięcia celów Strategii	10
1.1.1. Gospodarka wiedzy i aktywności.....	10
1.1.2. Dziedzictwo i przemysł czasu wolnego	15
1.1.3. Infrastruktura dla dostępności komunikacyjnej	18
1.1.4. Krakowski Obszar Metropolitalny i inne subregiony	23
1.1.5. Rozwój miast i terenów wiejskich.....	25
1.1.6. Bezpieczeństwo ekologiczne, zdrowotne i społeczne	27
1.1.7. Zarządzanie rozwojem województwa.....	27
1.1.8. Wskaźniki ogólne	34
1.2. Przedsięwzięcia przyczyniające się do realizacji celów Strategii.....	36
1.2.1. Gospodarka wiedzy i aktywności.....	36
1.2.2. Dziedzictwo i przemysł czasu wolnego	38
1.2.3. Infrastruktura dla dostępności komunikacyjnej	40
1.2.4. Krakowski Obszar Metropolitalny i inne subregiony	41
1.2.5. Rozwój miast i terenów wiejskich.....	45
1.2.6. Bezpieczeństwo ekologiczne, zdrowotne i społeczne	46
1.2.7. Zarządzanie rozwojem województwa.....	46
2. Potencjał wewnętrzny i zewnętrzny służący realizacji Strategii	60
2.1. Czynniki wpływające na realizację celów Strategii	60
2.2. Wpływ Samorządu Województwa na realizację celów Strategii	69
Spis elementów graficznych w tekście	75
Spis tabel	75
Spis wykresów	75
Bibliografia.....	77
Załączniki	78

Streszczenie

Niniejszy raport jest wynikiem przeprowadzonego badania ewaluacyjnego dotyczącego Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020. W celu opracowania raportu posłużono się zarówno badaniami pierwotnymi, jak i danymi zastanymi. Połączenie tych dwóch źródeł wiedzy pozwoliło na wyciągnięcie wiarygodnych i rzetelnych wniosków w zakresie wdrażania Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego w minionych latach.

Raport podzielony został na dwie główne części. W części pierwszej omówiono stopień realizacji celów Strategii oraz wpływ przedsięwzięć strategicznych na rozwój województwa. W drugiej części dokonano natomiast analizy tego, jaki potencjał wewnętrzny oraz zewnętrzny służył realizacji Strategii. Poddano analizie czynniki niezależne od samorządu województwa wpływające na realizację celów Strategii, a także zbadano wpływ tego samorządu na pozostałe, zależne od niego czynniki.

Przeprowadzona analiza pozwala na wskazanie, że w obszarze **„Gospodarka wiedzy i aktywności”** niemal wszystkie wskaźniki przekroczyły zakładany poziom wartości docelowej. Jest to o tyle istotne, że pomiar wartości docelowej następował według stanu na koniec 2020 roku, gdy nie tylko Polska, ale cały świat, dotknięte były licznymi ograniczeniami związanymi z pandemią COVID-19, co z pewnością miało wpływ na osiągnięte wartości wskaźników.

Badanie wykazało również, że w obszarze **„Dziedzictwo i przemysły czasu wolnego”** większość wskaźników, pomimo licznych inwestycji strategicznych, nie osiągnęła zakładanej wartości docelowej. Wpływ na to miała bez wątpienia pandemia i wprowadzone podczas niej ograniczenia, które uniemożliwiały mieszkańcom odwiedzanie instytucji kulturalnych, takich jak: muzea, teatry czy kina. Dodatkowo pandemia COVID-19 spowodowała zahamowanie ruchu turystycznego, co znalazło odzwierciedlenie w wartościach monitorowanych wskaźników.

W obszarze **„Infrastruktura dla dostępności komunikacyjnej”** osiągnięte na koniec 2020 roku wskaźniki odbiegają od zakładanej wartości docelowej. W tym przypadku również wpływ mogła wywrzeć pandemia COVID-19 – podróże, zarówno te turystyczne, jak i te wynikające z konieczności (praca, nauka) nie odbywały się; wprowadzona została praca i nauka zdalna, przez co ruch pasażerski znacząco zmalał.

W przypadku obszaru **„Krakowski Obszar Metropolitalny i inne subregiony”** przyjęte wskaźniki nie pozwoliły na monitorowanie, a ostatecznie – na ocenę postępów wdrażania SRWM 2011-2020. Wynika to przede wszystkim z czynników zewnętrznych, gdyż część przyjętych wskaźników przestała być monitorowana przez GUS, zaś w przypadku wskaźników dotyczących edukacji, monitorowanie przyjętych wskaźników w większości przestało być możliwe, gdyż reforma oświaty zlikwidowała gimnazja, a w ich miejsce wydłużyła czas trwania edukacji w szkołach podstawowych i liceach ogólnokształcących. Przestało być zatem możliwe monitorowanie i porównanie zmian w wynikach egzaminów zewnętrznych na poziomie podstawowym i gimnazjalnym.

Obszar **„Rozwój miast i terenów wiejskich”** mierzony był za pomocą 3 wskaźników. Wskaźniki dotyczące poziomu urbanizacji oraz dochodów gmin zostały osiągnięte na założonym poziomie, jednak wskaźnik dot. poziomu bezrobocia nie osiągnął zakładanej wartości.

W przypadku obszaru **„Bezpieczeństwo ekologiczne, zdrowotne i społeczne”** poziom osiągnięcia wartości wskaźników jest zadowalający, chociaż nie wszystkie wskaźniki udało się zrealizować zgodnie z prognozami. W regionie przeprowadzono liczne inwestycje z zakresu ochrony środowiska i klimatu,

skutecznie prowadzono politykę społeczną i zdrowotną przyczyniając się do poprawy jakości życia i zdrowia mieszkańców.

Wartości wskaźników osiągnięte w obszarze „**Zarządzanie rozwojem województwa**” charakteryzują się trendem wzrostowym, ale mimo tego w dwóch z trzech spośród nich nie udało się osiągnąć zakładanych do osiągnięcia wartości. Na podstawie danych zastanych można stwierdzić, że udało się uzyskać zakładaną wartość wskaźnika związaną z odsetkiem podatników, którzy zdecydowali się na oddanie 1% (aktualnie 1,5%) podatku dochodowego na organizacje pożytku publicznego.

Na realizację celów Strategii wpływały **różnorodne czynniki wewnętrzne oraz zewnętrzne**, które zarówno ułatwiały, jak i utrudniały realizację jakościowego wsparcia. Podmioty wdrażające wsparcie wskazywały na to, iż realizacja przedsięwzięć była procesem długotrwałym, a to narażało poszczególne interwencje na wzmożony wpływ czynników zewnętrznych. Dodatkowo poszczególne wskaźniki mierzyły jedynie pośredni wpływ ich interwencji. Mieli oni także trudności z zapewnieniem wkładu własnego oraz z pozyskaniem finansowania, które było niezbędne do realizacji całościowego, jakościowego wsparcia. Czynnikiem zewnętrznym, który miał negatywny wpływ na osiąganie jakościowych efektów w ramach Strategii były m.in. wybuch pandemii COVID-19, inflacja, czy nowo pojawiające się uwarunkowania formalno-prawne, do których wsparcie nie zostało dostosowane. Z drugiej strony realizatorzy wskazali na to, iż założenie różnorodnych form finansowania w ramach Strategii oraz założona w ich ramach współpraca między różnorodnymi podmiotami była czynnikiem, który zdecydowanie ułatwiał osiąganie jakościowych efektów w ramach prowadzonych interwencji. Czynnikiem zewnętrznym, który wpływał na osiąganie celów strategicznych dwójako (zarówno pozytywnie, jak i negatywnie) był czynnik ludzki.

Do realizacji celów Strategii przyczyniał się szereg projektów, realizowanych przez Samorząd Województwa Małopolskiego, jednak warto podkreślić również **wagę przedsięwzięć deklarowanych w różnych obszarach tematycznych przez samorządy lokalne**. Przykładowo realizację zadań dotyczących rozwoju przedsiębiorczości w okresie 2011-2020 zadeklarowało 32% JST, zaś działania wspierające innowacyjność w tych samych latach realizowało 15,6% samorządów. Gminy i powiaty realizowały przede wszystkim projekty ukierunkowane na swój zakres odpowiedzialności, przykładowo, aż 44% gmin realizowało projekty współfinansowane ze źródeł zewnętrznych w obszarze zwalczania bezrobocia. Zatem ogółem, działania poszczególnych samorządów lokalnych wpływały w dość dużym stopniu na realizację celów Strategii. Możliwości oddziaływania samorządów lokalnych na osiągnięcie założonych celów są jednak różne w przypadku poszczególnych celów.

Wpływ samorządu województwa na poziom realizacji celów Strategii przejawiał się w dysponowaniu głównymi źródłami jej finansowania. Samorząd województwa miał największy wpływ na realizację celów Strategii w obszarach: *Dziedzictwo i przemysły czasu wolnego* (w zakresie kultury) i *Infrastruktura dla dostępności komunikacyjnej* oraz wysoki w obszarze *Bezpieczeństwo ekologiczne, zdrowotne i społeczne* (w wymiarze środowiskowym). W obszarze *Gospodarka wiedzy i aktywności* wpływ samorządu województwa na realizację celów Strategii był największy w zakresie edukacji, a najmniejszy w odniesieniu do rozwoju przedsiębiorczości i przemysłu). Samorząd województwa podjął liczne działania strategiczne, inwestycyjne, infrastrukturalne czy promocyjne w celu zapobiegnięcia lub ograniczenia negatywnych skutków zewnętrznych. Rozwijał współpracę, budował relacje, prowadził dialog z podmiotami odpowiedzialnymi za przeprowadzenie koniecznych zmian, aktywizował społeczność lokalną, a w odpowiedzi na pandemię COVID-19 uruchomił Małopolską Tarczę Antykryzysową.

Wykaz skrótów

Skrót	Rozwinięcie
B+R	Działalność badawczo-rozwojowa
BAEL	Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności
BDL GUS	Bank Danych Lokalnych GUS
CATI	Ankieta telefoniczna (z j. ang. <i>Computer-Assisted Telephone Interviewing</i>)
CAWI	Ankieta internetowa (z j. ang. <i>Computer-Assisted Web Interview</i>)
FEM 2021-2027	Fundusze Europejskie dla Małopolski na lata 2021-2027
GUS	Główny Urząd Statystyczny
IDI	Indywidualny wywiad pogłębiony (z j. ang. <i>Individual In-Depth Interview</i>)
JKP	Jurajskie Parki Krajobrazowe
JST	Jednostka Samorządu Terytorialnego
KOM	Krakowski Obszar Metropolitalny
MBP	Mechaniczno-biologiczne przetwarzanie odpadów
MPI	Małopolski Plan Inwestycyjny
MPL	Międzynarodowy Port Lotniczy
MRPO 2007-2013	Małopolski Regionalny Program Operacyjny na lata 2007-2013
MMŚP	Mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa
NFOŚiGW	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
NGO	Organizacje pozarządowe (z j. ang. <i>Non governmental organisations</i>)
OKE	Okręgowa Komisja Egzaminacyjna
OP 6	Oś priorytetowa 6. Dziedzictwo regionalne RPO WM 2014-2020
OP 8	Oś Priorytetowa 8. Rynek Pracy RPO WM 2014-2020
OPP	Organizacje Pożytku Publicznego
PK	Park Krajobrazowy
PKB	Produkt Krajowy Brutto
POLIŚ	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko (na lata 2014-2020)
PONE	Program Ograniczania Niskiej Emisji
PO WER	Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój
PPP	Partnerstwo Publiczno-Prywatne

Skrót	Rozwinięcie
PPS	Parytet Siły Nabywczej
PROW	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020
PUP	Powiatowy Urząd Pracy
RIS	Regionalna Inteligentna Specjalizacja
RPO WM 2014-2020	Regionalny Program Operacyjny Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020
SAG	Strefy Aktywności Gospodarczej
SKA	Szybka Kolej Aglomeracyjna
SPR	Subregionalny Program Rozwoju
SRWM 2011-2020	Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020
SWM	Samorząd Województwa Małopolskiego
TIK	Technologie Informacyjno-Komunikacyjne
UE	Unia Europejska
UJ	Uniwersytet Jagielloński
UMWM	Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego
WDB	Wartość dodana brutto
WFOŚiGW	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
WM	Województwo Małopolskie
WSJO	Wojewódzkie Samorządowe Jednostki Organizacyjne
ZIT	Zintegrowane Inwestycje Terytorialne
ZPKWM	Zarząd Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego

Opis podejścia metodologicznego

Celem głównym niniejszego badania było przeprowadzenie ewaluacji ex-post skuteczności realizacji celów Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020 (SRWM 2011-2020). Ramy czasowe badania objęły okres od 2011 do 2020 roku.

W ramach ewaluacji założono ocenę skuteczności realizacji celów SRWM 2011-2020 w podziale na poszczególne obszary polityki rozwoju:

1. Gospodarka wiedzy i aktywności;
2. Dziedzictwo i przemysły czasu wolnego;
3. Infrastruktura dla dostępności komunikacyjnej;
4. Krakowski Obszar Metropolitalny i inne subregiony;
5. Rozwój miast i terenów wiejskich;
6. Bezpieczeństwo ekologiczne, zdrowotne i społeczne;
7. Zarządzanie rozwojem województwa.

Badanie ukazało stopień realizacji celów na koniec okresu realizacji tego dokumentu, czynniki mające wpływ na osiągnięty poziom i stopień ich oddziaływania, a także to, jakie wnioski i rekomendacje wynikające z wdrażania SRWM 2011-2020 mogą stać się użyteczne w pracach nad kolejnymi dokumentami strategicznymi województwa, w szczególności w zakresie aktualizacji SRWM 2030.

Metodologia badania zakładała wykorzystanie szerokiego **instrumentarium metodologicznego**. Do metod i technik badawczych i analitycznych, które zastosowano na potrzeby ewaluacji przeprowadzono:

Przegląd literatury i analizę danych zastanych oraz statystycznych	Indywidualne wywiady pogłębione, diady, triady	Wywiady grupowe (online)
Warsztat rekomendacyjny	Panel delficki	Badanie CAWI

Na potrzeby opracowania niniejszego raportu przeprowadzono¹:

- 30 indywidualnych wywiadów pogłębionych, w tym 4 z radnymi województwa, 17 z UMWM oraz WSJO, 5 z realizatorami zadań strategicznych wskazanych w SRWM 2011-2020 oraz 4 z jednostkami organizacyjnymi samorządów lokalnych;
- 10 wywiadów grupowych online (w każdym wywiadzie uczestniczyło przynajmniej 5 osób oraz moderator);
- 1 panel delficki z udziałem 4 ekspertów, panel odbył się w 2 etapach;
- Badanie CAWI na pełnej próbie jednostek samorządu terytorialnego (zaproszenie wysłano do wszystkich gmin i powiatów województwa małopolskiego) – *response rate* wyniósł 115 JST);

¹ Badanie przeprowadzone przez Wykonawcę obejmowało ewaluację ex-post skuteczności realizacji celów Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020 oraz ewaluację śródkresową skuteczności realizacji celów Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”. Zaprezentowane w tym miejscu techniki badawcze odnoszą się wyłącznie do komponentu 1.

- 1 warsztat rekomendacyjny.

Ogółem w ramach badania przeprowadzono również benchmarking, jednak jego zastosowanie było ograniczone do II komponentu zamówienia (Ewaluacja śródkresowa skuteczności realizacji celów Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”).

Opis wyników badania

1. Realizacja celów Strategii

1.1. Stopień osiągnięcia celów Strategii²

1.1.1. Gospodarka wiedzy i aktywności

Stopień osiągnięcia celów Strategii w obszarze „Gospodarka wiedzy i aktywności” mierzony jest za pomocą pięciu wskaźników, obrazujących kierunki polityki rozwoju w tym obszarze. Pierwszym z nich jest **Udział dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym (przedszkola, punkty i zespoły przedszkolne) w tej grupie wiekowej, w podziale na obszary zurbanizowane i niezurbanizowane wg kryterium gęstości zaludnienia** (150 os./km). Wskaźnik ten przekroczył zakładaną wartość na obszarach zurbanizowanych³, natomiast nie osiągnął wartości docelowej na obszarach niezurbanizowanych. Jest to pochodna innych zmian, które nastąpiły w regionie, tj. migracji mieszkańców regionu do gmin ościennych dużych miast, przy jednoczesnym dowożeniu dzieci do przedszkoli w miastach – miejscach pracy rodziców⁴. Wobec tego, zapotrzebowanie na miejsca w placówkach wychowania przedszkolnego na obszarach zurbanizowanych było wciąż duże. Warto zauważyć, że pomimo nieosiągnięcia zakładanego celu na obszarach niezurbanizowanych, odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym zwiększył się znacząco, a trend wzrostowy został utrzymany⁵. Udało się to m.in. dzięki tworzeniu punktów przedszkolnych w miejscach, gdzie mieszka niewiele dzieci w wieku 3-5 lat⁶. Ponadto, znaczący wkład w realizację Strategii w tym obszarze miały środki RPO WM 2014-2020, w ramach których możliwe było tworzenie nowych miejsc w placówkach wychowania przedszkolnego.

² Pytania badawcze: W jakim stopniu zostały osiągnięte cele SRWM 2011-2020 (cel główny i cele szczegółowe) mierzone wskaźnikami osiągnięć w ramach poszczególnych siedmiu obszarów polityki rozwoju wyodrębnionych w Strategii? Jak wyglądały trendy wskaźników osiągnięć i co na nie miało wpływ? W których obszarach polityki rozwoju zmiany obrazowane wskaźnikami najbardziej odbiegały od założonych w dokumencie scenariuszy i jakie były tego przyczyny?

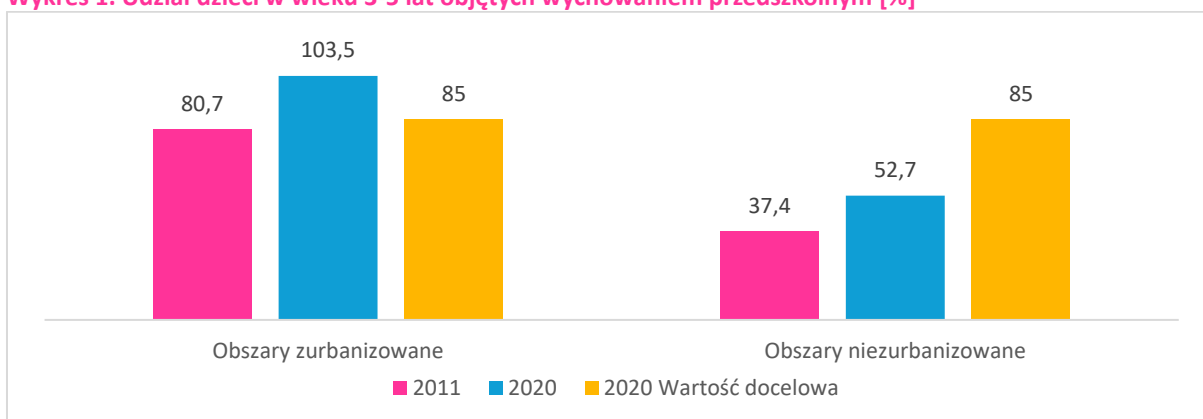
³ Warto zauważyć, że odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w wieku 3-5 lat to stosunek liczby dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego, w wieku od 3 do 5 lat, do liczby wszystkich dzieci w tym wieku, zamieszkujących dany teren. Wobec tego, wskaźnik może osiągnąć wartość powyżej 100% (co miało miejsce w 2020 r. na obszarach zurbanizowanych), ponieważ do placówek w miastach uczęszczają dzieci, które zamieszkują okoliczne gminy.

⁴ Na podstawie wywiadu grupowego oraz IDI.

⁵ W 2022 roku wskaźnik osiągnął wartość 80,8 % na obszarach niezurbanizowanych.

⁶ Na podstawie IDI.

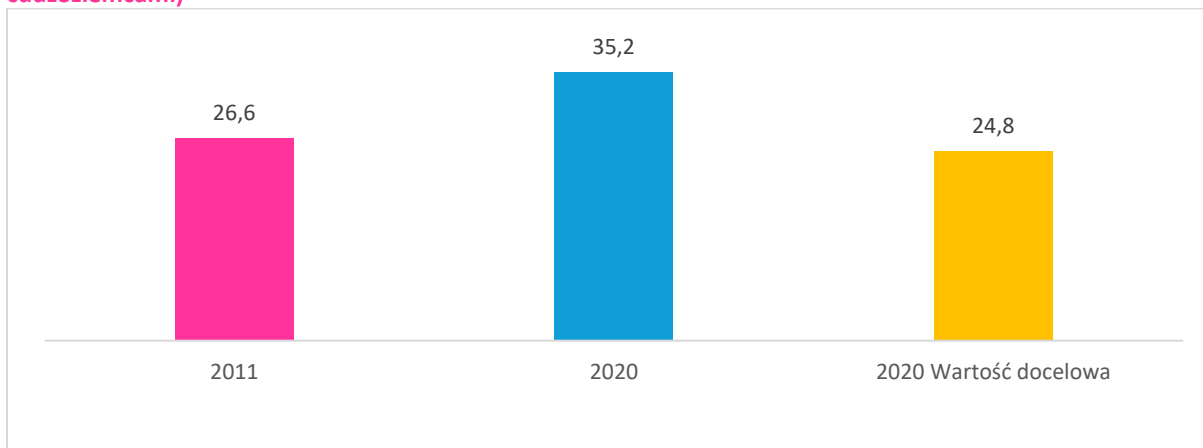
Wykres 1. Udział dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z systemu STRATEG (dane na 26.06.2024).

Kolejnym wskaźnikiem służącym monitorowaniu Strategii był **odsetek absolwentów szkół wyższych na kierunkach matematycznych, przyrodniczych i technicznych**. Na wstępie należy zaznaczyć, że wartość bazowa dla tego wskaźnika była ustalana w roku 2009 roku i wynosiła wtedy 21,7%. Od początku wdrażania Strategii (2011 r.) widoczna była tendencja wzrostowa aż do roku 2019, gdy wskaźnik osiągnął wartość 38,2%. Następnie, w 2020 r. odsetek absolwentów uczelni na kierunkach matematycznych, przyrodniczych i technicznych zaczął spadać. Nie miało to jednak wpływu na realizację celów Strategii – pomimo tendencji spadkowej, przekroczono założoną wartość docelową tego wskaźnika. Do osiągnięcia celu przyczyniły się m.in. działania samorządu w obszarze kształcenia na poziomie edukacji ogólnej, w ramach których kładziono nacisk na wzmacnianie kompetencji matematycznych, przyrodniczych oraz technicznych uczniów, a także ułatwianie uczniom przejścia z etapu szkoły średniej na studia⁷. Ponadto, pośredni wpływ samorządu w tym obszarze był widoczny także poprzez wspieranie kształcenia zawodowego, tj. podnoszenie jakości edukacji w technikach, co umożliwiało uczniom podjęcie studiów na uczelniach technicznych.

Wykres 2. Odsetek absolwentów szkół wyższych na kierunkach technicznych i przyrodniczych (łącznie z cudzoziemcami)

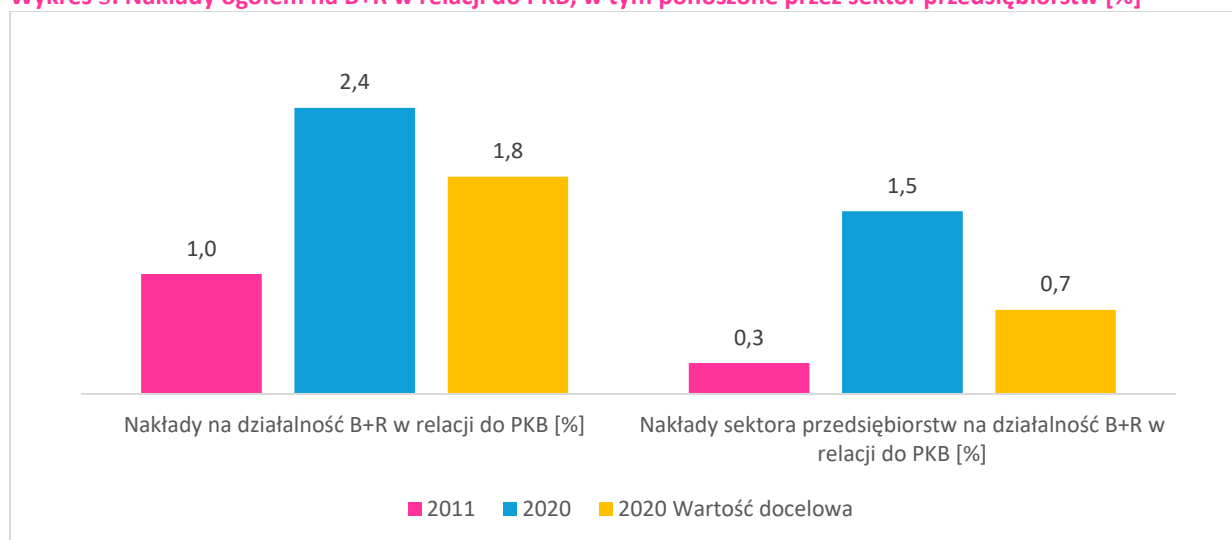
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z systemu STRATEG (dane na 26.06.2024).

Cele Strategii mierzone były także udziałem **nakładów ogółem na B+R w relacji do PKB, w tym ponoszonych przez sektor przedsiębiorstw**. Wysoki stopień osiągnięcia wartości docelowej jest

⁷ Na podstawie IDI.

pochoďną zmian zachodzących w tym okresie w całym kraju⁸. Wartość wskaźnika nakładów na B+R w relacji do PKB dla Polski wzrosła w latach 2011-2020 o 0,64 p.p.⁹ Dla sektora przedsiębiorstw odnotowano wzrost na poziomie kraju również o 0,64 p.p. Porównując te dane ze statystykami dla województwa małopolskiego, można wnioskować, że w Małopolsce zmiany zachodziły szybciej niż średnia dla kraju. W 2020 roku Małopolska była regionem, w którym nakłady na działalność B+R (w tym także nakłady przedsiębiorstw) w relacji do PKB były najwyższe w kraju. W opinii uczestników wywiadów grupowych, wywiadów z podmiotami realizującymi przedsięwzięcia strategiczne oraz wywiadów z przedstawicielami UMWM jest to rezultat: napływu przedsiębiorstw, które rozpoczęły swoją działalność w Małopolsce, programów współfinansowanych z środków UE¹⁰, skierowanych na współpracę przedsiębiorstw i jednostek naukowych w zakresie B+R, ciągłej współpracy klastrów z przedstawicielami samorządu województwa oraz zacieśniającej się współpracy przedstawicieli sektora publicznego z prywatnym.

Wykres 3. Nakłady ogółem na B+R w relacji do PKB, w tym ponoszone przez sektor przedsiębiorstw [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z systemu STRATEG (dane na 26.06.2024).

Wskaźnikiem, który obrazuje stopień osiągnięcia celów Strategii, powiązany z przedsiębiorczością jest **liczba przedsiębiorstw (prowadzących działalność) o liczbie pracujących do 9 osób na 1000 mieszkańców**. Od początku wdrażania Strategii (2011 rok) tendencja tego wskaźnika była wzrostowa – liczba przedsiębiorstw o liczbie pracujących do 9 osób na 1000 mieszkańców wzrosła z 47,3 w 2011 r. do 65,2 w 2020 roku, przy zakładanej wartości docelowej 56,9. Niemniej jednak, w opinii przedstawicieli UMWM i WSJO nie we wszystkich powiatach przedsiębiorczość rozwijała się w tak szybkim tempie. Potwierdzają to dane BDL GUS. Najniższą wartość wskaźnika dotyczącego osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 1000 mieszkańców w 2020 r. odnotowano w

⁸ Na podstawie wywiadów grupowych.

⁹ Na podstawie danych Strateg.

¹⁰ Jak wynika z badania „Cyfrowa przyszłość dzieje się u Nas” (Narodowe Centrum Badań i Rozwoju, Warszawa 2022, s. 26-29) podmioty z Małopolski wyróżniały się w korzystaniu z środków POIR (dystrybuowanych przez NCBR) przeznaczonych na innowacje w obszarze cyfryzacji. Na terenie województwa małopolskiego zrealizowano najwięcej projektów dotyczących rozwoju oprogramowania i opracowania/ulepszenia rozwiązań sprzętowych wpisujących się w trendy transformacji cyfrowej (projekty te miały również najwyższą wartość wśród wszystkich regionów).

powiatach: dąbrowskim (53), tarnowskim (62) i gorlickim (65). Średnia dla regionu wynosiła 91, a w powiatach z najwyższymi wartościami (tatrzański, m. Kraków) wartość wskaźnika wyniosła ponad 100. Ponadto, w powiecie dąbrowskim w 2020 roku odnotowano najwyższą w regionie stopę bezrobocia (11%). Narzędziem, które mogłoby wesprzeć przedsiębiorczość na tym obszarze mogą być dotacje na założenie jednoosobowej działalności gospodarczej. Na skuteczność tego rodzaju wsparcia wskazują wyniki ewaluacji RPO WM 2014-2020, obejmującej OP 8, w ramach której możliwe było otrzymanie dotacji na założenie działalności gospodarczej¹¹. Należy zaznaczyć, że dotacje w ramach RPO WM 2014-2020 były skierowane do osób pozostających bez pracy (bezrobotnych i biernych zawodowo) – były jednym z narzędzi aktywizacji. Wobec tego, nie jest znana skuteczność tego rodzaju instrumentu w odniesieniu do innych grup. W ramach Priorytetu 6. Fundusze europejskie dla rynku pracy, edukacji i włączenia społecznego programu regionalnego FEM 2021-2027 bezzwrotne środki na założenie działalności gospodarczej mogą obecnie otrzymać (podobnie jak w ramach RPO WM 2014-2020) osoby pozostające bez pracy. Wobec tego, w regionie istnieje wsparcie w postaci dotacji na założenie działalności gospodarczej.. Warto podkreślić, że w ramach SRWM2030 zaplanowano wspieranie rozpoczynania działalności gospodarczej, wdrażania nowych rozwiązań biznesowych i wchodzenia na nowe rynki – w ramach kierunku działań 2.1.2. Wsparcie ma polegać na organizacji szkoleń, mentoringu i konkursów dla osób chcących założyć firmę. Zaplanowano także wsparcie inicjatyw, które pomagają w rozwoju projektów biznesowych. Można wnioskować, że tak zaprojektowane wsparcie w regionie będzie kompleksowe, gdyż z jednej strony umożliwia otrzymanie środków na założenie działalności gospodarczej (w przypadku pozostawania bez pracy), z drugiej zaś oferuje pozafinansowe instrumenty wspierające rozpoczęcie prowadzenia firmy.

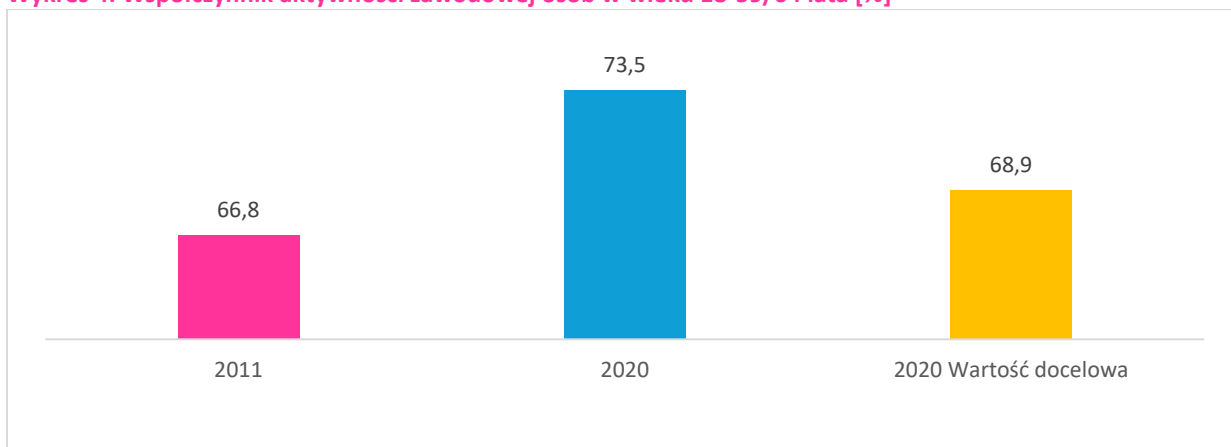
Ostatnim wskaźnikiem mierzącym osiągnięcie celów Strategii w obszarze gospodarki wiedzy i aktywności jest **współczynnik aktywności zawodowej osób w wieku produkcyjnym**. Jest to rezultat spadku bezrobocia w okresie wdrażania Strategii¹². Należy zauważyć, że wzrost aktywności zawodowej oraz spadek bezrobocia to tendencje ogólnopolskie, wynikające ze zmieniającej się sytuacji na rynku pracy. W 2020 r. średnia wartość tego wskaźnika dla Polski wynosiła 76,5%, a województwo małopolskie było w trójce regionów z najniższym współczynnikiem aktywności zawodowej osób w wieku produkcyjnym. Jednocześnie, Małopolska była w czwórce regionów z najniższym stopniem bezrobocia w Polsce w 2020 r. Może to wskazywać na wysoki stopień bierności zawodowej w regionie. Przedstawiciele WSJO wskazują na stosunkowo wysoki odsetek osób biernych zawodowo w regionie z powodu obowiązków rodzinnych i związanych z prowadzeniem domu. Potwierdzają to dane BDL GUS. W 2021 roku w Małopolsce ten wskaźnik był najwyższy spośród wszystkich regionów i osiągnął wartość 9,6%, przy średniej dla Polski 7,3%. Wobec tego, zmniejszenie skali zjawiska bierności zawodowej jest jednym z wyzwań, które powinna uwzględnić Strategia „Małopolska 2030”. Analiza SRWM2030 pokazuje, że wsparcie osób biernych zawodowo zaplanowano w obszarze „Małopolskie” w ramach kierunku polityki rozwoju „rynek pracy”. Jako jeden ze wskaźników realizacji celu szczegółowego w ramach obszaru „Małopolskie” wskazano spadek odsetka biernych zawodowo z powodu obowiązków rodzinnych i związanych z prowadzeniem domu.

¹¹ Ewaluacja wpływu interwencji w ramach 8 Osi Priorytetowej RPO WM na lata 2014-2020 na zatrudnienie na małopolskim rynku pracy, ze szczególnym uwzględnieniem efektywności dotacji na zakładanie działalności gospodarczej oraz przeprowadzenia pomiaru wskaźnika rezultatu długoterminowego dla Osi 8, 9 i 10, Openfield, 2020 r. s. 132.

¹² Na podstawie IDI.

Wobec tego, w ramach SRWM2030 uwzględniono wyzwanie jakim jest zmniejszenie skali zjawiska bierności zawodowej.

Wykres 4. Współczynnik aktywności zawodowej osób w wieku 18-59/64 lata [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z systemu STRATEG (dane na 26.06.2024).

PODSUMOWANIE:

Większość wskaźników w obszarze „Gospodarka wiedzy i aktywności” została osiągnięta. Wyjątkiem jest udział dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym na obszarach niezurbanizowanych, gdzie odnotowano największe odstępstwa od zakładanej wartości docelowej. Jest to spowodowane migracjami mieszkańców regionu do gmin ościennych dużych miast, przy jednoczesnym dowożeniu dzieci do przedszkoli w miastach – miejscach pracy rodziców. Niemniej jednak, dzięki wdrożeniu strategii postępowania w ramach kierunku polityki rozwoju 1.1 Rozwój kapitału intelektualnego udało się zwiększyć ogólnie odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym. Osiągnięto to poprzez tworzenie nowych miejsc wychowania przedszkolnego, w tym punktów przedszkolnych. Strategie postępowania w ramach kierunków 1.1 oraz 1.4 Rozwój kształcenia zawodowego i wspieranie zatrudnienia przyczyniły się natomiast do wzrostu odsetka absolwentów szkół wyższych na kierunkach matematycznych, przyrodniczych i technicznych. Strategie postępowania w ramach kierunków: 1.2 Budowa infrastruktury regionu wiedzy, 1.3 Kompleksowe wsparcie nowoczesnych technologii oraz 1.5 Wzmacnianie i promocja przedsiębiorczości przyczyniły się do wzrostu liczby przedsiębiorstw (prowadzących działalność) o liczbie pracujących do 9 osób na 1000 mieszkańców i wzrostu udziału nakładów ogółem na B+R w relacji do PKB, w tym ponoszonych przez sektor przedsiębiorstw.

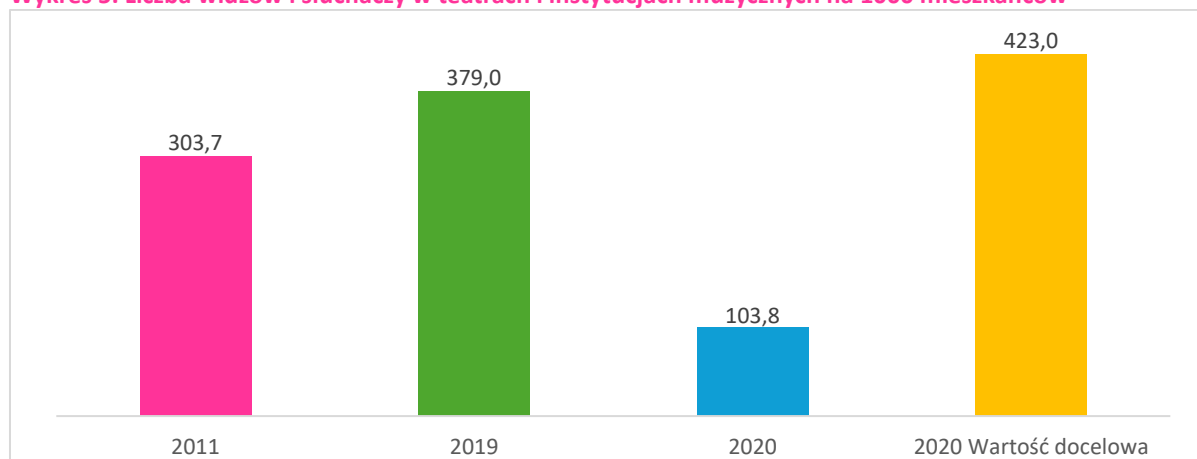
Pomimo osiągnięcia zakładanej wartości wskaźnika dotyczącego przedsiębiorczości, zauważono nierównomierny rozwój przedsiębiorczości w regionie. Na to wyzwanie powinno odpowiedzieć wsparcie realizowane w ramach FEM 2021-2027, tj. dofinansowanie do założenia działalności gospodarczej dla osób pozostających bez pracy oraz pozafinansowe instrumenty wsparcia osób chcących założyć firmę zaplanowane w ramach SRWM 2030. Ponadto, pomimo osiągnięcia celu jakim był wzrost aktywności zawodowej osób w wieku produkcyjnym zauważono nowe wyzwanie, tj. konieczność obniżenia odsetka osób biernych zawodowych. Wsparcie w tym zakresie zostało zaplanowane w ramach SRWM2030. W każdym z 5 kierunków polityki rozwoju SRWM 2011-2020 wdrożono zaplanowaną strategię postępowania, a wysoki stopień osiągnięcia celów Strategii świadczy o jej skuteczności.

1.1.2. Dziedzictwo i przemysł czasu wolnego

Cele Strategii w obszarze „Dziedzictwo i przemysł czasu wolnego” mierzone były za pomocą dziewięciu wskaźników. Pierwszy z nich – **Turyści zagraniczni korzystający z noclegów w turystycznych obiektach noclegowych** – nie przekroczył w 2020 roku zakładanej wartości docelowej. W stosunku do roku 2011 (wówczas zanotowano 943 315 turystów) liczba turystów zmniejszyła się w 2020 roku niemal trzykrotnie (w 2020 roku wskaźnik wynosił 367 052). Jak podkreślali respondenci wywiadów pogłębionych oraz wywiadów grupowych, spowodowane było to wybuchem pandemii COVID-19 i zatrzymaniem ruchu turystycznego w wyniku wprowadzonych ograniczeń, co widać, porównując dane z roku 2019 i 2020. Do 2019 wskaźnik turystów zagranicznych korzystających z noclegów w turystycznych obiektach noclegowych przejawiał tendencję wzrostową. W 2019 wartość wskaźnika wyniosła aż 1 684 226.

Kolejny ze wskaźników – **Liczba widzów i słuchaczy w teatrach i instytucjach muzycznych na 1000 mieszkańców** – również nie osiągnął zakładanej wartości docelowej. W roku bazowym (2011) wartość tego wskaźnika wynosiła 303,69, natomiast w 2020 roku tylko 103,84. Warto zaznaczyć, że do 2019 wskaźnik ten notował trend wzrostowy. W 2019 liczba widzów i słuchaczy w teatrach i instytucjach muzycznych na 1000 mieszkańców wyniosła 378,79. Powodem braku osiągnięcia planowanej wartości docelowej (która w 2020 roku miała wynosić 423) mógł także być wybuch pandemii – wprowadzone wówczas ograniczenia dotyczące organizacji wydarzeń masowych z pewnością miały wpływ na osiągnięcie zakładanych wartości.

Wykres 5. Liczba widzów i słuchaczy w teatrach i instytucjach muzycznych na 1000 mieszkańców

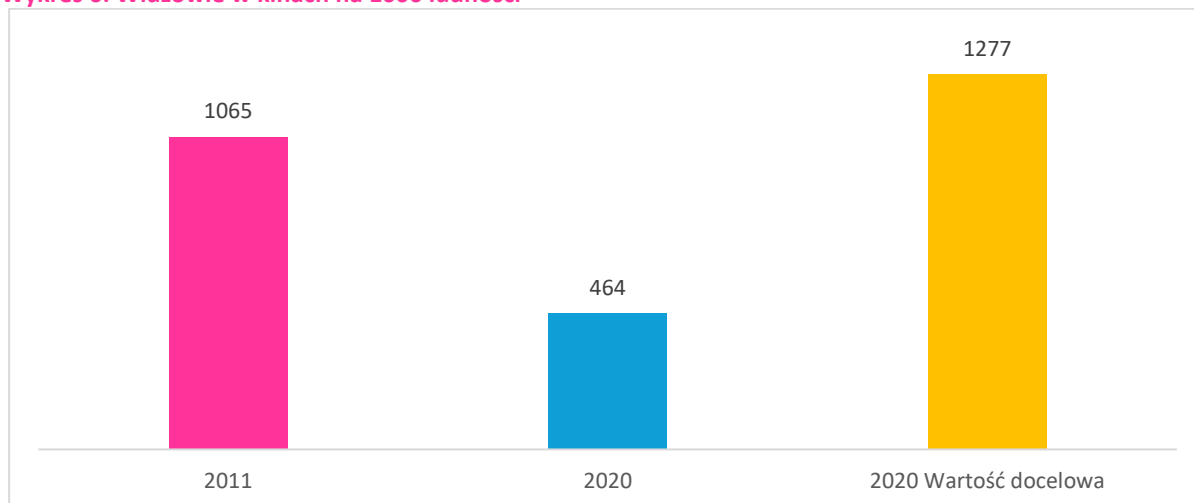

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z systemu STRATEG (dane na 26.06.2024).

We wskaźniku **Czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 mieszkańców**, podobnie jak w poprzednich przypadkach, również zanotowano spadek. W 2011 roku wartość tego wskaźnika wynosiła 198, w 2020 roku – 150, co tym samym spowodowało nieosiągnięcie wartości docelowej (zakładana wartość docelowa wynosić miała w 2020 roku 192). Sytuacja ta spowodowana była pandemią COVID-19 i związane z nią restrykcje, które uniemożliwiły mieszkańcom swobodne korzystanie z bibliotek.

Znaczący spadek z liczby 1065 w 2011 roku do liczby 464 w 2020 roku odnotowano także we wskaźniku **Widzowie w kinach na 1000 ludności**. Ograniczenia spowodowane pandemią także w tym przypadku wpłynęły na brak osiągnięcia zakładanej wartości docelowej, która w 2020 roku wynosić miała 1277.

Wykres 6. Widzowie w kinach na 1000 ludności

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z systemu STRATEG (dane na 26.06.2024).

Podobną sytuację zaobserwować możemy także we wskaźniku **Zwiedzający muzea i oddziały muzealne na 1000 ludności**, którego wartość w 2011 roku (2460,7) była o wiele wyższa niż w roku 2020 (948,6). Tutaj również nie osiągnięto wartości docelowej, która prognozowana była na poziomie 3167,0. Podobnie jak w przypadku poprzednich wskaźników z obszaru dziedzictwa i przemysłów czasu wolnego, wskaźnik zwiedzających muzea i oddziały muzealne na 1000 ludności przejawiał do 2019 i wprowadzenia ograniczeń związanych z pandemią COVID-19 tendencję wzrostową (w 2019 wartość wskaźnika wynosiła 3267,9).

Cele Strategii mierzone były także za pomocą wskaźnika **Liczba turystów (krajowych i zagranicznych) korzystających z noclegów w turystycznych obiektach noclegowych** w regionie małopolskim.

Podobnie jednak jak w przypadku wcześniej analizowanego wskaźnika nie udało się osiągnąć w 2020 roku wartości docelowej (wartość docelowa na 2020 rok wynosić miała 3793,7 tys.). Względem roku 2011 (3 135 371) w 2020 roku odnotowano spadek prawie o milion turystów (2 389 128). Do 2019 wskaźnik ten przejawiał jednak tendencję wzrostową. W 2019 zanotowano 5 597 485 turystów (krajowych i zagranicznych) korzystających z noclegów turystycznych w obiektach noclegowych, co było najwyższą zaobserwowaną od 2011 roku wartością.

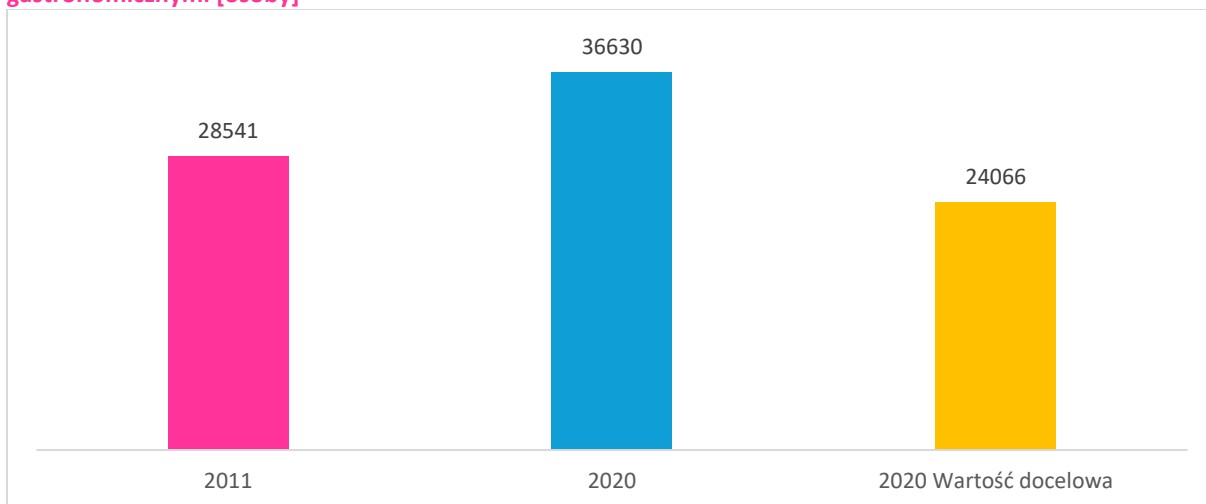
Warto dodać, że na wartość powyższych wskaźników i osiągnięcie wartości docelowych znaczący wpływ miała wspomniana już pandemia COVID-19, która wpłynęła na zahamowanie ruchu turystycznego i wymusiła ograniczenia związane z korzystaniem z takich miejsc jak: teatry, kina czy instytucje muzyczne. Zdecydowana większość wskaźników do wybuchu pandemii przejawiała bowiem trend wzrostowy, co wskazuje na skuteczność podejmowanych przez województwo małopolskie działań.

Jedynym wskaźnikiem, w którym odnotowano wzrost i w którym udało się przekroczyć wartość docelową, jest wskaźnik **Pracujących w sekcji I¹³ [osoby]**. W 2011 roku wskaźnik ten wynosił 28 541, a w roku 2020 już 36 630, przekraczając tym samym zakładaną w 2020 wartość docelową na poziomie 24 066. Spowodowane było to znacznym rozwojem infrastruktury turystycznej w województwie małopolskim, a także budową nowych centrów turystycznych i sportowych w latach 2011-2020. Wartość wskaźnika wzrosła pomimo pandemii, co jest dobrym prognostykiem w kontekście rozwoju województwa oraz jego atrakcyjności turystycznej. Dodatkowo, warto zauważyć,

¹³ Sekcja I PKD 2007 - działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi.

że branża gastronomiczna dość łatwo w okresie pandemii przystosowała się do nowych warunków. Zamknięcie lokali spowodowało zastój jedynie w obiektach stacjonarnych, natomiast dostarczanie posiłków na wynos/na dowóz nadal funkcjonowało. Wpłynęło to na znaczne rozwinięcie takich platform jak: Pyszne.pl, Wolt, Glovo czy Uber Eats, powodując tym samym wzrost zapotrzebowania na pracowników.

Wykres 7. Pracujący w sekcji I PKD 2007 - działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi [osoby]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z systemu STRATEG (dane na 26.06.2024).

Odnosząc się do wskaźnika pn. **Wartość dodana brutto wg sekcji PKD 2004 Sekcja H Hotele i Restauracje [mln zł]**, który również miał monitorować cele w obszarze dziedzictwa i przemysłów czasu wolnego należy wskazać, że brakuje danych do jego monitorowania, co nie pozwala na ocenę skuteczności podejmowanych działań. Ostatnie dostępne dane są za rok 2008.

PODSUMOWANIE:

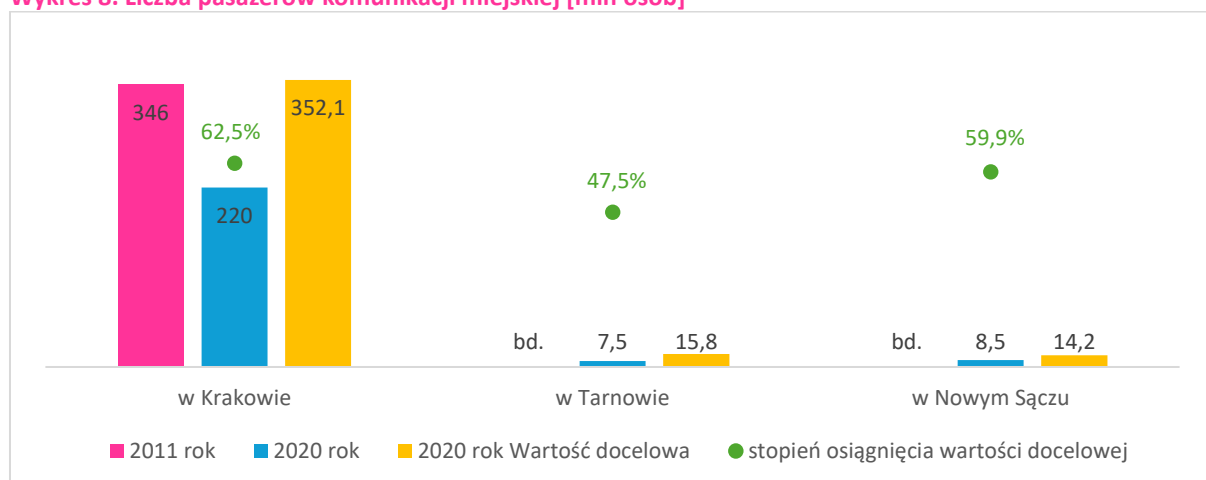
Stopień osiągnięcia celów w obszarze „Dziedzictwo i przemysły czasu wolnego” należy uznać za satysfakcjonujący. Nieosiągnięcie wartości docelowej spowodowane było wybuchem pandemii COVID-19, która wiązała się z wprowadzaniem szeregu ograniczeń wpływających na ruch turystyczny i dostępność obiektów kulturalnych. Do 2019 wszystkie wskaźniki z omawianego obszaru notowały tendencję wzrostową, co świadczy o skuteczności działań podejmowanych przez województwo małopolskie. Na szczególną uwagę zasługuje jednak wskaźnik dot. Pracujących w sekcji I¹⁴ [osoby], gdzie odnotowano przekroczenie zakładanej wartości docelowej, pokazując tym samym umiejętność dostosowania się branży gastronomicznej do zmieniających się realiów społeczno-gospodarczych.

¹⁴ Sekcja I PKD 2007 - działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi.

1.1.3. Infrastruktura dla dostępności komunikacyjnej

Wskaźnik pn. **Liczba pasażerów komunikacji miejskiej** kształtował się w zróżnicowany sposób w zależności od analizowanego miasta. W przypadku Krakowa w 2020 roku zanotowano znaczny spadek liczby przewiezionych pasażerów. Należy jednak zauważyć, że na 2020 rok przypadał szczyt pandemii COVID-19, podczas którego wprowadzono znaczne ograniczenia w zakresie przemieszczania się, a praca oraz nauka w znacznej części odbywały się zdalnie, co może być wytłumaczeniem dla zanotowanego spadku. Również na takie uzasadnienie wskazali eksperci biorący udział w przeprowadzonym panelu delfickim. Z kolei jako inną z przyczyn niskiego stopnia osiągnięcia wskaźnika wymieniali również wysokie ceny biletów komunikacji miejskiej, co nie zachęca mieszkańców do korzystania z transportu zbiorowego¹⁵. Z drugiej jednak strony, analiza desk research wskazuje, że możliwymi przyczynami niekorzystania z transportu zbiorowego mogą być także czynniki o innym charakterze, niż cena; przykładowo, może być to kwestia transportu *door to door* („od drzwi do drzwi”) w przypadku transportu indywidualnego; transport zbiorowy często nie umożliwia takiego rozwiązania¹⁶. Spośród trzech miast objętych pomiarami wskaźnika (Kraków, Tarnów, Nowy Sącz), Kraków w największym stopniu osiągnął wartość docelową wskaźnika, przewidzianą na koniec 2020 roku (62,5%). Wartość wskaźników w zakresie liczby pasażerów komunikacji miejskiej prezentuje poniższy wykres.

Wykres 8. Liczba pasażerów komunikacji miejskiej [mln osób]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z systemu STRATEG (dane na 26.06.2024).

Kolejnym wskaźnikiem jest **wzajemna dostępność kolejowa Krakowa i Warszawy**. W tym przypadku wartość bazowa (dla 2011 roku) oraz końcowa (dla 2020 roku) nie są dostępne. Wartość docelowa wskazuje na 116 minut, zaś wartość dla 2023 roku na 139 minut. Oznacza to, że nie osiągnięto oczekiwanego skrócenia czasu przejazdu. Badania prowadzone na potrzeby niniejszej ewaluacji nie przyniosło odpowiedzi, dlaczego tak jest; desk research wsparty analizą ekspercką pozwala jednak

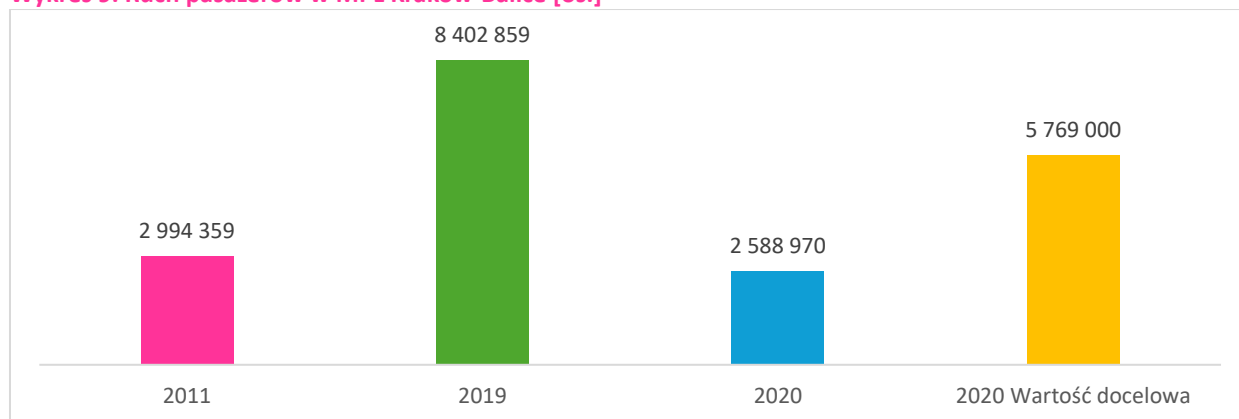
¹⁵ Zależności pomiędzy chęcią korzystania z transportu zbiorowego a cenami biletów potwierdza m.in. analiza: E. Zielińska, Analiza zapotrzebowania na transport miejski w Polsce, „Autobusy” nr 6/2018, s. 985.

¹⁶ Zob. T. Siedlecki, Bezpłatna komunikacja miejska jako sposób minimalizowania negatywnych skutków kongestii transportowej w miastach, „Autobusy” nr 6/2018, s. 236.

przypuszczać, że na wartość wskaźnika miały wpływ prowadzone remonty, m.in. modernizacja Warszawskiego Węzła Kolejowego, która wydłużała czas podróży na ostatnim odcinku (transport zastępczy – autobusowy – z Warszawy Gdańskiej do Warszawy Centralnej)¹⁷. Co więcej, wskazuje się, że osiągnięty czas przejazdu i tak jest rekordowy¹⁸. Należy zatem zastanowić się, czy wartość docelowa nie została określona zbyt ambitnie, biorąc pod uwagę możliwości infrastruktury i trwające prace modernizacyjne.

Analizując wskaźnik pn. **ruch pasażerów w MPL Kraków-Balice** zauważa się spadek wartości z 2020 roku względem wartości z 2011 roku. Nie osiągnięto też zakładanej wartości docelowej (osiągnięto jedynie 44,88% wartości docelowej). Podobnie, jak w przypadku komunikacji miejskiej związane może to być z pandemią COVID-19, która ograniczyła mobilność ludności, zwłaszcza w ramach podróży międzynarodowych, które w głównej mierze obsługiwane są przez MPL Kraków-Balice. Pandemia mocno wpłynęła bowiem na osiągnięte wskaźniki, a jej extraordinary charakter powoduje, że nie sposób traktować danych z 2020 roku jako wiążących i obrazujących trendy rozwojowe w województwie. Dlatego też zupełnie inaczej sytuacja przedstawia się, gdy do analiz wprowadzimy dane z 2019 roku, a więc sprzed wybuchu pandemii COVID-19 – wówczas okazuje się, że wartość docelowa została osiągnięta na poziomie 145%. Jest to bardzo dobry wynik, który obrazuje rozwój województwa w aspekcie dostępności infrastruktury transportowej.

Wykres 9. Ruch pasażerów w MPL Kraków-Balice [os.]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z systemu STRATEG (dane na 26.06.2024).

Kolejnym analizowanym wskaźnikiem jest **udział gospodarstw domowych z dostępem do Internetu i z dostępem do Internetu szerokopasmowego** w ogóle gospodarstw domowych w województwie Małopolski. W przypadku dostępu do Internetu notuje się trend wzrostowy¹⁹, a wartość docelowa została osiągnięta na poziomie 86,78%. W przypadku dostępu do Internetu szerokopasmowego w gospodarstwach domowych notuje się osiągnięcie 41,78% wartości docelowej – w tym zakresie nastąpił nieznaczny spadek względem 2011 roku. Jak wskazuje Urząd Komunikacji Elektronicznej, w 2017 r. *nieznacznie spadł poziom nasycenia usługami Internetu szerokopasmowego, jednak ma to związek ze zmianą statystycznej liczby gospodarstw domowych, a nie z mniejszą popularnością usług*²⁰. Dodatkowo należy wskazać, że w 2017 roku sieć szerokopasmowa dopiero się rozwijała, zaś

¹⁷ Por. archiwalne rozkłady jazdy na stronie <https://rozklad-pkp.pl/>

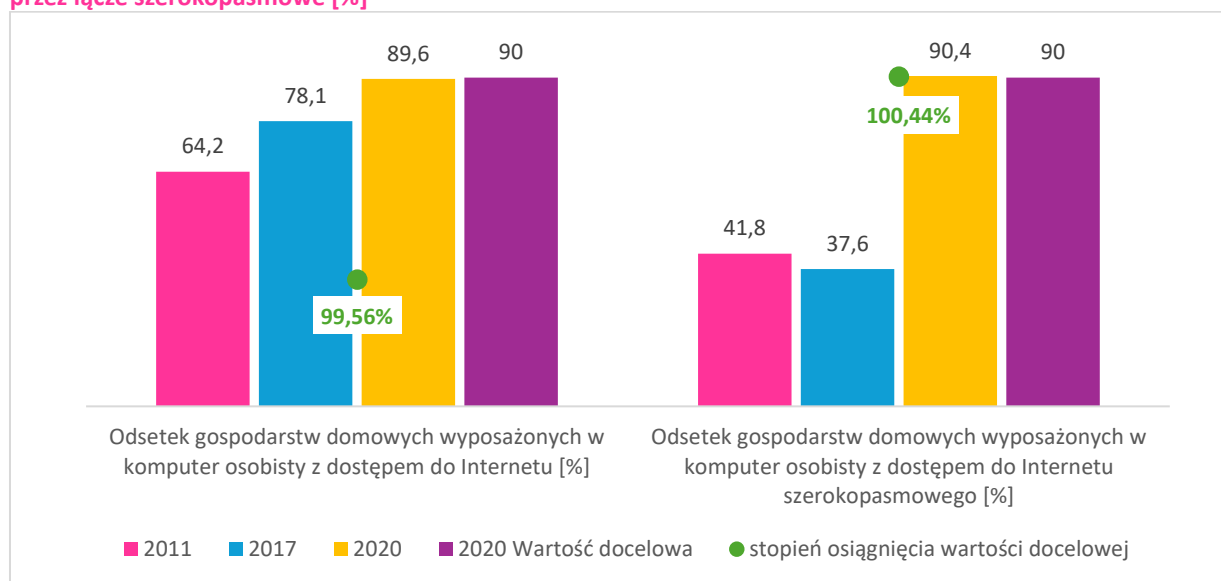
¹⁸ <https://innpoland.pl/197039,zmiany-w-pkp-z-warszawy-do-krakowa-w-2-godz-ale-tylko-na-chwile>

¹⁹ Z uwagi na brak bardziej aktualnych danych za wartość końcową pomiaru przyjęto 2017 rok.

²⁰ Raport o stanie rynku telekomunikacyjnego w Polsce w 2017 r., Urząd Komunikacji Elektronicznej, Warszawa, czerwiec 2018, s. 3.

najpopularniejszym rozwiązaniem były sieci komórkowe, co tłumaczyć może zróżnicowanie pomiędzy wartościami dotyczącymi odsetka gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z dostępem do Internetu a tymi dotyczącymi odsetka gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z dostępem do Internetu szerokopasmowego. Dane z 2020 roku wskazują jednak na istotną zmianę, gdyż pierwszy z analizowanych wskaźników udało się osiągnąć na poziomie 99,56%, zaś drugi – na poziomie 100,44%. Istotne znaczenie dla osiągniętych wyników miał z pewnością Narodowy Plan Szerokopasmowy.

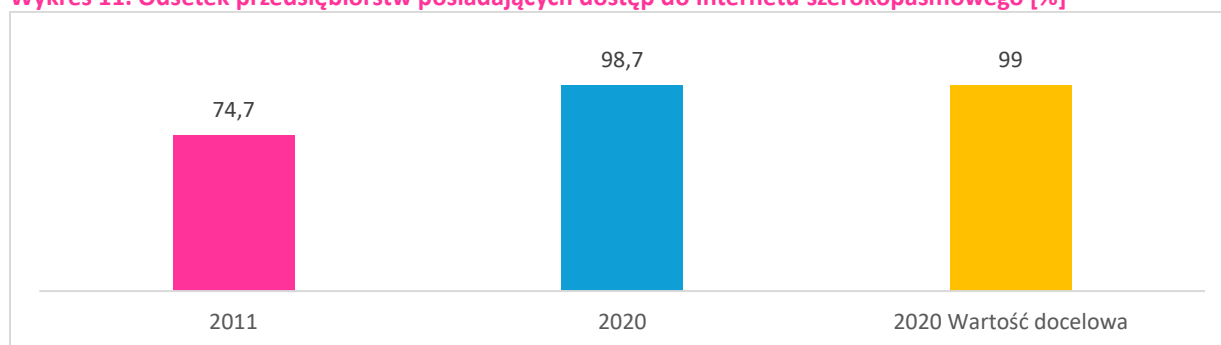
Wykres 10. Udział gospodarstw domowych posiadających dostęp do Internetu oraz łączących się z Internetem przez łącze szerokopasmowe [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z systemu STRATEG (dane na 26.06.2024).

Kolejnym wskaźnikiem jest **dostęp do internetu szerokopasmowego przez przedsiębiorstwa**. W zakresie tego wskaźnika niemal w pełni osiągnięto wartość docelową (99,7%). Zakładano, że do 2020 roku wartość ta wzrośnie z 74,7% do 99%. Jak się okazało, wartość wzrosła do 98,7%.

Wykres 11. Odsetek przedsiębiorstw posiadających dostęp do Internetu szerokopasmowego [%]

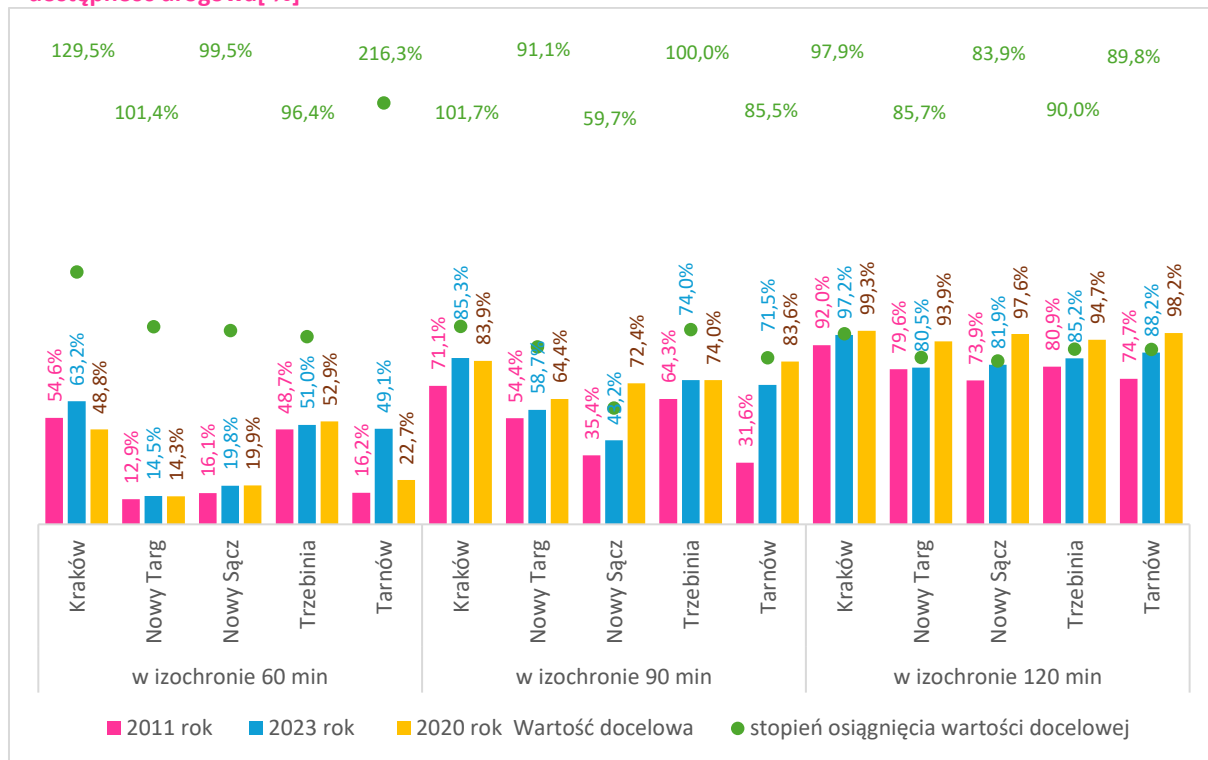

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z systemu STRATEG (dane na 26.06.2024).

Kolejnym wskaźnikiem jest **odsetek mieszkańców województwa w izochronach dojazdu do wybranego miasta (dostępność drogowa)**. Izochrony dojazdu wynoszą 60 minut, 90 minut oraz 120 minut. Przedstawiono je na poniższym wykresie. Zauważyć należy, że zaprezentowane dane dotyczą 2023 roku. Dla 2020 roku brak jest bowiem danych; podobnie dla 2019 – wówczas dane dot. dostępności kolejowej nie były liczone z uwagi na budowę SKA w Krakowie.

Osiągane czasy dojazdu przekroczyły 100% zakładanej wartości docelowej w przypadku pięciu z 15 badanych izochron. Wraz ze zwiększaniem czasu dojazdu do miast, spadał stopień osiągnięcia wartości docelowej wskaźnika.

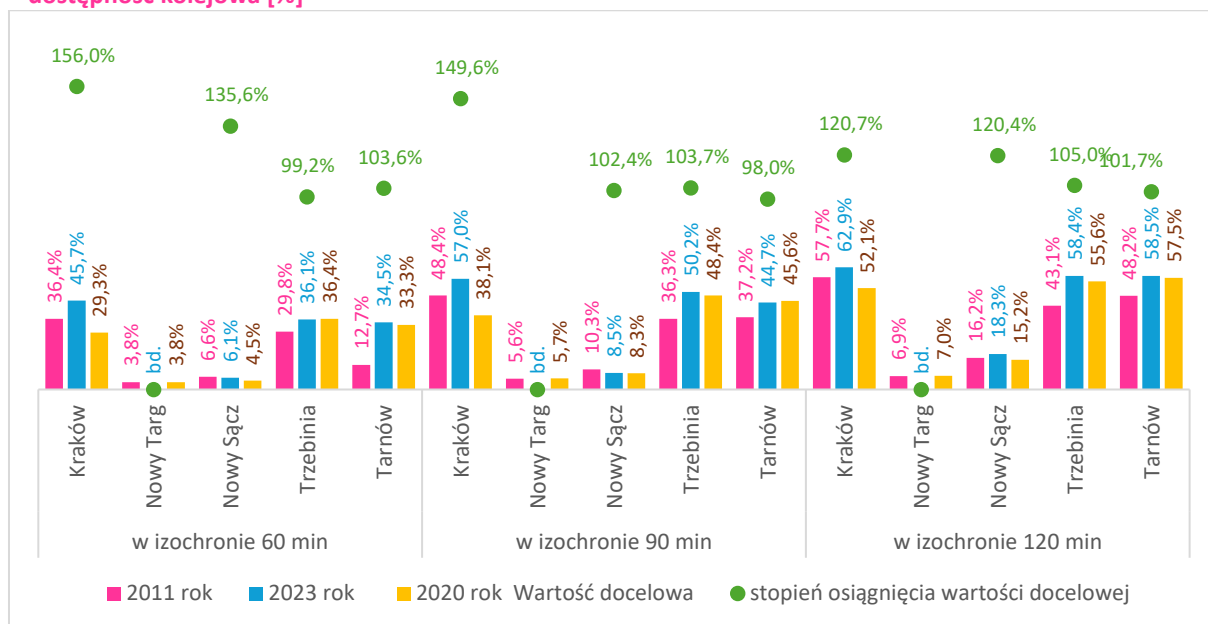
Wykres 12. Odsetek mieszkańców województwa w izochronie 60, 90 i 120 min dojazdu do wybranego miasta – dostępność drogowa[%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z systemu STRATEG (dane na 26.06.2024).

W przypadku **izochron dostępności kolejowej** obserwuje się dużo wyższe wartości. W niemal wszystkich przypadkach udało się osiągnąć założone wartości lub znacząco je przekroczyć, co obrazuje poniższy wykres.

Wykres 13. Odsetek mieszkańców województwa w izochronie 60, 90 i 120 min dojazdu do wybranego miasta – dostępność kolejowa [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z systemu STRATEG (dane na 26.06.2024).

PODSUMOWANIE:

Stopień osiągnięcia celów w ramach obszaru, jakim jest infrastruktura dla dostępności komunikacyjnej należy uznać za zadowalający. Dostęp do Internetu, w tym Internetu szerokopasmowego, zarówno wśród gospodarstw domowych, jak i przedsiębiorców pozwolił na zadowalający stopień osiągnięcia wskaźników: udział gospodarstw domowych posiadających dostęp do Internetu (niemal 100% wartości docelowej), udział gospodarstw domowych łączących się z Internetem przez łącze szerokopasmowe (przekroczenie 100% wartości docelowej) oraz odsetek przedsiębiorstw posiadających dostęp do Internetu szerokopasmowego (niemal 100% wartości docelowej).

W przypadku transportu należy zwrócić uwagę na fakt, że rok 2020 to okres pandemii COVID-19, w trakcie którego wprowadzono znaczące ograniczenia w przemieszczaniu się, a praca i nauka w dużej części odbywały się w formie zdalnej; ograniczony był także ruch turystyczny. Wpłynąć to mogło znacząco na stopień osiągnięcia wskaźników. Niemniej jednak, w przypadku wskaźnika dot. ruchu pasażerskiego w MPL Kraków Balice, uwzględniając dane z 2019 roku, wartość wskaźnika została znacząco przekroczona. W przypadku ruchu pasażerskiego w komunikacji miejskiej oraz w izochronach dojazdu (dostępność drogowa) wskaźniki nie osiągnęły 100%, jednak biorąc pod uwagę pandemiczną sytuację, jaka miała miejsce w 2020 roku i wynikające z niej zmiany w stylu życia (praca zdalna lub hybrydowa – co ograniczyło częściowo ruch pasażerski) stopień ich osiągnięcia wg stanu na 2023 rok należy uznać za zadowalający. Znacząco wyższe wartości osiągnięto we wskaźniku dot. izochron dojazdu – dostępność kolejowa, gdzie w przypadku większości badanych przekrojów osiągnięto wartość docelową lub ją przekroczono.

Również w okresie po 2020 roku transport zajmuje ważne miejsce na liście strategicznych celów województwa. Potwierdza to skala projektów realizowanych w ramach Strategii SRWM 2030, jak też skala środków przeznaczonych na te cele w FEM 2021-2027.

1.1.4. Krakowski Obszar Metropolitalny i inne subregiony

SRWM na lata 2011-2020 zakładała, że postęp realizacji celów w ramach obszaru „Krakowski Obszar Metropolitalny i inne subregiony” mierzony będzie na pomocą wskaźników odnoszących się do wartości inwestycji niepublicznych oraz do wyników egzaminów zewnętrznych osiąganych przez uczniów na poszczególnych szczeblach edukacji. Na etapie ewaluacji ex-post należy ocenić, że przyjęty zestaw wskaźników przypisanych do Obszaru 4 nie sprawdził się, a tym samym nie pozwolił na monitorowanie postępów we wdrażaniu Strategii, co jest jednak wynikiem czynników zewnętrznych.

Pierwsza grupa wskaźników określała **napięcie niepublicznych inwestycji zagranicznych i polskich per capita w zł**. W założeniu miała ona być monitorowana na poziomie NUTS 3, czyli osobno dla pięciu podregionów: miasta Krakowa, podregionu krakowskiego, podregionu nowosądeckiego, podregionu tarnowskiego oraz podregionu oświęcimskiego. W SRWM zauważono, że Krakowski Obszar Metropolitalny posiada istotną przewagę konkurencyjną związaną zarówno z czynnikami wewnętrznymi, jak i z wysokim poziomem inwestycji zewnętrznych. Sprawia to, że na obszarze tym koncentruje się aktywność gospodarcza regionu. Założono, że w kolejnej dekadzie należy ten trend utrzymać, nie zapominając jednak o innych istotnych ośrodkach subregionalnych. Stąd w Obszarze 4 stosunkowo duży nacisk położono na stworzenie warunków do przyciągania inwestycji zewnętrznych, co miało znaleźć odzwierciedlenie we wzroście wspomnianego wskaźnika. W przypadku Krakowa wskaźnik miał wzrosnąć w latach 2008-2020 z 52,6 tys. zł do 86,2 tys. zł, zaś np. w podregionie krakowskim z 13,9 tys. zł do 41,6 tys. zł. Niestety wskaźnik ten przestał być monitorowany przez GUS w kolejnych latach, w związku z czym nie jest możliwa ocena stopnia osiągnięcia jego wartości docelowych.

Druga grupa wskaźników odnosiła się do obszaru edukacji i dotyczyła **wyników małopolskich uczniów zdających egzaminy zewnętrzne na poszczególnych etapach edukacji**:

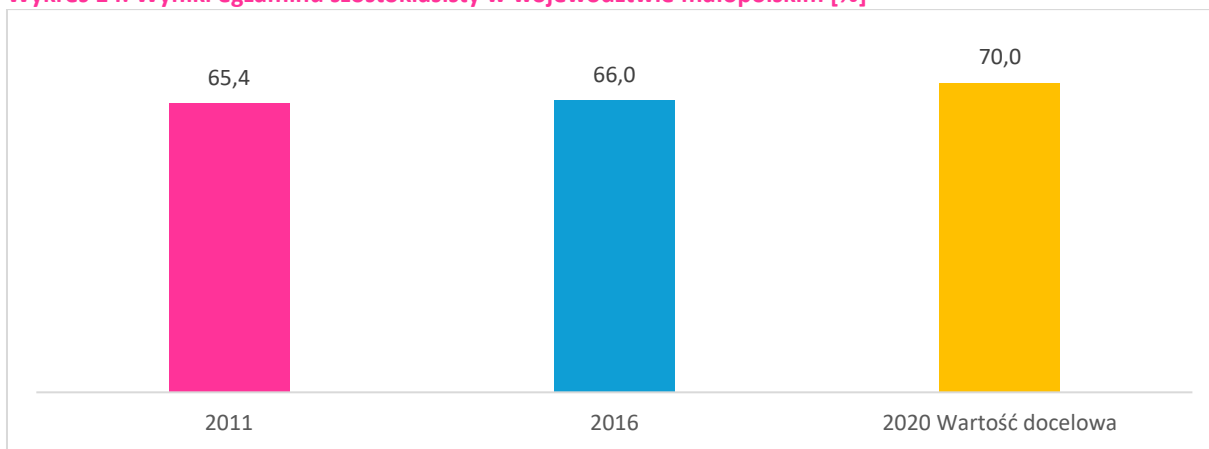
- ➔ na zakończenie szkoły podstawowej, przy czym należy pamiętać, że na etapie tworzenia SRWM 2011-2020 nauka w szkołach podstawowych trwała sześć lat, w związku z czym wskaźnik ten dotyczył wyników tzw. sprawdzianu szóstoklasisty – w tym przypadku zakładano wzrost z 58% do 70%,
- ➔ na zakończenie gimnazjum liczony według średniej ważonej względem liczby uczniów – wzrost z 59,8% do 64,6%,
- ➔ na zakończenie szkoły średniej, czyli egzaminu maturalnego (% zdawalności) – wzrost z 83% do 83,3%.

Na proces monitorowania powyższych wskaźników kluczowy wpływ miała reforma systemu oświaty w roku 2017. Likwidowała ona gimnazja, przywracała 8-letnie szkoły podstawowe, a także 4-letnie licea, 5-letnie technika oraz szkoły branżowe (3+2 lata). W związku z tym ostatni sprawdzian szóstoklasisty zdawano w roku 2016. Wartość bazowa wskaźnika dla roku 2011 wynosiła 65,4%, w roku 2012 nastąpił spadek do 59,2%, a następnie wzrost w roku 2013 do 62,8%²¹. W 2015 roku średni wynik egzaminu zbliżył się do wartości docelowej i wyniósł 69,5%, natomiast w 2016, czyli ostatnim roku, w którym egzamin zdawano, spadł do 66%. Poniższy wykres przedstawia więc jedynie wartość bazową

²¹ W roku 2014 obowiązywała inna skala wyników (maksymalnie można było osiągnąć 40 punktów), w związku z czym wyniki te nie są porównywalne z wcześniejszymi i późniejszymi.

dla roku 2011, wartość dla ostatniego roku, w którym prowadzony był egzamin (2016) oraz wartość docelową na rok 2020.

Wykres 14. Wyniki egzaminu szóstoklasisty w województwie małopolskim [%]

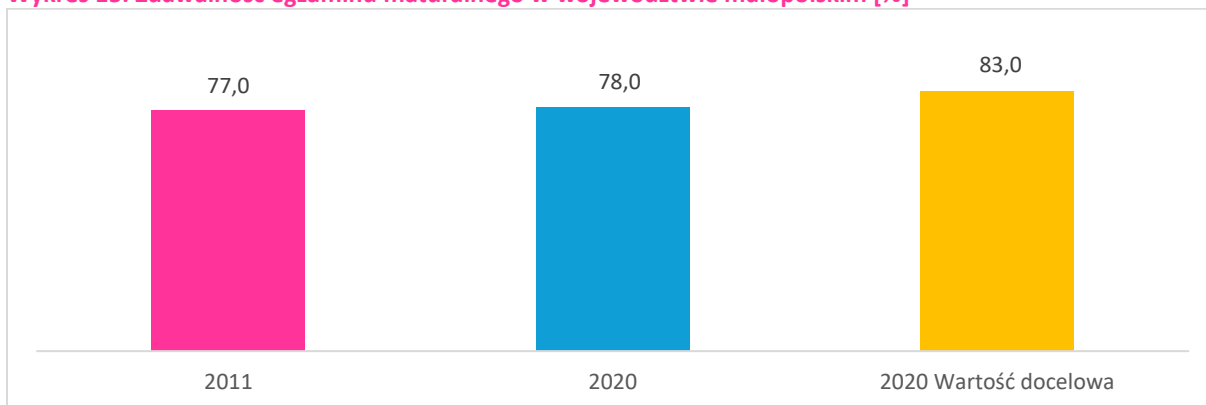

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z systemu STRATEG (dane na 26.06.2024) oraz danych Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Krakowie (dane na 1.10.2024).

Wskaźnik związany z wynikami egzaminów gimnazjalnych według średniej ważonej był raportowany przez OKE jedynie w roku 2009 (wynosiła wówczas 59,8) oraz w roku 2013 (60,5), z kolei wartość docelową na 2020 rok została określona na poziomie 64,6. Dane te nie pozwalają choćby szczątkowo wnioskować na temat tendencji i dynamiki tego wskaźnika.

Możliwe jest jednak przyjrzenie się bliżej wskaźnikowi zdawalności egzaminów maturalnych na przestrzeni lat objętych wdrażaniem SRWM. W roku 2011 średnia zdawalność egzaminu dojrzałości wynosiła 77%, co było wynikiem stosunkowo niskim, gdyż w latach poprzednich utrzymywała się powyżej 80% (a w roku 2007 osiągnęła rekordowe 92%). Wartość docelową dla roku 2020 określono na poziomie 83%. Na przestrzeni całej dekady wynik małopolskich maturzystów notował istotne wahania. W pierwszych dwóch latach wzrósł (2012 – 82%, 2013 – 84%), by w latach kolejnych wyraźnie spaść (2014 – 73%, 2015 – 77%). W kolejnych czterech latach utrzymywał się w przedziale 82-85%, jednak w roku 2020 znów wyraźnie spadł do 78%. Tym samym nie udało się osiągnąć wartości docelowej na rok zakończenia wdrażania SRWM 2011-2020. Należy przy tym zauważyć, że rok 2020 był wyjątkiem, gdyż w kolejnym 2021 roku wartość wróciła na poprzedni poziom (82%), by w roku 2021 osiągnąć rekordowo wysoki poziom 93%. Czynnikiem zewnętrznym, który wpłynął na wyniki maturzystów była pandemia COVID-19, która sprawiła, że zajęcia szkolne w miesiącach poprzedzających egzaminy zostały zawieszone lub odbywały się w formie zdalnej. Ponadto nie odbywały się egzaminy ustne. Stąd dla bardziej obiektywnej oceny efektów wdrażania SRWM warto wziąć pod uwagę także rok 2019 oraz 2021, a wówczas cele określone w Strategii zostały w zasadzie osiągnięte (2019 – 85%, 2021 – 82%).

Wykres 15. Zdawalność egzaminu maturalnego w województwie małopolskim [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z systemu STRATEG (dane na 26.06.2024).

PODSUMOWANIE:

Całościowa ocena postępów we wdrażania Obszaru 4. SRWM 2011-2020 nie jest możliwa, gdyż jak wspomniano powyżej, większość założonych wskaźników nie mogła być monitorowana i na bieżąco raportowana. Wpływ na taką sytuację miały czynniki zewnętrzne, niezależne od UMWM. Tak jak wspomniano pierwszy ze wskaźników przestał być monitorowany przez GUS, zaś w przypadku dwóch kolejnych, systemowe zmiany w szkolnictwie sprawiły, że nie jest możliwe ich gromadzenie i analizowanie. Dane cząstkowe wskazują na duże wahania wskaźników związanych z wynikami egzaminów zewnętrznych. Wyniki egzaminów gimnazjalnych do roku 2016 pokazują, że osiągnięcie wartości docelowej byłoby trudne, choć w jednym roku (2015) wartość wskaźnika zbliżyła się do celu. W przypadku egzaminów maturalnych możliwe jest prześledzenie tendencji na przestrzeni wszystkich lat. W tym przypadku wyniki wskazują, że co do zasady udało się osiągnąć zakładane cele, czyli podniesienie zdawalności egzaminu dojrzałości powyżej 80%. Rok, w którym osiągnięta miała zostać wartość docelowa (2020) był akurat wyjątkiem, a niski poziom wskaźnika wynikał z czynników zewnętrznych (pandemia COVID-19).

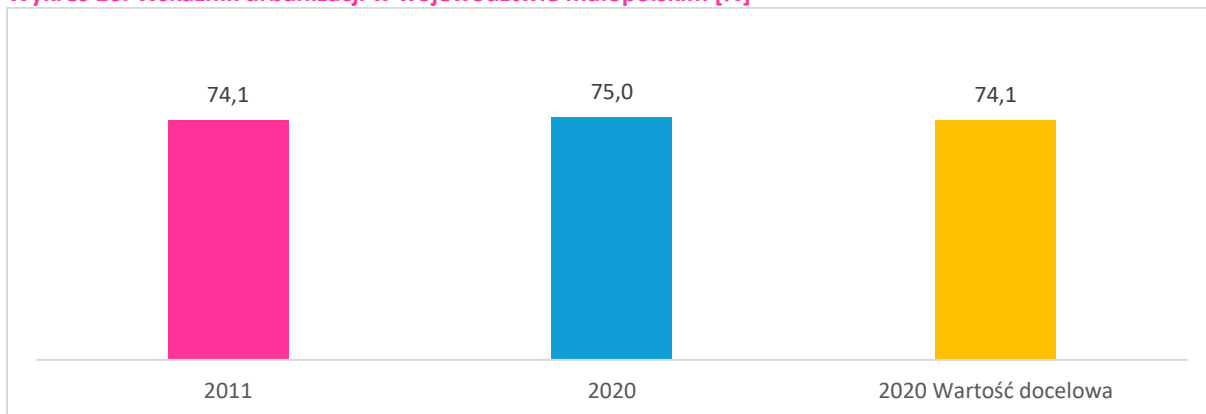
W odniesieniu do strategii postępowania określonej dla Obszaru 4. ocenia się, że została ona częściowo zrealizowana. Dzięki licznym inwestycjom, w szczególności realizowanych ze środków RPO WM 2014-2020, w tym instrumentu ZIT (zostało to opisane szczegółowo w rozdziale 1.2), udało się utrzymać pozycję Krakowa jako ośrodka o znaczeniu ponadregionalnym. Dotyczy to zarówno roli ośrodka administracyjnego jaki i miasta pełniącego kluczowe funkcje turystyczne, kulturalne, edukacyjne i akademickie, transportowe oraz gospodarcze na poziomie całego kraju. O ile jednak udało się wpłynąć na rozwój Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego, o tyle ocenia się, że nie udało się doprowadzić do silniejszego powiązania KOM z Konurbacją Górnośląską, co było jednym z celów Obszaru 4. SRWM 2011-2020. Wynika to m.in. z faktu, że duża część inwestycji w regionach jest współfinansowana ze środków regionalnych programów operacyjnych i tym samym dotyczy wyłącznie poszczególnych województw. W programach krajowych natomiast nie położono odpowiedniego dużego nacisku na realizację inwestycji wzmacniających powiązania KOM z obszarem Górnego Śląska.

1.1.5. Rozwój miast i terenów wiejskich

W ramach niniejszego obszaru należy wyjść od **wskaźnika urbanizacji**. Rozumiany jest on jako odsetek ludności mieszkającej w gminach o gęstości zaludnienia powyżej 150 os./km²) i jest wyrażany w

procentach. W 2011 roku wskaźnik ten wyniósł 74,11% i spodziewano się, że do 2020 roku wzrośnie do 74,13%. Założenia udało się zrealizować w wyższym stopniu niż przewidywany, bowiem wskaźnik ten wyniósł 75,01%, osiągając tym samym 101,19% wartości docelowej. Wpłynęło na to uzyskanie praw miejskich przez 10 JST²².

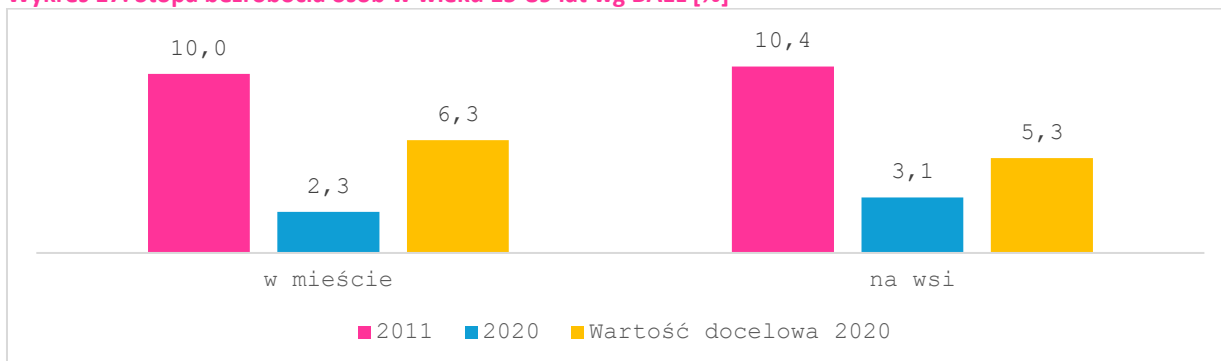
Wykres 16. Wskaźnik urbanizacji w województwie małopolskim [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z systemu STRATEG (dane na 26.06.2024).

Kolejnym wskaźnikiem przypisanym do tego obszaru jest **stopa bezrobocia osób w wieku 15-89 lat wg BAEL w podziale na obszary miejskie i wiejskie**. Zakładano, że w miastach stopa ta spadnie z 10% w 2011 roku do 6,3% w 2020 roku. Udało się zrealizować te zamierzenia z nadwyżką, bowiem stopa bezrobocia w 2020 roku spadła w miastach do 2,3%. Również na obszarach wiejskich osiągnięty wynik był korzystniejszy od przewidywanego. Zakładano, że stopa bezrobocia spadnie z 10,4% do 5,3%. W 2020 roku osiągnięto wynik 3,1%.

Wykres 17. Stopa bezrobocia osób w wieku 15-89 lat wg BAEL [%]

²² Ryglice – uzyskanie praw miejskich 1 stycznia 2011 roku.

Nowe Brzesko – uzyskanie praw miejskich 1 stycznia 2011 roku.

Zakliczyn – uzyskanie praw miejskich 1 stycznia 2018 roku.

Ciężkowice – uzyskanie praw miejskich 1 stycznia 2018 roku.

Szczucin – uzyskanie praw miejskich 1 stycznia 2019 roku.

Koszyce – uzyskanie praw miejskich 1 stycznia 2019 roku.

Rytro – uzyskanie praw miejskich 1 stycznia 2020 roku.

Jodłownik – uzyskanie praw miejskich 1 stycznia 2023 roku.

Łapanów – uzyskanie praw miejskich 1 stycznia 2023 roku.

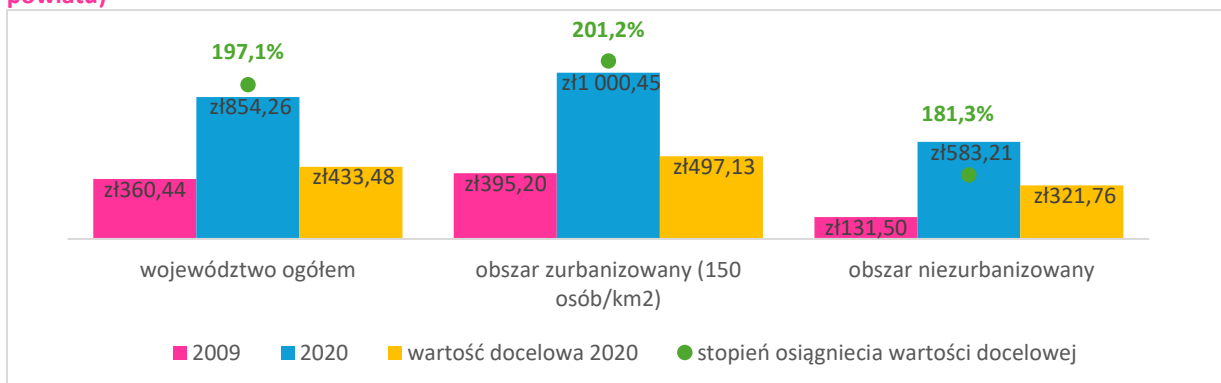
Lipnica Murowana – uzyskanie praw miejskich 1 stycznia 2023 roku.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z systemu STRATEG (dane na 26.06.2024).

Wskaźnik pn. **Dochody gmin per capita z tytułu udziału w podatku PIT** również został osiągnięty ze znaczną nadwyżką – zarówno na obszarach zurbanizowanych, jak i niezurbanizowanych.

Przewidywano, że na poziomie całego województwa wzrosną one nieznacznie: z 360,44 zł w 2011 roku do 433,48 zł. Tymczasem zanotowano ich znaczący wzrost, bo aż do 854,26 zł w 2020 roku²³.

Wykres 18. Dochody gmin per capita z tytułu udziału w podatku PIT [zł] (bez uwzględnienia miast na prawach powiatu)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z systemu STRATEG (dane na 26.06.2024).

PODSUMOWANIE:

Stopień osiągnięcia celów w zakresie obszaru „Rozwój miast i obszarów wiejskich” należy uznać za zadowalający. W przypadku wszystkich wskaźników osiągnięto wartość docelową. Na osiągnięcie tej wartości dla wskaźnika urbanizacji wpływ miało uzyskanie praw miejskich przez 10 miejscowości województwa. Na szczególną uwagę zasługuje wskaźnik dot. dochodów gmin per capita z tytułu udziału w podatku PIT – w tym przypadku blisko dwukrotnie przekroczono zakładane wartości docelowe. Wiązać się to może zarówno ze zwiększeniem dochodów (podwyżka minimalnego wynagrodzenia za pracę, wzrost poziomu średniego krajowego wynagrodzenia), jak i ze zwiększoną liczbą osób pracujących (mniejsza stopa bezrobocia rejestrowanego) – trudno ocenić, który czynnik miał na ten wskaźnik większy wpływ, gdyż występowały one równolegle. Na osiągnięcie wskaźnika dot. stopy bezrobocia wpłynęła dobra sytuacja gospodarcza zarówno w regionie, jak i w kraju. Stopa bezrobocia notowana w województwie w 2020 roku (zarówno w mieście, jak i na wsi) była niższa, niż prognozowano.

1.1.6. Bezpieczeństwo ekologiczne, zdrowotne i społeczne

Celem strategicznym w obszarze „Bezpieczeństwo ekologiczne, zdrowotne i społeczne” było osiągnięcie wysokiego poziomu bezpieczeństwa mieszkańców Małopolski w wymiarze środowiskowym, zdrowotnym i społecznym. Na potrzeby monitorowania postępu realizowanych zamierzeń strategicznych wyznaczono następujące wskaźniki osiągnięć:

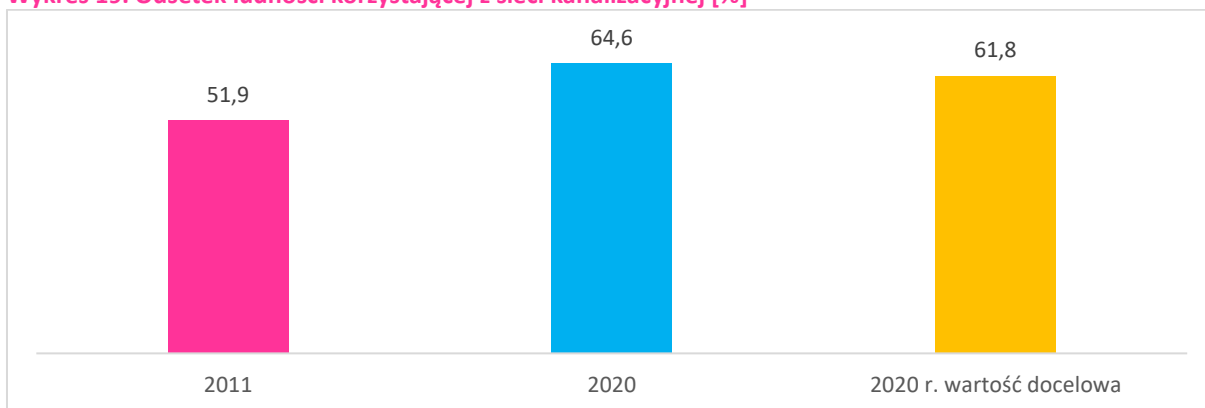
- Odsetek ludności korzystającej z kanalizacji sieciowej [% ogółu mieszkańców];
- Odsetek ludności korzystającej z wodociągów sieciowych [% ogółu mieszkańców];

²³ Nie jest możliwe przedstawienie danych w podziale na obszary miejskie i wiejskie, gdyż GUS nie agreguje danych dot. wskaźnika na tym poziomie.

- Odpady komunalne zebrane selektywnie z odpadów komunalnych ogółem [%];
- Zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych [-];
- Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym [%].

Wskaźnik pn. **Odsetek ludności korzystającej z kanalizacji sieciowej [%]** określa szacunkową liczbę ludności zamieszkałą w budynkach mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania, podłączonych do sieci kanalizacyjnej. W ramach Strategii 2011-2020 prognozowano osiągnięcie wartości docelowej wskaźnika w 2020 roku na poziomie 61,8%. W wyniku przeprowadzonych inwestycji w regionie wartość wskaźnika została osiągnięta z nadwyżką, z sieci kanalizacyjnej w 2020 roku korzystało 64,6% ludności (z czego w miastach 88,9% ludności, natomiast na terenach wiejskich 42,0% ludności). Należy podkreślić, że duży postęp w zakresie wyposażenia województwa w infrastrukturę sieciową jest efektem przeznaczenia na ten cel środków pomocowych UE, szczególnie w ramach MRPO 2007-2013, RPO WM 2014-2020 oraz PROW.

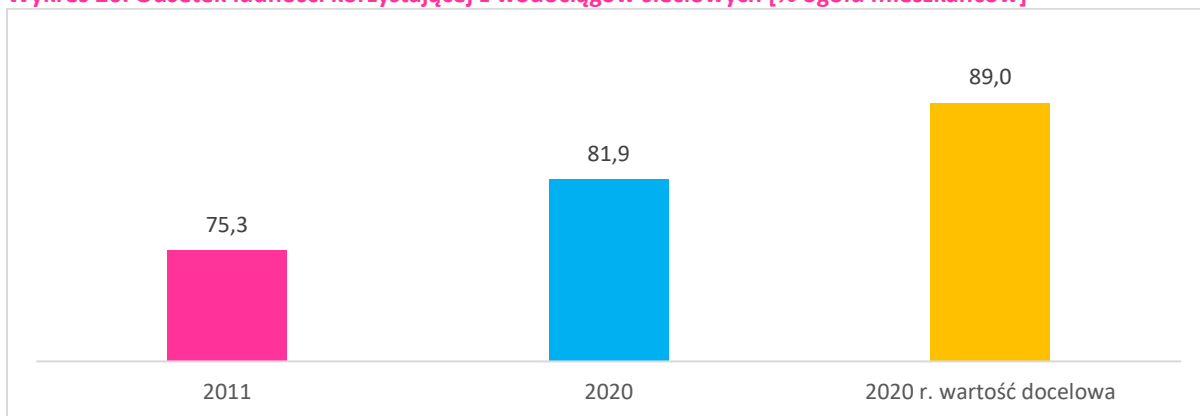
Wykres 19. Odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z systemu STRATEG (dane na 26.06.2024).

Wartość wskaźnika pn. **Odsetek ludności korzystającej z wodociągów sieciowych [%]** dla województwa małopolskiego w 2020 roku szacowano na poziomie 89,0% w porównaniu ze stanem bazowym, który w 2009 roku wynosił 75,3%. W Strategii założono wzrost wskaźnika o 13,7 p.p., zaś faktycznie do 2020 roku wartość wskaźnika wzrosła o 6,6 p.p. Mimo iż nie osiągnięto zakładanego poziomu wartości wskaźnika, w latach 2011-2020 w województwie małopolskim długość sieci rozdzielczej zwiększyła się z 17 697,9 km do 21 660,6 km. Należy jednocześnie zaznaczyć, że w województwie małopolskim z roku na rok przybywa zabudowań mieszkalnych, mieszkańcy wybierając miejsce pod budowę domów nie kierują się dostępnością infrastruktury sieciowej, lecz atrakcyjnością krajobrazu, przystępną ceną działek i nieruchomości. Ponadto warunki ukształtowania terenu województwa małopolskiego nie pozwalają na doprowadzenie infrastruktury sieciowej do niektórych miejsc zamieszkania z uwagi na ich trudną dostępność oraz brak uzasadnienia ekonomicznego inwestycji.

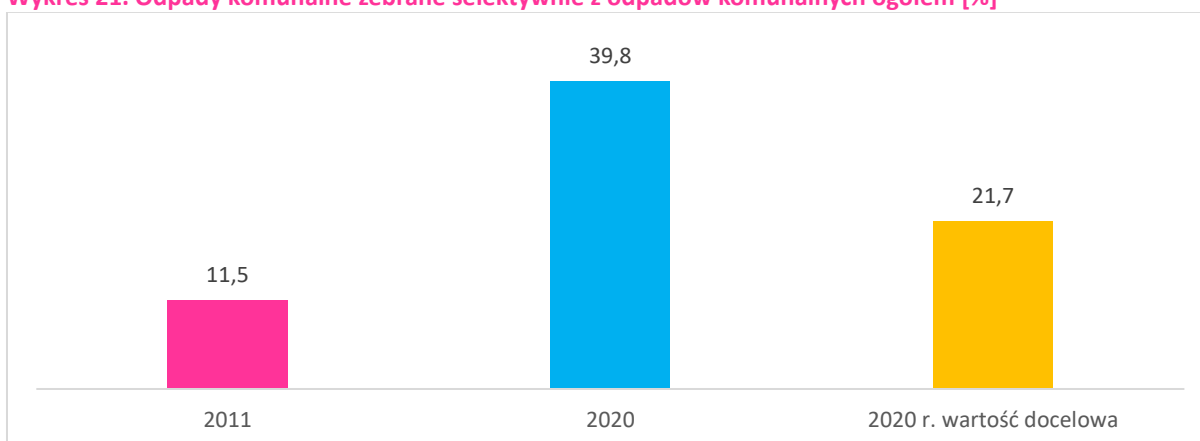
Wykres 20. Odsetek ludności korzystającej z wodociągów sieciowych [% ogółu mieszkańców]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z systemu STRATEG (dane na 26.06.2024).

Kolejnym wskaźnikiem monitorującym zachodzące zmiany była **Masa odpadów komunalnych zebranych selektywnie w stosunku do masy odpadów komunalnych ogółem zebranych w ciągu roku [%]**. Zgodnie z ustawą z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz.U. 2023 poz. 1587 z późn. zm.) przez selektywne zbieranie rozumie się zbieranie, w ramach którego dany strumień odpadów, w celu ułatwienia specyficznego przetwarzania, obejmuje jedynie odpady charakteryzujące się takimi samymi właściwościami i takimi samymi cechami. W okresie 2011-2020 nastąpił ogromny postęp w gospodarce odpadami w kraju, wpływ na to miały zmiany systemu wymuszone zmianami legislacyjnymi, jak również szereg inwestycji zrealizowanych na terenie województwa małopolskiego. Wartość wskaźnika systematycznie rośnie, z poziomu 11,5% w 2011 roku wzrosła do 39,8% w 2020 roku, czyli o 18,15 p.p. więcej niż prognozowano na 2020 rok. Generalnie w 2020 roku na terenie województwa małopolskiego selektywnie zebrano ok. 449,5 tys. odpadów komunalnych. Ilość odebranych i zebranych ogółem odpadów komunalnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca województwa wyniosła 331 kg, w tym zmieszane odpady komunalne stanowiły 199 kg, a odpady selektywnie zebrane 132 kg.

Wykres 21. Odpady komunalne zebrane selektywnie z odpadów komunalnych ogółem [%]

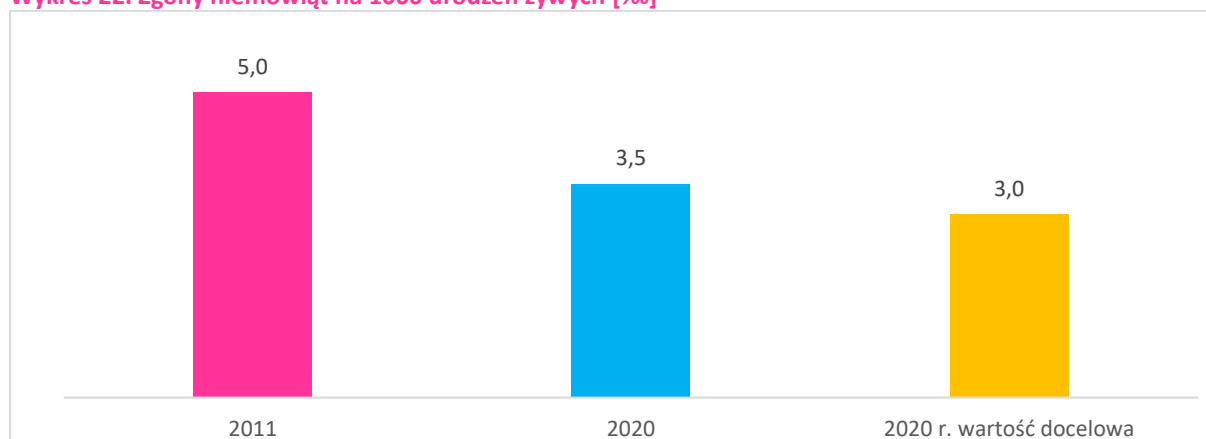

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z systemu STRATEG (dane na 26.06.2024).

Wartość wskaźnika **Zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych** zdecydowanie zmniejszyła się na przestrzeni lat obowiązywania SRWM 2011-2020 w stosunku do wartości bazowej, która plasowała się na poziomie 5 na 1000 urodzeń żywych. Współczynnik natężenia zgonów niemowląt (liczba zgonów niemowląt na 1000 urodzeń żywych) w 2020 roku wynosił 3,5‰. Dla porównania – w 2019

roku wskaźnik ten wynosił 3,1‰, przy czym średnia wartość dla kraju była równa 3,6‰. Najniższe wartości wskaźnika odnotowano w województwie łódzkim i lubuskim (po 3,1‰), natomiast najwyższe – w podkarpackim (4,3‰) i świętokrzyskim (4,2‰)²⁴. Niemniej jednak analizując dane dotyczące wartości wskaźnika w momencie realizacji niniejszego badania współczynnik natężenia zgonów niemowląt (liczba zgonów niemowląt na 1000 urodzeń żywych) w województwie małopolskim w 2022 roku spadł do 2,8‰ (z poziomu 3,0‰ w 2021 roku). Była to druga najniższa w Polsce wartość wskaźnika po województwie opolskim (2,4‰), przy czym średnia wartość dla kraju spadła do 3,8‰ (z poziomu 3,9‰ w 2021 roku). Najwyższą wartość wskaźnika odnotowano w województwach: kujawsko-pomorskim (5,0‰) oraz śląskim (4,8‰)²⁵.

Wykres 22. Zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych [‰]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z systemu STRATEG (dane na 26.06.2024).

Wskaźnik **zagrożenia ubóstwem relatywnym** obrazuje procent osób w gospodarstwach domowych, w których wydatki wynosiły mniej niż 50% średnich wydatków ogółu gospodarstw domowych na danym obszarze, to znaczy tych, których poziom konsumpcji jest niższy niż większości mieszkańców i odbiega znacząco od poziomu przeciętnego²⁶. Ostatnie dane GUS dotyczące wartości wskaźnika pochodzą z 2019 roku, bowiem w 2020 i 2021 roku wartość wskaźnika dla województw nie została opublikowana w statystykach publicznych²⁷. Należy jednak zauważyć, że w 2019 r. w Małopolsce odnotowano wartość wskaźnika na poziomie 20,9%. Jednocześnie w 2019 roku nastąpił spadek wartości wskaźnika o 1,3 pp. względem roku 2018, co świadczy o pozytywnej tendencji spadkowej wskaźnika.

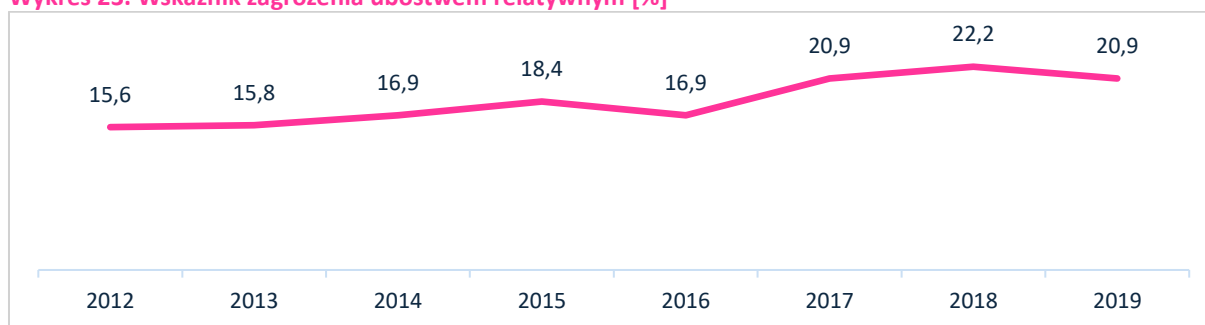
²⁴ Raport Województwo małopolskie 2021. Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego. Kraków, 2021, s. 36.

²⁵ Raport Województwo małopolskie 2023. Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego. Kraków, 2023, s. 36.

²⁶ Raport z realizacji Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011–2020 za okres 2011–2013, s. 65.

²⁷ Wskaźnik szacowany przez GUS na podstawie wyników „Badania budżetów gospodarstw domowych”, według kryterium wydatkowego. Według innej metodyki tj. EU-SILC wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym liczony jest w oparciu o kryterium dochodowe (dochód do dyspozycji z roku poprzedzającego badanie). Z danych Eurostat wynika, że wartość stopy relatywnego ubóstwa dochodowego w Polsce wykazywała tendencję spadkową (17,6% w 2015 r., spadek do ok. 15% w latach 2017–2021 i niecałych 14% w roku 2022).

Wykres 23. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z systemu STRATEG (dane na 26.06.2024).

Z Raportu „Województwo Małopolskie 2021” wynika, że w 2020 roku liczba osób korzystających z pomocy społecznej zmniejszyła się o prawie 17 tys. w porównaniu do roku 2019, a na przestrzeni lat 2012–2020 spadek ten objął 102 tys. Małopolan. Udział mieszkańców korzystających z pomocy społecznej w populacji regionu w 2020 roku był najniższy w 10-letnim okresie sporządzania oceny zasobów pomocy społecznej województwa małopolskiego – 3,9%, w porównaniu do 4,4% w roku poprzednim i średniej ogólnopolskiej wynoszącej 4,4%. Od 2012 do 2020 roku wskaźnik ten dla Małopolski obniżył się o 3 p.p. Jak wskazano w raporcie, zmieniły się również powody z jakich Małopolanie korzystają z pomocy społecznej. W 2020 roku po raz pierwszy od kilku lat statystyki pokazały nieznacznie wyższy procent klientów pomocy społecznej z problemem bezrobocia oraz nieznaczny wzrost udziałów mieszkańców korzystających z pomocy z powodu ubóstwa. Jednocześnie zatrzymał się trend wzrostowy odsetka klientów z dominującym problemem długotrwałej lub ciężkiej choroby i utrzymała tendencja spadkowa udziału klientów otrzymujących pomoc ze względu na niepełnosprawność²⁸.

PODSUMOWANIE:

W przypadku obszaru „Bezpieczeństwo ekologiczne, zdrowotne i społeczne” poziom osiągnięcia wartości wskaźników jest zadowalający, chociaż nie wszystkie wskaźniki udało się zrealizować zgodnie z prognozami, na co wpływ miał szereg czynników zewnętrznych. Założony w SRWM 2011-2020 scenariusz został wypełniony w ramach każdego z trzech analizowanych obszarów, w regionie przeprowadzono liczne inwestycje z zakresu ochrony środowiska i klimatu, skutecznie prowadzono politykę społeczną i zdrowotną przyczyniając się do poprawy jakości życia i zdrowia mieszkańców.

Mimo iż prowadzona przez Samorząd Województwa Małopolskiego w latach 2011-2020 polityka i podejmowane działania stanowiły odpowiedź na potrzeby i wyzwania zdiagnozowane w poszczególnych obszarach, problemy pozostają nadal aktualne i ewoluują w związku z zachodzącymi zmianami społeczno-gospodarczymi, sytuacją geopolityczną, jak również w wyniku zmieniających się regulacji prawnych i wytycznych szczebla krajowego i unijnego.

W obszarze bezpieczeństwa ekologicznego wymagana jest kontynuacja działań związanych z dążeniem do poprawy stanu jakości środowiska i jego poszczególnych komponentów. Z uwagi na aktualną sytuację geopolityczną oraz wytyczne z zakresu ochrony środowiska, energetyki silny akcent powinien zostać położony na działania związane z dążeniem do osiągnięcia neutralności klimatycznej,

²⁸ *Województwo Małopolskie 2021. Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego. Kraków 2021, s. 10.*

a także na działania związane z adaptacją do zmian klimatu (m.in. z uwagi na intensyfikację negatywnych zjawisk pogodowych, tj. susze, obniżony poziom wód, powodzie i ich skutków odczuwalnych w skali regionów i kraju). Jednocześnie, w regionie należy kontynuować i wzmacniać działania w zakresie podnoszenia świadomości ekologicznej mieszkańców regionu, która jest determinantą postępu w osiągnięciu bezpieczeństwa ekologicznego.

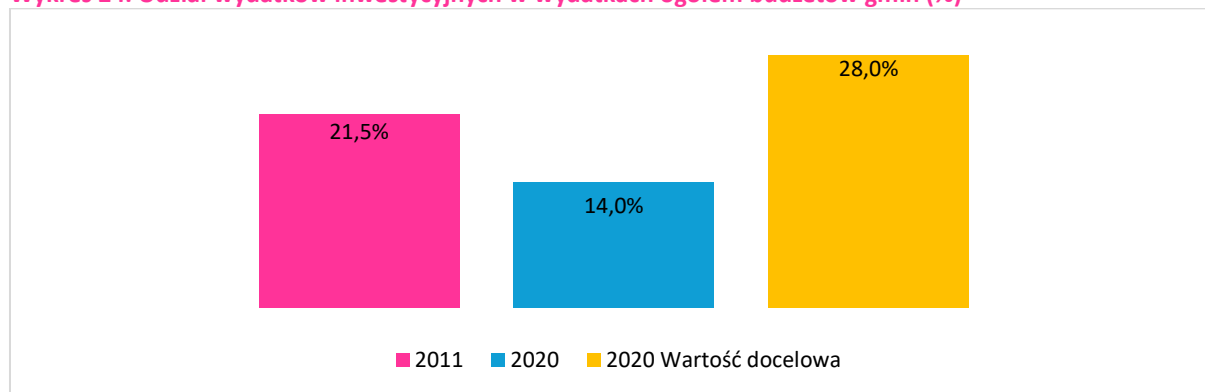
W obszarze ochrony zdrowia wymagana jest kontynuacja działań mających na celu zapewnienie i podnoszenie jakości opieki zdrowotnej, w tym zmniejszanie nierówności w zakresie opieki zdrowotnej w regionie oraz dalsze doposażanie i rozwój infrastruktury ochrony zdrowia. Szczególna uwaga powinna zostać skoncentrowana na prewencji, tj. programy profilaktyczne i kampanie informacyjne. Jednocześnie, bazując na doświadczeniach i skutkach post pandemicznych konieczne jest zwrócenie szczególnej uwagi na nasilające się problemy psychiczne wśród społeczeństwa, zwłaszcza wśród młodzieży.

W obszarze bezpieczeństwa społecznego wymagana jest kontynuacja działań podejmowanych w ramach SRWM 2011-2020, z położeniem silniejszych akcentów na deinstytucjonalizację, ekonomię społeczną. Konieczny jest dalszy rozwój usług opiekuńczych w związku z wyzwaniem demograficznymi oraz potrzebami w tym zakresie przy wykorzystaniu nowoczesnych technologii. Jak również niezbędne jest prowadzenie działań mających na celu aktywizację niewykorzystanych zasobów ludzkich w postaci osób biernych zawodowo oraz podnoszenia kompetencji i kwalifikacji zawodowych.

1.1.7. Zarządzanie rozwojem województwa

Osiągnięcie celów Strategii w obszarze „Zarządzanie rozwojem województwa” mierzone było za pomocą trzech wskaźników. Pierwszym z nich był **Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem budżetów gmin**. Docelowa wartość wskaźnika, do której należało dążyć została określona na 28%. W roku 2011 wartość wskaźnika wyniosła 21,5%, a w 2020 roku 14%. Wartości wskaźnika w zależności od roku znacznie się różniły, najniższą wartość zanotowano w 2016 roku: wyniosła 10,8%. Udział wydatków inwestycyjnych zależy może od wielu czynników, uzależniony jest m.in. od terminów, w których ogłaszane są nabory na projekty w ramach programów finansowanych ze środków UE lub przesunięcia środków na inne cele np. walkę z pandemią COVID-19.

Wykres 24. Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem budżetów gmin (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z systemu STRATEG (dane na 26.06.2024).

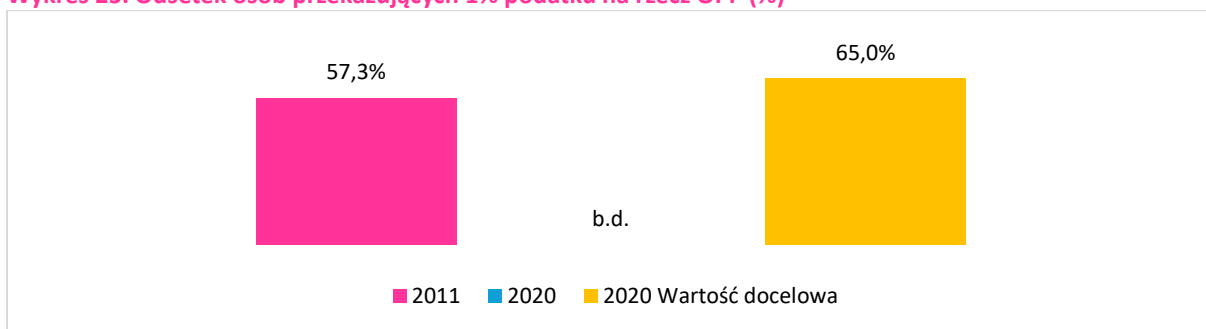
Następnym ze wskaźników w tym obszarze jest **Odsetek osób przekazujących 1% podatku na rzecz OPP**²⁹. Odsetek ten w roku 2012 wyniósł 57,3%, zaś bazowa wartość na rok 2020 określona została na 65%, założono zatem wzrost o ok. 13%. Po roku 2012 wskaźnik ten nie był obliczany. Na podstawie danych publikowanych przez Ministerstwo Finansów przypuszczać można, że odsetek ten wzrastał w Małopolsce, co widać w poniższej tabeli pokazującej konkretne liczby podatników przekazujących 1% podatku na rzecz OPP w trzech kolejnych latach poprzedzających rok docelowy (2020). We wskazanych latach liczba podatników rosła, można zatem przypuszczać, że rosłaby również wartość wskaźnika.

Tabela 1. Liczba podatników z Małopolski przekazujących 1% podatku na rzecz OPP w latach 2018, 2019 i 2020

Rok	2018	2019	2020
Liczba podatników z Małopolski, którzy przekazali 1% podatku na rzecz OPP	1,316 mln	1,356 mln	1, 392 mln

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Finansów prezentowanych w corocznych informacjach: <https://www.gov.pl/web/finanse/1-procent-podatku-dla-opp>, dostęp 30.08.2024 r.

Wykres 25. Odsetek osób przekazujących 1% podatku na rzecz OPP (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z systemu STRATEG (dane na 26.06.2024).

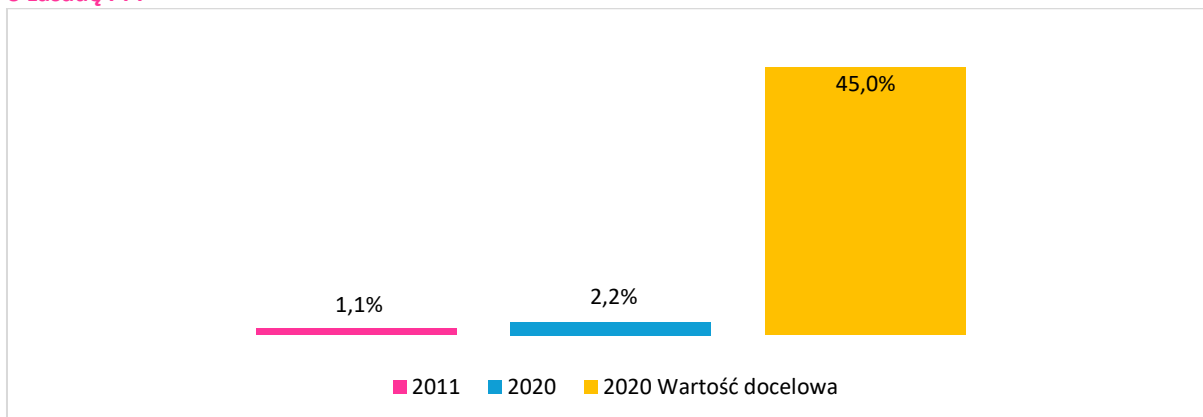
Trzecim wskaźnikiem był **odsetek gmin w województwie realizujących co najmniej jedno zadanie publiczne w oparciu o zasadę PPP** wyrażony w procentach. W 2012 roku jedynie 1,1% gmin realizowało zadania publiczne w formie PPP i mimo podwojenia tego poziomu do 2020 roku (wartość 2,2%), nie osiągnięto zakładanej wartości, która wynosiła 45%. Wartość uzyskana w 2020 roku została osiągnięta na poziomie 5% poziomu docelowego. Wśród powodów tak niskiej wartości osiągnięcia wskaźnika, uczestnicy wywiadów grupowych wskazywali m.in. niski poziom zaufania do formuły PPP i obawy przed zastosowaniem jej artykułowane na podstawie niekorzystnych doświadczeń, z którymi borykały się niektóre samorządy. Podczas wywiadów grupowych pojawił się również krytyczny głos wobec zbyt wysokiej według respondenta, docelowej wartości wskaźnika.

(...) dalej bardzo silne są stereotypy i przekonania związane z PPP, które wskazują na to, że jest to drogie, niebezpieczne, skomplikowane.

Źródło: zogniskowany wywiad grupowy.

²⁹ Udział podatników mieszkających na terenie województwa, którzy w złożonych zeznaniach podatkowych PIT dokonali odliczeń 1% podatku na rzecz Organizacji Pożytku Publicznego w danym roku rozliczeniowym w ogólnej liczbie podatników zamieszkujących region. Źródło: strateg.stat.gov.pl

Wykres 26. Odsetek gmin w województwie realizujących co najmniej jedno zadanie publiczne w oparciu o zasadę PPP

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z systemu STRATEG (dane na 26.06.2024).

PODSUMOWANIE

Wskaźniki monitorujące postępy w obszarze „Zarządzanie strategiczne rozwojem” nie uzyskały docelowych wartości. Wskaźniki te nie monitorują jednak działań, na które samorząd województwa ma znaczący/ bezpośredni wpływ, a prezentują skalę pewnych zagadnień, rozwiązań, które zależą np. od aktywności samorządów lokalnych lub nawet samych mieszkańców. W nowszej Strategii (SRWM 2030) uwzględniono w ramach odpowiadającego tematycznie obszaru (Zarządzanie Strategiczne Regionem) więcej wskaźników, które związane są z kondycją finansową samorządów- dochody własne samorządów czy wydatki majątkowe inwestycyjne. Wskaźnik dotyczący odsetka osób przekazujących 1% podatku dochodowego na OPP zmieniony został na wskaźnik dot. przychodów małopolskich OPP, co w sytuacji zmian w ostatnich latach (zwolnienia większej liczby osób z podatku oraz zmiany przekazywanego odsetka z 1% do 1,5%) może lepiej oddawać rzeczywisty efekt- środki jakie trafiają do małopolskich organizacji.

1.1.8. Wskaźniki ogólne

W ramach monitorowania realizacji celów Strategii, sformułowano także wskaźniki ogólne, odnoszące się do celu głównego Strategii. Założenia, wartość wyjściową oraz stopień osiągnięcia wartości docelowych wskaźników przedstawia poniższa tabela.

Tabela 2. Wskaźniki ogólne uwzględnione w ramach SRWM 2011-2020

Wskaźnik	2011 r.	2020 r.	2020 r. (wartość docelowa)	Stopień osiągnięcia wartości docelowej
PKB w PPS per capita (%) ³⁰	56	69	63	109,5%
Stopa bezrobocia (% wg BAEL)	10,3	2,8	5,9	210,7%
Odsetek ludności w wieku 25-64 lat z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie ludności w tym wieku (%)	24,4	33,8	23,5	143,8%
Przeciętne dalsze trwanie życia (kobiety)	81,7	81,6	84,7	96,3%
Przeciętne dalsze trwanie życia (mężczyźni)	73,9	73,8	76,7	96,2%

³⁰Wskaźnik prezentuje PKB w PPS per capita w Małopolsce względem średniej dla UE-27.

Wskaźnik	2011 r.	2020 r.	2020 r. (wartość docelowa)	Stopień osiągnięcia wartości docelowej
Odsetek pracujących w sektorze rolniczym wg BAEL [%]	14,3	9,4	8,1	86,2%
Odsetek pracujących w sektorze przemysłowym wg BAEL [%]	30,1	30,9	30,8	100,3%
Odsetek pracujących w sektorze usługowym wg BAEL [%]	55,6	59,7	61,1	97,7%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z systemu STRATEG (dane na 26.06.2024).

Obniżenie odsetka osób pracujących w rolnictwie to cel, który udało się osiągnąć w najmniejszym stopniu. Na etapie projektowania Strategii zwrócono uwagę na niewspółmiernie wysokie zatrudnienie względem WDB wytwarzanej przez ten sektor. Zakładano, że osoby pracujące z rolnictwa będą przechodzić do innych sektorów, m.in. usług. Warto zaznaczyć, że pomimo nieosiągnięcia wartości docelowej, odnotowano pozytywną tendencję w tym zakresie, tj. w latach 2011-2020 spadał odsetek osób zatrudnionych w rolnictwie i rósł odsetek pracujących w sektorze usługowym. Jedynie tempo zmian jest niższe niż zakładano. W 2023 roku odsetek osób pracujących w rolnictwie wyniósł 3%, z kolei w sektorze usługowym 66,4%. Co istotne, w roku 2020 odnotowano wzrost odsetka pracujących w rolnictwie (o 0,2 p.p.) względem roku 2019. Mogło być to spowodowane pandemią COVID-19, gdyż w tym samym czasie odnotowano także spadek odsetka pracujących w sektorze przemysłowym. Można przypuszczać, że z powodu czasowego wstrzymania produkcji w niektórych zakładach pracy, część osób powróciła do działalności rolniczej lub zatrudniła się w rolnictwie.

Jak wspomniano w rozdziale dotyczącym obszaru „Gospodarka wiedzy i aktywności”, osiągnięcie znacząco lepszego (niższego) poziomu wartości stopy bezrobocia spowodowane jest ogólnymi zmianami na rynku pracy w Polsce m.in. ożywieniem gospodarczym, na co wskazuje chociażby wzrost PKB oraz uwarunkowaniami demograficznymi (tzw. starzejące się społeczeństwo). Warto nadmienić, że w latach 2011-2020 sukcesywnie realizowano wsparcie z środków UE (oraz jako zadania własne) mające na celu aktywizację osób bezrobotnych, co odbywało się głównie za pośrednictwem beneficjentów OP8 RPO WM 2014-2020, w tym PUP. W 2020 roku stopa bezrobocia (wg BAEL) w Małopolsce była niższa niż średnia dla kraju, która wyniosła 3,2%.

Warto zwrócić uwagę na wskaźniki dotyczące przeciętnego dalszego trwania życia. Jak wskazali uczestnicy wywiadów grupowych, wskaźniki te nie zostały osiągnięte w zakładanej wielkości, ponieważ tendencję wydłużania się dalszego trwania życia przerwała pandemia COVID-19. Jeszcze w 2019 roku wskaźnik osiągnął wartość 82,7 lat dla kobiet oraz 75,3 lat dla mężczyzn. Następnie, po 2020 roku tendencja odwróciła się w kierunku spadkowej, aby w 2022 roku znów osiągnąć trend wzrostowy. Wydłużanie się przeciętnego trwania życia związane jest m.in. z polepszającym się stanem infrastruktury szpitali w województwie oraz ogólnym postępem technologii, umożliwiającym lepszą diagnostykę i leczenie³¹. Wkład w realizację tego celu z pewnością miały środki RPO WM 2014-2020,

³¹ Na podstawie IDI.

dzięki którym wzrosła dostępność i jakość usług zdrowotnych świadczonych na terenie województwa małopolskiego³².

W latach 2011-2017 w Małopolsce systematycznie rósł odsetek osób posiadających wykształcenie wyższe. W 2018 roku odnotowano nieznaczny spadek tego wskaźnika względem roku 2017 – o 0,7 p.p., następnie wskaźnik ponownie rósł aż do 2020 roku. Wzrost odsetka osób z wykształceniem wyższym jest charakterystyczny dla całej Polski – w latach 2011-2020 wskaźnik ten wzrósł z 20,3% do 28,9% w skali kraju.

PODSUMOWANIE

Podsumowując, można powiedzieć, że cele główne Strategii zostały w dużej mierze osiągnięte. Wpływ na odstępstwa od zakładanej wartości docelowej miały przede wszystkim czynniki zewnętrzne, tj. pandemia COVID-19 oraz wzrost PKB i ogólne ożywienie gospodarcze w kraju. Największe odstępstwo od założonej wartości docelowej w obszarze wskaźników ogólnych odnotowano w przypadku odsetka osób pracujących w sektorze rolniczym. Przypuszczalnie jest to efekt pandemii COVID-19, gdyż część osób powróciła do sektora rolniczego w 2020 r. Warto kontynuować szczególnie działania ukierunkowane na zatrudnienie. W związku z wydłużającym się trwaniem życia, ogólnym postępowaniem technologii w obszarze medycyny oraz niską dietnością, a co z tym związane tzw. starzeniem się społeczeństwa konieczne jest jak najdłuższe utrzymanie aktywności zawodowej. Działania w tym zakresie zostały już podjęte m.in. w ramach SRWM 2030, gdzie w ramach kierunku „Rynek pracy” wdrażany jest projekt mający na celu poprawę jakości miejsc pracy, szczególnie dla osób chcących dłużej pozostać na rynku pracy³³.

1.2. Przedsięwzięcia przyczyniające się do realizacji celów Strategii³⁴

1.2.1. Gospodarka wiedzy i aktywności

Na wstępie warto zaznaczyć, że pojedyncze przedsięwzięcia w obszarze *Gospodarki wiedzy i aktywności*, które w największym stopniu przyczyniły się do realizacji Strategii były podejmowane przede wszystkim przez samorząd województwa. Niemniej jednak, kierując się zasadą partnerstwa, samorząd włączał w swoje działania również inne podmioty np. NGO, przedstawiciele instytucji otoczenia biznesu, czy też jednostki naukowe. Działania o mniejszej skali – na poziomie gmin, były realizowane przez JST, zarówno jako samodzielne projekty, jak i część projektów wdrażanych przez samorząd regionu. Można przypuszczać, że suma działań realizowanych w różnych lokalizacjach przyczyniła się znacząco do osiągnięcia celów Strategii w zakresie edukacji i przedsiębiorczości, natomiast były to pojedyncze przedsięwzięcia koordynowane przez JST. W ramach badania CAWI/CATI z przedstawicielami JST 35% badanych zadeklarowało, że wdrażali projekty mające na celu rozwój przedsiębiorczości, a 21% dotyczące innowacyjności. Niemalże wszystkie (95%) gminy prowadziły remonty/modernizacje/budowę infrastruktury edukacyjnej (szkół, przedszkoli, żłobków itp.). W

³² Wpływ interwencji podejmowanych w szczególności w ramach 12 osi priorytetowej Infrastruktura Społeczna RPO Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020 na zwiększenie dostępności usług zdrowotnych w regionie, EU-Consult, 2021.

³³ [Projekt realizowany jest przez WUP w Krakowie.](#)

³⁴ Pytanie badawcze: Jak można zidentyfikować projekty/inicjatywy których inicjatorem nie był samorząd wojewódzki lub podmioty związane z samorządem, a które w największym stopniu przyczyniły się do właściwego zrealizowania celów Strategii, i dlaczego?

obszarze rozwoju przedsiębiorczości gminy realizowały średnio 6 projektów, w zakresie innowacyjności były to średnio 3 projekty, a w obszarze infrastruktury edukacyjnej aż 12 projektów. Można wnioskować, że działania realizowane na poziomie lokalnym przyczyniły się w szczególności do powstawania nowych miejsc wychowania przedszkolnego oraz ogólnego unowocześnienia infrastruktury edukacyjnej, co mogło przełożyć się na wzrost kompetencji uczniów.

Podmioty niezwiązane z samorządem województwa realizujące projekty na skalę regionu, wdrażały przede wszystkim działania służące wzrostowi innowacyjności. Sam charakter tego obszaru wskazuje na konieczność współpracy z szerszym środowiskiem np. instytucjami otoczenia biznesu, klastrami, jednostkami naukowymi. Jednym z kluczowych realizatorów projektów w obszarze innowacyjności w Małopolsce jest Klaster LifeScience. W latach 2016-2018 klaster realizował m.in. projekt ProBio Małopolska, w ramach którego około 200 firm rozwinęło swoją działalność międzynarodową, promując jednocześnie Małopolskę³⁵. Projekt był współfinansowany z środków RPO WM 2014-2020, a w 2020 r. rozpoczęła się jego druga edycja. Partnerami projektu było Jagiellońskie Centrum Innowacji oraz Fundacja Inicjatyw Innowacyjnych. Odbiorcami projektu były firmy z sektora MŚP prowadzące działalność innowacyjną w ramach RIS „Nauki o Życiu”.

Kolejnym obszarem, w którym udział miały podmioty spoza samorządu jest edukacja. W ramach RPO WM 2014-2020 **Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie realizowała projekt „Małopolska Chmura Edukacyjna”.** Jest to projekt, który można uznać za w największym stopniu przyczyniający się do realizacji celu szczegółowego w ramach obszaru „Gospodarka wiedzy i aktywności”. Projekt oddziaływał pozytywnie na innowacyjność regionu (w tym wykorzystanie nowych technologii) oraz wzmocnienie procesów edukacyjnych na kilku etapach kształcenia. Dodatkowo, projekt obejmował szeroką grupę odbiorców. Projekt był poprzedzony pilotażem i polegał na stworzeniu e-usługi umożliwiającej prowadzenie innowacyjnych zajęć edukacyjnych dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych, we współpracy ze szkołami wyższymi poprzez realizację wspólnych projektów badawczych, realizację wirtualnych zajęć wykładowych oraz laboratoryjnych. Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie była odpowiedzialna za przygotowanie infrastruktury do realizacji ww. zadań. Warto nadmienić, że Małopolska Chmura Edukacyjna to przedsięwzięcie realizowane w partnerstwie z 35 podmiotami, w tym Województwem Małopolskim, JST (powiatami), uczelniami wyższymi oraz organizacją pozarządową³⁶. Poza zajęciami on-line, projekt obejmował także szkolenia nauczycieli z TIK, a także stacjonarne zajęcia w szkołach i na uczelniach. W ramach projektu stworzono innowacyjne środowisko wsparcia procesów edukacyjnych technologiami TIK. Za treści edukacyjne odpowiadało 10 partnerów – uczelnie, jednostki edukacyjne oraz NGO z Małopolski. Dzięki projektowi, od 2016 roku m.in. 11802 uczniów nabyło kompetencje kluczowe lub umiejętności uniwersalne³⁷. Jak wskazano w ewaluacji dotyczącej projektów strategicznych realizowanych z środków RPO WM 2014-2020, długofalowym efektem projektu będzie podniesienie jakości

³⁵ Na podstawie IDI z realizatorami projektów.

³⁶ Ewaluacja realizacji projektów o strategicznym znaczeniu dla społeczno-gospodarczego rozwoju regionu w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020, Ewalu, 2020.

³⁷ Na podstawie strony internetowej projektu: <https://e-chmura.malopolska.pl/>

kształcenia kandydatów na studia, ich lepsze rozeznanie co do możliwych kierunków podejmowania studiów, a tym samym zmniejszenie zjawiska tzw. drop-outu, czyli rezygnacji ze studiów³⁸.

PODSUMOWANIE:

Do osiągnięcia celu w obszarze gospodarki wiedzy i aktywności przyczyniła się zarówno suma działań realizowanych przez mniejsze podmioty (w tym JST) w zakresie edukacji i przedsiębiorczości, jak i projekty obejmujące swoim zasięgiem całe województwo. Za projekt wdrażany przez podmioty niezależne od samorządu województwa, który w największym stopniu wpłynął na realizację celu w obszarze „Gospodarka wiedzy i aktywności” uznano „Małopolską Chmurę Edukacyjną”, której realizatorem jest Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie. Jest to projekt kompleksowy, realizowany przez wielu partnerów, obejmujący szeroką grupę odbiorców, wzmacniający innowacyjność regionu oraz wspierający procesy edukacyjne w Małopolsce.

1.2.2. Dziedzictwo i przemysł czasu wolnego

W ramach zakresu tematycznego dziedzictwo i przemysł czasu wolnego w latach 2011-2020 realizowano następujące przedsięwzięcia strategiczne:

1. Budowa Małopolskiego Systemu Informacji Turystycznej;
2. Program rozwoju małopolskich uzdrowisk;
3. Program rozwoju infrastruktury sportów zimowych, w tym Centralny Ośrodek Sportu w Zakopanem;
4. Uzupełnienie infrastruktury metropolitalnej:
 - centrum kongresowe,
 - hala widowiskowo-sportowa,
5. Rozwój turystyki pielgrzymkowej, w szczególności w oparciu o funkcje Łagiewnik - Centrum Jana Pawła II „Nie lękajcie się” – oraz Dom Rodzinny Jana Pawła II w Wadowicach.

Wszystkie z realizowanych projektów przyczyniły się znacząco do realizacji celów zawartych w SRWM 2011-2020, podnosząc tym samym atrakcyjność regionu nie tylko pod kątem turystycznym, ale także zdrowotnym, sportowym czy rozrywkowym. Szczególnie istotne w toku przeprowadzonego badania okazały się projekty mające na celu uzupełnienie infrastruktury metropolitarnej: budowa centrum kongresowego czy hali widowiskowo-sportowej (Tauron Arena Kraków). Podniosły one bez wątpienia atrakcyjność regionu, tworząc na jego mapie atrakcyjne i nowoczesne miejsca szeroko rozumianej edukacji kulturalnej, co potwierdzono w wywiadach pogłębionych.

„Centrum Kongresowe ICE, które od paru lat jest taką wizytówką Krakowa i faktycznie pozwala na to, żeby [odbywały się – przyp. red.] różnego rodzaju imprezy, zarówno kulturalne, jak i takie konferencyjne (chociażby pierwszy z brzegu i chyba jednocześnie największy, czyli Open Eyes Economy Summit, corocznie odbywającymi się w Centrum

³⁸ Ewaluacja realizacji projektów o strategicznym znaczeniu dla społeczno-gospodarczego rozwoju regionu w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020, Ewalu, 2020. s. 28.

Kongresowym). Ta przestrzeń dała takie warunki, żeby tego rodzaju, czy na taką skalę, przedsięwzięcia się w Krakowie pojawiły (...)."

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony.

Oprócz wymienionych przedsięwzięć strategicznych w województwie małopolskim ważnym źródłem finansowania okazało się RPO WM 2014-2020, które pozwoliło na zrealizowanie takiego działania jak Regionalna sieć tras rowerowych, które znacząco polepszyło infrastrukturę turystyczną w regionie. W ramach Poddziałania 6.1.5 zrealizowano 11 projektów, na które przeznaczono aż 13,8% alokacji całej OP 6 RPO WM 2014-2020. Dodatkowo zrealizowano projekty z zakresu budowy tzw. infrastruktury towarzyszącej. Przeprowadzono także modernizację 101,65 km istniejących już szlaków turystycznych oraz wytyczono i zaplanowano utworzenie 366,86 km nowych szlaków mających zwiększyć atrakcyjność i dostępność miejsc dziedzictwa kulturalnego i naturalnego.³⁹

„Powiedziała bym tak, że jeśli chodzi o inwestycje, to tych inwestycji udało się w zakresie „starej strategii”, która była kompatybilna z RPO zrealizować bardzo dużo. A nawet w związku z tym, że tak de facto, działania RPO, które były do roku 2020 w tej perspektywie, one zostały przesunięte z uwagi na pandemię i z uwagi na też wojnę na Ukrainie. Została przesunięta wręcz do realizacji do końca roku 2023. Więc rzeczywiście tych zadań z tego obszaru zostało zrealizowanych dużo. W tym jedno z najważniejszych zadań inwestycyjnych, które się udało zrealizować, czyli wybudowanie nowej instytucji. Czyli to jest wybudowanie Cogiteonu”.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony z przedstawicielem UMWM.

Badanie CAWI wykazało również, że duże znaczenie dla realizacji celów strategicznych miały działania podejmowane przez samorządy lokalne. Zdecydowana większość z nich wskazała na realizowanie przedsięwzięć z zakresu rozwoju infrastruktury czasu wolnego, tworzenia nowych dróg rowerowych oraz animacji czasu wolnego dzieci i młodzieży.

PODSUMOWANIE:

W obszarze dziedzictwa i przemysłów czasu wolnego osiągnięto sukces głównie dzięki działaniom infrastrukturalnym, czyli budowie nowego centrum kongresowego czy hali widowiskowo-sportowej, które stały się nowymi wizytówkami Krakowa. Realizacja tych projektów w opinii respondentów znacząco podwyższyła atrakcyjność kulturalną miasta na tle innych ośrodków wojewódzkich. Warto wspomnieć, że dla powiatów i gmin spoza KOM duże znaczenie miały inwestycje w Regionalną sieć tras rowerowych, które wpłynęły na rozwój turystyki na tych terenach. Dlatego też program rozbudowy infrastruktury ścieżek rowerowych uznać należy za najważniejsze działanie wpływające na obszar dziedzictwa i przemysłów czasu wolnego, ponieważ wpłynął on na wiele powiatów

³⁹ Fundusze europejskie wspierające realizację Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego 2011-2020.

województwa (nie tylko KOM), co wielokrotnie podkreślane było przez respondentów w trakcie wywiadów indywidualnych i grupowych.

1.2.3. Infrastruktura dla dostępności komunikacyjnej

W zakresie infrastruktury dostępności komunikacyjnej należy wskazać, że w latach 2011-2020 realizowane były przedsięwzięcia strategiczne, które wpłynęły na realizację celów SRWM 2011-2020. Były to:

1. Rozwój transportu aglomeracyjnego Krakowa:
 - budowa szybkiej kolei aglomeracyjnej;
 - uruchomienie nowych linii szybkiego tramwaju;
 - podjęcie prac przygotowawczych do budowy premetra / metra;
2. Włączenie Małopolski do sieci kolei dużych prędkości poprzez budowę przedłużenia Centralnej Magistrali Kolejowej do Krakowa;
3. Rozbudowa infrastruktury lotniskowej oraz okołolotniskowej portu lotniczego Kraków-Balice wraz z uzupełnieniem układu dojazdowego do lotniska;
4. Program budowy obwodnic, w szczególności obejmujący dopełnienie obwodnic Krakowa i ośrodków subregionalnych;
5. Realizacja połączeń drogowych o znaczeniu strategicznym dla poprawy dostępności w skali ponadregionalnej i regionalnej;
6. Rozbudowa węzłów autostradowych (w tym węzły Rudno, Byczyna) wraz z niezbędnymi połączeniami z drogami krajowymi i wojewódzkimi.

Analiza pokazuje, że największy wpływ na realizację celów Strategii miał projekt dotyczący rozwoju transportu aglomeracyjnego Krakowa. O jego istotności świadczy fakt:

- Zwiększenia liczby pasażerów w transporcie kolejowym;
- Poprawy jakości/komfortu podróży;
- Stworzenie wielu kanałów sprzedaży biletów;
- Zmniejszenie w wyniku działań wykluczenia komunikacyjnego.

Z efektów przedsięwzięcia korzystają zarówno mieszkańcy województwa, jak i turyści, którzy chętnie wybierają transport zbiorowy. Dodatkowo, efekty przedsięwzięcia są wzmacniane modernizacją infrastruktury kolejowej (torów, trakcji) przez jej zarządcę. Tworzy to synergiczny efekt, który przyczynia się do realizacji celów Strategii w istotnym stopniu. Warto wspomnieć, że działania zmierzające do osiągnięcia celów realizowane są nie tylko przez Koleje Małopolskie, jako podmiot związany z Samorządem Województwa Małopolskiego, ale również przez Zarządcę infrastruktury kolejowej – spółkę PKP PLK; również wymiana taboru zachodzi w ramach i Kolei Małopolskich, i spółki POLREGIO. Zdaniem Zespołu Badawczego realizacja takich powiązanych projektów może przynieść największe efekty.

Poza projektami strategicznymi na realizację celów SRWM 2011-2020 wpływały również przedsięwzięcia podejmowane przez samorządy lokalne. Jak wynika z badania CAWI przeprowadzonego na próbie 144 JST województwa małopolskiego, przeważająca większość z nich – bo aż 95,8% – zadeklarowała, że we wskazanym okresie realizowała przedsięwzięcia obejmujące

remonty, modernizacje lub budowę dróg, ulic lub mostów. Ponad połowa samorządów (52,8%) realizowała również działania polegające na budowie dróg rowerowych.

PODSUMOWANIE:

W latach 2011-2020 zrealizowano szereg przedsięwzięć strategicznych, które zakładały rozwój infrastruktury komunikacyjnej w wymiarze drogowym, kolejowym i lotniczym. W kontekście wpływu na realizację celów SRWM oraz osiągniętych wskaźników należy wskazać przede wszystkim projekty nastawione na rozwój kolei aglomeracyjnej. Projekty te poprawiają komfort podróży zarówno wśród mieszkańców, jak i turystów, którzy coraz chętniej skłaniają się do korzystania z kolei. Dodatkowo, zmniejszeniu uległo wykluczenie komunikacyjne niektórych mieszkańców. Warto wskazać, że efekt ten osiągnięto nie tylko dzięki projektowi realizowanemu przez Samorząd Województwa Małopolskiego, ale również przez inne podmioty operujące na rynku kolejowym.

1.2.4. Krakowski Obszar Metropolitalny i inne subregiony

SRWM 2011-2020 nie określiła przedsięwzięć strategicznych, które byłyby przypisane do Obszaru 4. Krakowski Obszar Metropolitalny i inne subregiony. Załącznik nr 2 (Wykaz zadań strategicznych do realizacji w perspektywie 2020) przypisywał rozpoczęte i planowane projekty do czterech innych obszarów tematycznych. Tym niemniej w przypadku każdego z przedsięwzięć określone zostało, czy będzie miało charakter regionalny (dotyczący całego województwa), czy subregionalny – w podziale na KOM oraz cztery pozostałe subregiony.

Wśród projektów realizowanych w KOM wskazano kontynuację budowy III Kampusu UJ, centrum kongresowego, hali widowiskowo-sportowej, rozpoczęcie budowy nowej siedziby filharmonii oraz Szpitala Uniwersyteckiego. Wśród inwestycji związanych z rozwojem transportu aglomeracyjnego planowano budowę szybkiej kolei, uruchomienie nowych linii tramwajowych, rozpoczęcie prac przygotowawczych do budowy metra, zaś wśród inwestycji kolejowych – lepsze połączenie Krakowa z Sądectzyną i Podhalem. W związku z tym, że przedsięwzięcia te przypisane zostały do pozostałych obszarów tematycznych, opisano je w innych podrozdziałach.

Warto jednak w tym miejscu wskazać na największe źródło finansowania inwestycji metropolitalnych w KOM, jakim był instrument zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT) wdrażany w ramach programów unijnych perspektywy 2014-2020. W latach 2014-2020 ZIT objął Kraków oraz 14 gmin, w tym Michałowice, Zielonki, Wielką Wieś, Zabierzów, Liszki, Czernichów, Skawinę, Mogilany, Świątniki Górne, Wieliczkę, Biskupice, Niepołomice, Igołomię-Wawrzeńczyce oraz Kocmyrów-Luborzycę⁴⁰. Obszar ten liczył 1,03 mln mieszkańców i miał powierzchnię 1275 km².⁴¹ Instrument ZIT wdrażany był w ramach dwóch programów: RPO WM 2014-2020 oraz krajowego POLiŚ 2014-2020. Wydzielona pula RPO WM przeznaczona na instrument ZIT wyniosła 236 mln euro, zaś w ramach POLiŚ założono realizację projektów za kwotę dofinansowania równą 229 mln euro⁴².

⁴⁰ *Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych dla Krakowskiego Obszaru Funkcjonalnego przyjęta Uchwałą nr 1/IV/2015 Nadzwyczajnego Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia Metropolia Krakowska z dnia 19 sierpnia 2015 r., s. 42.*

⁴¹ *Tamże, s.43.*

⁴² *Regionalny Program Operacyjny Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020.*

W przypadku inwestycji w pozostałych subregionach, to także RPO WM 2014-2020 okazało się głównym źródłem finansowania. Regionalny Program Operacyjny zakładał wydzielenie alokacji na potrzeby subregionalnego programu rozwoju (SPR). W związku z tym część działań Programu miała zarezerwowaną kwotę – analogicznie do instrumentu ZIT realizowanego w KOM – na inwestycje prowadzone w ośrodkach subregionalnych.

Podnoszeniu potencjału gospodarczego KOM służyć miały projekty realizowane w ramach Poddziałania 3.1.1 RPO WM dotyczące tworzenia nowych i rozbudowy istniejących stref aktywności gospodarczej o przeznaczeniu przemysłowym lub usługowym (SAG)⁴³. Zrealizowano cztery inwestycje, spośród których **największą (o wartości ponad 92 mln euro) był projekt „Kompleksowe przygotowanie terenów inwestycyjnych Strefy Aktywności Gospodarczej – Nowa Huta Przyszłości”⁴⁴. Jest to projekt, który w największym stopniu realizuje cele w ramach obszaru Krakowski Obszar Metropolitalny. Co istotne, jest to inwestycja o bardzo dużym potencjale rozwojowym na przyszłość, stąd ważne jest zapewnienie środków finansowych na realizację kolejnych etapów tego projektu.** Pozostałe projekty realizowane na obszarze KOM dotyczyły stworzenia stref aktywności gospodarczej w Wieliczce, Skawinie oraz w Gminie Liszki. W ramach Poddziałania 3.1.2 wsparto zaś kilkanaście projektów realizowanych w ośrodkach subregionalnych, które także dotyczyły stworzenia SAG, m.in. w Tarnowie, Starym Sączu, Borzęcinie itd.

Kolejna pula środków służąca wdrażaniu założeń Obszaru 4. SRWM 2011-2020 dotyczyła projektów poprawiających efektywność energetyczną w sektorze publicznym i mieszkaniowym (Działanie 4.3), redukujących emisję zanieczyszczeń (Działanie 4.4) oraz wspieraniu niskoemisyjnego transportu miejskiego (Działanie 4.5). Inwestycje te miały przyczynić się do poprawy stanu środowiska oraz jakości życia mieszkańców Krakowa oraz obszaru metropolitalnego. Dzięki tym projektom przeprowadzono termomodernizację kilkudziesięciu budynków mieszczących instytucje publiczne (szkół, szpitali, ośrodków kultury itp.), wymieniano kotły i piece w gminach KOM, budowano ścieżki rowerowe, parkingi P+R oraz dokonano zakupu niskoemisyjnych autobusów na potrzeby komunikacji publicznej KOM. Analogiczne projekty realizowano w ośrodkach subregionalnych w ramach instrumentu SPR – ponad 200 projektów zwiększających efektywność energetyczną lub wspierających termomodernizację budynków publicznych w ramach Poddziałania 4.3.2, blisko 200 projektów w ramach Poddziałania 4.4.2. Wspierano także transport niskoemisyjny poprzez zakup autobusów (np. w Oświęcimiu, Tarnowie i powiecie chrzanowskim), budowę ścieżek rowerowych (np. w Mszanie Dolnej) lub utworzenie systemu miejskich rowerów w Tarnowie.

Istotnym problemem zarówno KOM jak i pozostałych ośrodków subregionalnych był brak rozwiniętego systemu gospodarki odpadami, któremu przeciwdziałać miała realizacja projektów w ramach Działania 5.2 RPO WM. W ich efekcie wybudowano Punkty Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (na terenie KOM m.in. w Gminie Kocmyrzów-Luborzyca, Michałowicach, Wieliczce, Bodzanowie, Podłężu oraz Woli Batorskiej, a także w kilkunastu gminach położonych w pozostałych subregionach), a także usuwano azbest – w ramach KOM w czterech gminach (w tym w Krakowie) oraz kilkunastu gminach w pozostałych subregionach. Zwiększeniu efektywności rezultatów projektów w tym zakresie była realizacja projektów zarówno ze środków RPO jak i z programów krajowych. W

⁴³ Informacje dotyczące rodzajów wsparcia finansowanych w ramach poszczególnych działań RPO WM 2014-2020 pochodzą ze Szczegółowego Opisu Osi Priorytetowych RPO WM 2014-2020 (wersja obowiązująca od 20.02.2024).

⁴⁴ Informacje na temat projektów pochodzą z portalu mapadotacji.gov.pl (dostęp: wrzesień 2024).

tym miejscu warto wspomnieć, że ze środków POIiŚ 2014-2020 oraz NFOŚiGW wybudowano spalarnię odpadów, co szerzej opisano w rozdziale 1.2.6. W ramach Działania 5.3 prowadzono inwestycje związane z budową i uporządkowaniem kanalizacji sanitarnej zarówno na obszarze KOM jak i innych ośrodków subregionalnych.

Zwiększeniu dostępności transportowej oraz poprawie bezpieczeństwa na drogach KOM służyć miała realizacja inwestycji drogowych w ramach Działania 7.1 RPO WM. Dzięki nim m.in. wybudowano wiadukt nad torami łączący ul. Powstańców w Krakowie z drogą powiatową 2156, rozbudowano ulicę Myślenicką, Krzyżańskiego oraz rozbudowano drogi powiatowe m.in. w Świątnikach Górnych, Gminie Mogilany oraz Gminie Zielonki. W przypadku ośrodków subregionalnych również wsparto budowę kilkunastu dróg powiatowych. W tym miejscu warto wspomnieć o inwestycji finansowanej, która służyła poprawie dostępności komunikacyjnej w KOM, lecz nie była finansowana ze środków RPO WM 2014-2020. W ramach Instrumentu CEF „Łącząc Europę” pozyskano środki i zrealizowano prace na linii kolejowej E 30 na odcinku Kraków Główny Towarowy – Rudzice wraz z dobudową torów linii aglomeracyjnej.

Jednym z celów SRWM w odniesieniu do KOM oraz pozostałych ośrodków subregionalnych było zapewnienie mieszkańcom szerokiego dostępu do usług publicznych. Działanie 9.2 RPO WM miało na celu wsparcie osób niesamodzielnych i ich opiekunów oraz rozwój usług interwencji kryzysowej. Wśród projektów realizowanych na obszarze ZIT oraz ośrodków subregionalnych wsparto szereg placówek świadczących usługi dla osób niesamodzielnych i ich opiekunów Centrum Spotkań Olszańska, Ośrodek Wsparcia Opiekunów Nieformalnych Osób Niesamodzielnych Kraków Grzegórzki, a także podobne placówki m.in. w Świątnikach Górnych, Biskupicach. Co istotne, wśród podmiotów realizujących projekty w tym zakresie znalazły się nie tylko podmioty publiczne, lecz także organizacje pozarządowe (fundacje) oraz firmy prywatne (Interia.pl realizująca projekt pn. Uruchomienie centrum wsparcia opiekunów nieformalnych z wirtualną bazą wiedzy).

W zakresie rozwoju kształcenia ogólnego i zawodowego założono, że projekty realizowane w ramach Działania 10.1 oraz 10.2 przyczynią się do podniesienia kompetencji mieszkańców Krakowa oraz ośrodków subregionalnych poprzez wsparcie kształcenia zawodowego oraz tworzenie nowych miejsc wychowania przedszkolnego w przedszkolach oraz innych formach wychowania przedszkolnego. Wśród dofinansowanych projektów znalazło się m.in. wsparcie przedszkoli, a także tworzenie licznych Centrów Kompetencji Zawodowych.

W zakresie wsparcia infrastruktury ochrony zdrowia (Działanie 12.1) na obszarze KOM zrealizowano dwa projekty: w Szpitalu Specjalistycznym im. Stefana Żeromskiego w Krakowie (za blisko 21 mln euro) oraz w Szpitalu Miejskim Specjalistycznym im. G. Narutowicza w Krakowie (blisko 36 mln euro). W pozostałych subregionach wsparto realizację kilkudziesięciu projektów w placówkach zdrowia – szpitalach (np. Specjalistyczny Szpital im. E. Szczeklika w Tarnowie) oraz przychodniach.

RPO WM 2014-2020 zakładało także wsparcie projektów realizowanych tylko w ośrodkach subregionalnych. Wśród nich było wsparcie lokalnych tras turystycznych (Poddziałanie 6.1.4), w ramach którego dofinansowano budowę tras pieszych i rowerowych, a także zrealizowano projekty zintegrowane (np. Zintegrowany produkt turystyczny Subregionu Tarnowskiego "Trasy Rowerowe Pogórza"). Wsparcie projektów z zakresu turystyki i rekreacji w ośrodkach subregionalnych było kierowane także w ramach Poddziałania 6.3.1, zaś w Poddziałaniu 7.2.4 wspierano modernizację infrastruktury kolejowej.

Ocenia się, że wyodrębnienie w RPO WM 2014-2020 puli środków na wsparcie obszaru metropolitalnego (jako instrument ZIT) oraz na pozostałe ośrodki subregionalne (SPR) było w założeniu podejściem słusznym, jednak nie udało się w pełni zrealizować celów wsparcia dla subregionów. Z jednej strony zapewniło to ukierunkowane wsparcie dla KOM i wsparcie ważnych inwestycji metropolitalnych, z drugiej SPR miało pozwolić na zachowanie równomiernego wsparcia także dla mniejszych ośrodków, które zostały wymienione w SRWM 2011-2020 jako centra subregionalne. Ewaluacja pt. *Badania śródkresowego realizacji celów SRWM 2011-2020* wskazuje wśród głównych barier w skutecznym wdrożeniu instrumentu SPR m.in.:

- zastosowanie algorytmu podziału środków, który nie wspierał przewag i potencjałów poszczególnych subregionów, gdyż nie uwzględniono ich specyficznych priorytetów rozwojowych,
- narzucenie przez Komisję Europejską trybu konkursowego w instrumencie SPR, co doprowadziło do konkurowania o dostępne środki i skutecznie ograniczyło realizację projektów partnerskich,
- stosowanie wstępnego naboru tzw. kart projektów, które zawierały koncepcje inwestycji nieprzygotowanych do realizacji, co sprawiało, że beneficjenci nie zawsze składali na dalszym etapie wnioski o dofinansowanie,
- brak zastosowania narzędzi premiujących przedsięwzięcia partnerskie, duże i kompleksowe o charakterze subregionalnym,
- brak dostatecznego mechanizmu koordynacji działań na poziomie forów subregionalnych, co sprawiło, że instrument SPR był wdrażany w formie zbyt słabo sformalizowanej, bez dostatecznego zaplecza organizacyjnego i umocowania prawnego⁴⁵.

PODSUMOWANIE:

Założenia SRWM 2011-2020 zakładały równoległe wspieranie Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego, jak i pozostałych ośrodków subregionalnych. Głównym instrumentem wspierania rozwoju terytorialnego był Regionalny Program Operacyjny Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020, w ramach którego przewidziano wdrażania instrumentu ZIT (zastosowanego dla KOM) oraz Subregionalnego Programu Rozwoju do roku 2020 (SPR). O ile efekty wdrażania instrumentu ZIT oceniane są pozytywnie, o tyle realizacja projektów w ramach SPR miała ograniczoną skuteczność ze względu na uwarunkowania systemu wdrażania. Tym niemniej należy podkreślić, że w ramach RPO WM 2014-2020 zrealizowano szereg projektów, które przyczyniły się do wzmocnienia funkcji metropolitalnych KOM oraz wspierania rozwoju pozostałych ośrodków subregionalnych, nie tylko w ramach instrumentów ZIT i SPR.

⁴⁵ *Badanie śródkresowe skuteczności realizacji celów Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020, s.192-199. Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego, Departament Polityki Regionalnej, 2017. Badanie zostało przeprowadzone przez EVALU Sp. z o.o. na zlecenie Województwa Małopolskiego.*

1.2.5. Rozwój miast i terenów wiejskich

Odnosząc się do rozwoju miast i terenów wiejskich zbadano, jakie działania były podejmowane przez poszczególne jednostki samorządu terytorialnego. W wyniku badania CAWI z JST z województwa małopolskiego ustalono, że na obszarze gmin wiejskich i miejsko-wiejskich częściej były podejmowane działania mające na celu rozwój infrastruktury czasu wolnego, działania proekologiczne oraz remonty/modernizacje/budowa infrastruktury społecznej, takiej jak np. ośrodki opiekuńcze, domy pomocy społecznej itp.

Tabela 3. Odsetek JST podejmujących się projektów z zakresu określonej tematyki

Tematyka działań/podmiot podejmujący działania	Starostwo Powiatowe	Urząd Miasta	Urząd Gminy i Miasta	Urząd Gminy
Rozwój przedsiębiorczości	41,67%	56,77%	72,22%	19,70%
Wsparcie innowacyjności	33,33%	22,18%	25,00%	12,12%
Zwalczanie bezrobocia	91,67%	37,22%	30,56%	43,94%
Rozwój infrastruktury czasu wolnego	50,00%	92,11%	94,44%	87,88%
Animacja czasu wolnego dzieci i młodzieży	25,00%	84,96%	88,89%	65,15%
Remonty/modernizacje/budowa dróg, ulic, mostów	100,00%	97,37%	100,00%	95,45%
Utworzenie nowych dróg rowerowych	41,67%	60,15%	63,89%	48,48%
Działania proekologiczne	75,00%	97,37%	94,44%	87,88%
Remonty/modernizacje/budowa infrastruktury ochrony zdrowia	91,67%	62,03%	47,22%	37,88%
Remonty/modernizacje/budowa infrastruktury edukacyjnej (przedszkola, żłobki, szkoły itp.)	100,00%	100,00%	94,44%	93,94%
Remonty/modernizacje/budowa infrastruktury społecznej (ośrodki opiekuńcze, domy pomocy społecznej itp.)	66,67%	42,48%	83,33%	30,30%
Inne działania	16,67%	27,44%	5,56%	18,18%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI z JST.

Jak wskazano w *Badaniu śródkresowym skuteczności realizacji celów Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020*⁴⁶, w tym obszarze dużą rolę przypisano JST. Te bowiem, realizując programy rewitalizacji mogły przyczynić się do swojego rozwoju w ramach zidentyfikowanych przez siebie, najpilniejszych potrzeb. Zgodnie z wykazem programów rewitalizacji gmin województwa małopolskiego program taki posiadały 144 gminy, spośród czego 142 gminy zostały wpisane na listę do końca 2018 roku, a więc jeszcze w okresie realizacji Strategii. Ogrom programów rewitalizacji nie pozwala na wybór tego, które w największym stopniu przyczyniły się do realizacji celu Strategii, jakim są *Aktywne ośrodki usług publicznych i gospodarczych zapewniające szanse na rozwój mieszkańców małych i średnich miast oraz terenów wiejskich*. Kompleksowy charakter programów rewitalizacji, obejmujących wymiar społeczny, środowiskowy, gospodarczy i infrastrukturalny wskazuje, że każdy z programów w istotnym stopniu przyczynił się do realizacji tego celu.

⁴⁶ *Badanie śródkresowe skuteczności realizacji celów Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020*, Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego, Departament Polityki Regionalnej, s. 105.

PODSUMOWANIE:

W obszarze rozwoju miast i terenów wiejskich osiągnięto sukces głównie dzięki działaniom JST, które realizując programy rewitalizacji aktywnie przyczyniały się do eliminacji niepożądanych na swoim obszarze zjawisk społecznych, gospodarczych, środowiskowych i przestrzennych. Nie sposób wskazać, który z programów rewitalizacji przyczynił się do osiągnięcia celów tego obszaru najskuteczniej – każdy był bowiem dostosowany do specyfiki obszaru (gminy), która go uchwałała.

1.2.6. Bezpieczeństwo ekologiczne, zdrowotne i społeczne

Poprawa bezpieczeństwa ekologicznego oraz wykorzystanie ekologii dla rozwoju Małopolski

Analizując lata obowiązywania SRWM 2011-2020 w Małopolsce przeprowadzono wiele inwestycji, które istotnie wpłynęły na realizację celów i wyzwań z zakresu poprawy bezpieczeństwa ekologicznego oraz wykorzystania ekologii dla rozwoju Małopolski. Przyczyniły się do tego zarówno zrealizowane inwestycje strategiczne, w tym zaplanowane w ramach MPI 2015-2023, jak również prowadzona przez województwo polityka ochrony środowiska, na potrzeby której opracowano i wdrażano wiele dokumentów strategicznych, wyznaczających konkretne cele i kierunki działań tj.: program ochrony środowiska, program ochrony jakości powietrza, program ochrony środowiska przed hałasem, plan gospodarki odpadami.

Z zadań określonych w MPI na lata 2015-2023 w obszarze ochrony środowiska udało się zrealizować większość zaplanowanych przedsięwzięć, które koncentrowały się przede wszystkim na zapewnieniu racjonalnego użytkowania zasobów przyrodniczych oraz zapobieganiu powstawaniu zanieczyszczeń i innych uciążliwości. Inwestycje te polegały na: utworzeniu regionalnych sieci tras rowerowych (**Budowa odcinka trasy rowerowej EV11 na terenie gminy Muszyna, Budowa odcinka trasy rowerowej EV11 na terenie gminy Piwniczna Zdrój, Rytro, Muszyna**), modernizacji energetycznej wojewódzkich budynków użyteczności publicznej, edukacji ekologicznej mieszkańców regionu, sporządzeniu planów ochrony dla wybranych parków krajobrazowych. Ze środków RPO WM 2014-2020 zrealizowano m.in. projekt strategiczny **Modernizacja energetyczna wojewódzkich budynków użyteczności publicznej** o wartości ponad 174, 5 mln zł. Inwestycja objęła modernizację energetyczną 54 wojewódzkich budynków użyteczności publicznej, w tym jednostki ochrony zdrowia (10 jednostek), edukacji (6 jednostek) i kultury (4 jednostki). Modernizacja została poprzedzona sporządzeniem audytów energetycznych i oświatleniowych, które wskazały optymalny zakres prac modernizacyjnych oraz możliwą do osiągnięcia wysokość wskaźników osiągniętą po wykonaniu modernizacji. W 2021 r. zakończono dwa duże projekty: **Parki Krajobrazowe na TAK – edukacja ekologiczna i ochrona bioróżnorodności w parkach krajobrazowych Małopolski** oraz **Utrzymanie różnorodności biologicznej łąk i pastwisk górskich poprzez prowadzenie gospodarki pasterskiej**. Celem pierwszego projektu była czynna ochrona siedlisk i gatunków na terenie Parków Krajobrazowych Małopolski oraz edukacja ekologiczna społeczeństwa. W ramach projektu przeprowadzono inwentaryzację przyrodniczą zbiorników wodnych i form skałkowych na terenie Jurajskich PK oraz popielicowatych na terenie PK Pogórzy i Beskidów, prowadzono czynną ochronę płazów i gadów związanych ze zbiornikami wodnymi oraz siedlisk naskalnych na terenie JPK oraz popielicowatych na terenie wszystkich parków ZPKWM, prowadzono prace dotyczące zagospodarowania turystycznego. W ramach ochrony zbiorników wodnych przeprowadzono inwentaryzację przyrodniczą 17 zbiorników wodnych na terenie JPK ze szczególnym uwzględnieniem

herpetofauny i na jej podstawie opracowano propozycję działań ochronnych dla poszczególnych zbiorników wodnych i wytycznych dotyczących ich rewitalizacji. W ramach projektu poddano rewitalizacji 15 zbiorników wodnych⁴⁷. W ramach drugiego projektu **Utrzymanie różnorodności biologicznej łąk i pastwisk górskich poprzez prowadzenie gospodarki pasterskiej** podjęto działania mające na celu powstrzymanie zjawiska wtórnej sukcesji na cennych przyrodniczo obszarach małopolskich Karpat (Parki Krajobrazowe, Obszary chronionego krajobrazu, Zespoły przyrodniczo krajobrazowe oraz Natura 2000) poprzez prowadzenie wypasu owiec na ok. 3 tys. ha.

W województwie małopolskim bardzo dużo działań podjęto w obszarze ochrony jakości powietrza, co zostało jednocześnie zauważone przez respondentów badań jakościowych realizowanych na potrzeby niniejszego badania. Respondenci badania podkreślali, że ochrona powietrza i poprawa parametrów jakości powietrza były jednym z najpoważniejszych problemów ekologicznych w Małopolsce, zwłaszcza w dużych miastach, takich jak Kraków i były niwelowana poprzez realizację wielu przedsięwzięć.

„(..) zacznę od poprawy jakości powietrza. Tutaj rzeczywiście, mamy wielkie wyzwanie przed całą Małopolską (...), w związku z tym województwo przez kilka ostatnich lat prowadzi bardzo intensywne działania, lokując bardzo duże pieniądze. Myślę konkretnie tutaj o programach ochrony powietrza, uchwale antysmogowej dla Krakowa, uchwale antysmogowej dla całego województwa, wydanych prawie 400 mln z poprzedniej perspektywy finansowej na termomodernizację, wymianę źródeł u osób fizycznych – mamy ponad 29 tys. kotłów wymienione, jednocześnie pozyskaliśmy ponad 140 milionów zł na ekodoradców do spraw jakości powietrza, do spraw jakości klimatu, którzy pomagają w gminach mieszkańcom pozyskiwać środki, a od 2018 roku z Programu Czyste Powietrze na termomodernizację źródeł i instalację odnawialnych źródeł energii.”

Źródło: Zogniskowany wywiad grupowy.

Przed wszystkim w 2013 r. Sejmik Województwa Małopolskiego uchwalił zaktualizowany Program ochrony powietrza dla województwa małopolskiego, w którym wyznaczono strategiczne kierunki działania mające na celu poprawę jakości powietrza m.in. poprzez likwidację starych kotłów węglowych, modernizację systemów grzewczych, rozbudowę sieci ciepłowniczej oraz rozwój odnawialnych źródeł energii. Głównym działaniem naprawczym Programu była realizacja Programów Ograniczania Niskiej Emisji (PONE) w gminach województwa małopolskiego poprzez eliminację niskosprawnych urządzeń na paliwa stałe. Samorząd województwa małopolskiego aktywnie wspierał gminy w realizacji działań wyznaczonych w Programie ochrony powietrza, prowadził działania edukacyjne. W 2013 roku przeprowadzone zostały szkolenia dla pracowników gmin, obejmujące tematykę przygotowywania PONE oraz pozyskiwania środków finansowych na ich realizację. Na wniosek Województwa Małopolskiego od czerwca 2014 roku Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie udzielał gminom dofinansowania do wymiany starych kotłów na paliwa stałe, uwzględniając możliwość zakupu nowoczesnych niskoemisyjnych kotłów na

⁴⁷ Parki Krajobrazowe na TAK – edukacja ekologiczna i ochrona bioróżnorodności na terenie Parków Krajobrazowych Małopolski – Zespół Parków Krajobrazowych (zpkwm.pl)

paliwa stałe, które mają najwyższe parametry dotyczące emisji zanieczyszczeń. Należy jednocześnie zaznaczyć, że dzięki realizacji PONE w województwie wymieniono kilkanaście tysięcy starych pieców na nowoczesne źródła ogrzewania, co znacząco zmniejszyło emisję pyłów i szkodliwych substancji.

Wśród inwestycji o szczególnym znaczeniu dla Małopolski w kontekście poprawy jakości powietrza, ochrony środowiska, jak również prowadzenia działań edukacyjnych w zakresie ekologii należy wymienić projekt zintegrowany **LIFE Wdrażanie Programu ochrony powietrza dla województwa małopolskiego – Małopolska w zdrowej atmosferze**. Jest to przedsięwzięcie, którego realizacja rozpoczęła się w 2016 roku wraz z 69 partnerami, z czego partnerów stanowiły 62 małopolskie gminy, Województwo Małopolskie i Województwo Śląskie, organizacja pozarządowa – Krakowski Alarm Smogowym, jednostka wspierająca działania na rzecz poprawy efektywności energetycznej Krajowa Agencja Poszanowania Energii S.A., a także instytucje zagraniczne – Instytut VITO NV z Belgii, Słowacki Instytut Hydrometeorologii w Bratysławie, Ministerstwo Środowiska Republiki Czeskiej. Założeniem projektu LIFE było sprawne wdrożenie Programu ochrony powietrza dla województwa małopolskiego, a także efektywne wykorzystanie dostępnych środków unijnych i krajowych przeznaczonych na poprawę jakości powietrza. W ramach projektu w gminach województwa małopolskiego utworzona została sieć ekodoradców, których rolą jest wspieranie i wdrażanie Programu ochrony powietrza, pozyskiwanie środków zewnętrznych na działania ograniczające emisję zanieczyszczeń oraz mobilizowanie mieszkańców do włączenia się w te działania. Ponadto zapewnienie doradztwa dla mieszkańców Małopolski w zakresie najbardziej efektywnych sposobów ograniczenia emisji i źródeł finansowania, w tym zapobieganie ubóstwu energetycznemu poprzez działania służące oszczędności kosztów energii. W ramach projektu realizowano również tzw. centrum kompetencji na poziomie regionalnym, obejmujące szkolenia i bazę wiedzy dla wszystkich samorządów lokalnych. Uruchomiono punkty informacyjne, w których udzielano pomocy osobom zainteresowanym ubieganiem się o dofinansowanie przedsięwzięć oszczędzających energię. Podczas wywiadów prowadzonych na potrzeby badania ewaluacyjnego, respondenci podkreślali unikatową rolę projektu w osiąganiu celów środowiskowych. Z rozmów wynika, iż tam gdzie utworzone zostały stanowiska ekodoradców gminy i mieszkańcy są bardziej aktywni w realizacji działań ekologicznych i w pozyskiwaniu dofinansowań.

„(...) Finalnie mieliśmy ekodoradców w 62 gminach. I to pokazało, że (...) średnio to jest ponad 2 razy więcej wymian kotłów w tych gminach, gdzie tych ekodoradców mieliśmy. Ale były i takie [gminy – przyp. red.], gdzie oni ponad 3 razy w stosunku do średniej liczby wymian, byli w stanie ten proces przyspieszyć. To pokazuje, że ten kapitał zainwestowany w zasoby ludzkie, który myśmy też mocno szkolili (bo myśmy dla nich zrobili dedykowane studia podyplomowe właśnie w zakresie polityki energetycznej, ale także współpracy z mieszkańcami, pisanie i zarządzania miękkimi małymi projektami, typu program parasolowy), i w ramach którego wymieniamy kilkaset kotłów dla mieszkańców, czy pozyskujemy pieniądze na fotowoltaikę i kolektory słoneczne, czy pompy ciepła, doskonale się sprawdza (...)”

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony.

Jednocześnie w regionie realizowano dedykowane programy z Narodowym Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, w tym m.in. Program priorytetowy „Czyste Powietrze”, Moja Woda”, „Poprawa jakości powietrza Część 2) Zmniejszenie zużycia energii w budownictwie” / „Budownictwo energooszczędne. Część 1) Zmniejszenie zużycia energii w budownictwie. Celem Programu „Czyste Powietrze” była poprawa jakości powietrza oraz zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych poprzez wymianę źródeł ciepła i poprawę efektywności energetycznej budynków mieszkalnych jednorodzinnych. Narzędziem w osiągnięciu celu jest dofinansowanie przedsięwzięć realizowanych przez beneficjentów. Województwo małopolskie wzięło udział w projekcie pomocy technicznej START Platformy Coal Regions in Transition, w ramach którego eksperci unijnej Platformy Regionów Węglowych w Transformacji pomagali województwu małopolskiemu w wypracowaniu projektów pilotażowych łagodzących negatywne skutki społeczno-gospodarczej transformacji energetycznej w zachodniej części regionu. Projekt START trwał 2 lata i realizowany był od października 2019 do października 2021 roku.

Na terenie Małopolski prowadzono szereg przedsięwzięć dotyczących rozwoju i doposażenia w infrastrukturę komunalną. W latach 2011–2020 długość czynnej sieci kanalizacyjnej zwiększyła się o 6 712 km i o 12 oczyszczalni ścieków z podwyższonym usuwaniem biogenów. Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ogólnej liczby ludności wzrosła z 56,9% w 2011 roku do 67,6% w 2020 roku (z czego miastach do 92%, a na wsi do 44,2%). Długość sieci wodociągowej w 2020 wyniosła 22 977,7 km, a w wyniku realizowanych inwestycji liczba osób korzystających z sieci wodociągowej zwiększyła się o 276,6 tys. Jednocześnie duży postęp nastąpił w gospodarce odpadami, co częściowo było spowodowane zmianami legislacyjnymi (nowelizacją ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach z dnia 1 lipca 2011 roku, która zmieniła dotychczas działający system zagospodarowania odpadów, wskazując jego uczestników wraz z zakresem ich obowiązków oraz kolejność wprowadzania jego poszczególnych elementów, tak aby zaczął funkcjonować od 1 lipca 2013 roku), jak również efektem prowadzonych przedsięwzięć. Podkreślić należy, że od 2005 roku systematycznie wzrasta ilość odpadów zebranych selektywnie. Głównym sposobem zagospodarowania zmieszanych odpadów komunalnych na terenie województwa małopolskiego jest ich przekazywanie do regionalnych instalacji mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów komunalnych, w 2020 roku działało 16 instalacji MBP oraz jeden Zakład Termicznego Przekształcania Odpadów Komunalnych. Budowa spalarni odpadów była jednym z najważniejszych przedsięwzięć w gospodarce odpadami przeprowadzonych na terenie Małopolski, bez udziału środków województwa. Przedsięwzięcie zostało sfinansowane m.in. ze środków z PO IIŚ (371,73 mln zł) oraz NFOŚiGW (298,23 mln zł) i zrealizowane zostało przez Krakowski Holding Komunalny S.A. (wartość inwestycji wyniosła 826,91 mln zł). Spalarnia została uhonorowana wieloma nagrodami, m.in. Lider Małopolski 2015 w kategorii „Najlepsze przedsięwzięcie roku” w konkursie organizowanym przez Stowarzyszenie Gmin i Powiatów Małopolski, Nagroda Roku SARP 2015, Top Inwestycje Komunalne 2016 w kategorii strategicznych oraz prestiżowych inwestycji komunalnych w Polsce, nagroda „Lidera Restrukturyzacji 2016, a także ekoLIDER 2016 nagroda przyznawana przez WFOŚiGW w kategorii ekoPRZEDSIĘWZIĘCIE w zakresie ochrony powierzchni ziemi i gospodarki odpadami⁴⁸.

Należy podkreślić, że szczególnie ważną rolę w realizacji przedsięwzięć z zakresu ochrony środowiska i polityki energetycznej województwa miały uruchomione środki unijne m.in. w ramach programów operacyjnych z perspektyw finansowych 2014-2020 oraz fundusze krajowe i wojewódzkie m.in.

⁴⁸ <https://khk.krakow.pl/pl/ekospalarnia/informacja-o-zakladzie/>

WFOŚiGW, NFOŚiGW. Z wyników badania ilościowego przeprowadzonego wśród jednostek samorządu terytorialnego województwa wynika, iż 88,9% badanych gmin realizowało zadania z zakresu bezpieczeństwa ekologicznego. Można przypuszczać, że zdecydowana większość inwestycji realizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego została dofinansowana z funduszy pomocowych.

Poprawa bezpieczeństwa zdrowotnego: profilaktyka i ochrona zdrowia

W dziedzinie ochrony zdrowia w województwie małopolskim zrealizowano wiele inwestycji i działań, które miały swoje umocowanie w dokumentach strategicznych m.in. w Programie strategicznym ochrony zdrowia, stanowiącym rozwinięcie SRWM 2011–2020. Projekty realizowane były zarówno ze środków wojewódzkich, jak również z programów operacyjnych⁴⁹ m.in. Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020, Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko oraz Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój. Decydującą rolę w zakresie realizacji wojewódzkiej polityki zdrowotnej miały krajowe uregulowania prawne, które determinowały kierunki i rozwój poszczególnych inwestycji.

Na tle kraju Małopolska wyróżnia się dużym postępem w zakresie modernizacji wojewódzkich podmiotów leczniczych i wyposażenia w infrastrukturę zdrowotną/ szpitalną. W latach obowiązywania SRWM 2011-2020 w województwie zrealizowano wiele kluczowych przedsięwzięć, przykładem jest inwestycja rozbudowy Szpitala Uniwersyteckiego w Krakowie-Prokocimiu, która obejmowała budowę nowych oddziałów, w tym oddziału ratunkowego, diagnostyki obrazowej oraz nowoczesnych sal operacyjnych, a jej całkowity koszt wyniósł około 1,2 miliarda złotych. Aktualnie Szpital Uniwersytecki w Krakowie jest jednym z najnowocześniejszych ośrodków medycznych w kraju, oferującym kompleksowe usługi w wielu dziedzinach medycyny, w tym nowoczesną diagnostykę, onkologię i transplantologię. Region jest także znany z wysokiej jakości opieki onkologicznej oraz psychiatrycznej⁵⁰. W latach obowiązywania SRWM 2011-2020 nastąpił rozwój placówek świadczących usługi onkologiczne, m.in. poprzez dywersyfikację pomocy onkologicznej w dużych ośrodkach miejskich, szczególnie istotną rolę zajmuje szpital Szpital im. L. Rydygiera w Krakowie, działalność rozwinął Krakowski Szpital Specjalistyczny im. Jana Pawła II, specjalizujący się w torakochirurgii, zaś w Tarnowie i w Nowym Sączu powstały ośrodki onkologiczne. Jednocześnie duży rozwój nastąpił w obszarze psychiatrii, nie tylko w zakresie monospecjalistycznych szpitali, ale również w zakresie tzw. psychiatrii środowiskowej, powstawania centrów zdrowia psychicznego.

„(...) jeżeli chodzi o ochronę zdrowia (...) jeżeli spojrzymy na sytuację, 10, 15 lat temu i teraz na nasze budynki, to widać kolosalny postęp. Praktycznie wszystkie nasze jednostki, których założycielem jest Województwo Małopolskie, spełniają wymogi nowoczesnych obiektów ochrony zdrowia. Natomiast, patrząc wstecz – 15 lat temu to był to bardzo duży problem w różnych jednostkach i te standardy były znacznie niższe.(...) stan finansów naszych szpitali 15 lat temu i stan

⁴⁹ W związku z wystąpieniem pandemii COVID-19 realizacja przedsięwzięć inwestycyjnych MPI 2015-2023 współfinansowanych ze środków programów operacyjnych przesunęła się w czasie, zgodnie ze zmianami dotyczącymi przedłużenia terminów realizacji projektów współfinansowanych ze środków unijnych w perspektywie finansowej 2014-2020.

⁵⁰ Na podstawie IDI.

finansów obecnie, to cały czas ten trend jest wzrostowy. One są w bardziej stabilnej sytuacji finansowej i są lepiej wyposażone na pewno (...)."

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony.

Ze sprawozdania z realizacji MPI 2015-2023 (stan na 31 grudnia 2023 r.) w obszarze zdrowia do końca 2023 roku udało się zrealizować 31 przedsięwzięć. Inwestycje realizowano w dziedzinach, takich jak m.in.: psychiatria, onkologia, rehabilitacja, kardiologia, leczenie oparzeń i replantacja, pediatria, leczenie chorób wątroby, opieka medyczna nad kobietą i dzieckiem, system informacji medycznej, teleopieka dla osób niesamodzielnych. W wyniku realizacji inwestycji zwiększeniu uległa nie tylko dostępność, ale przede wszystkim jakość świadczonych usług medycznych. Ponadto z budżetu województwa zrealizowano wiele programów profilaktyki zdrowotnej oraz kampanii edukacyjnych promujących zdrowy styl życia, aktywność fizyczną i zdrowe odżywianie (program dotyczący profilaktyki zakażeń pneumokokowych, program profilaktyki zakażeń wirusem brodawczaka ludzkiego, profilaktyka depresji i rozpowszechnianie postaw prozdrowotnych w obszarze zdrowia psychicznego, program w zakresie prewencji i wykrywania chorób układu krążenia, program edukacyjny na rzecz zmniejszenia umieralności na nowotwory w Małopolsce). Poniżej zestawiono listę przedsięwzięć zrealizowanych w ramach SRWM 2011-2020, wynikających z MPI 2015-2023. Większość z nich została dofinansowana ze środków RPO WM na lata 2014-2020.

Tabela 4. Lista zrealizowanych przedsięwzięć wg MPI 2015-2023

Lista przedsięwzięć w obszarze ochrony zdrowia
Rozwój Krakowskiego Centrum Rehabilitacji i Ortopedii
Uruchomienie Małopolskiego Centrum Macierzyństwa i Medycyny Kobiet
Małopolskie Centrum Leczenia i Rehabilitacji Oparzeń (Szpital im. L. Rydygiera w Krakowie)
Poprawa jakości świadczonych usług zdrowotnych i bezpieczeństwa pacjentów - Szp. Spec. im. J. Dietla
Rozwój bazy leczenia psychiatrycznego poprzez modernizację obiektów Szpitala Specjalistycznego im. dr. J. Babińskiego w Krakowie – etap II
Przebudowa i rozbudowa Ośrodka Rehabilitacji Narządu Ruchu "Krzeszowice" - zwiększenie dostępności
Rozwój bazy leczenia psychiatrycznego w Wojewódzkim Szpitalu Psychiatrycznym w Andrychowie
Modernizacja budynku Wojewódzkiego Szpitala Rehabilitacyjnego im dr S. Jasińskiego w Zakopanem
Rozwój Szpitala Specjalistycznego im. J. Śniadeckiego w Nowym Sączu poprzez poprawę standardu i jakości usług medycznych
Rozbudowa SOR Szpitala Specjalistycznego im. J. Śniadeckiego w Nowym Sączu
Utworzenie Małopolskiego Centrum Pediatrii i Kompleksowego Leczenia Dzieci z FASD
Małopolski System Informacji Medycznej (MSIM)
Małopolski Tele-Anioł
Program zdrowotny dotyczący profilaktyki zakażeń pneumokokowych w Małopolsce
Program zdrowotny profilaktyki zakażeń wirusem brodawczaka ludzkiego (HPV) w Małopolsce
Profilaktyka depresji i rozpowszechnianie postaw prozdrowotnych w obszarze zdrowia psychicznego
Program zdrowotny w zakresie prewencji i wykrywania chorób układu krążenia w populacji mieszkańców WM

Lista przedsięwzięć w obszarze ochrony zdrowia

Prozdrowotne oddziaływania edukacyjne na rzecz zmniejszenia umieralności na nowotwory w Małopolsce
Utworzenie Interdyscyplinarnego Centrum Leczenia Zaawansowanej Niewydolności Narządowej zlokalizowanego w Krakowskim Szpitalu Specjalistycznym im. Jana Pawła II.
Przebudowa budynku nr 7 w celu utworzenia pierwszego w Województwie Małopolskim oddziału rehabilitacji narządu ruchu, w którym realizowana będzie rehabilitacja stanowiąca element kompleksowej i koordynowanej opieki nad pacjentem po leczeniu szpitalnym
Projekt HoCare2.0 - Dostarczanie i wdrażanie innowacyjnych rozwiązań w zakresie opieki domowej poprzez wzmocnienie współpracy w ramach poczwórnej helisy oraz wdrażanie zasad współtworzenia w terytorialnych ekosystemach innowacji.
Budowa budynku Krakowskiego Pogotowia Ratunkowego - miejsca stacjonowania Zespołów Ratownictwa Medycznego w Wieliczce
Małopolska Tarcza Antykryzysowa – Pakiet Medyczny
Małopolska Tarcza Antykryzysowa 2
Małopolska Tarcza Antykryzysowa – Pakiet Medyczny 3

Źródło: Informacja dla Zarządu Województwa Małopolskiego o realizacji Małopolskiego Planu Inwestycyjnego na lata 2015-2023 (stan na 31 grudnia 2023 r.)

Wśród działań, które szczególnie wyróżnia województwo małopolskie jest skutecznie realizowana polityka senioralna. Inwestycją flagową jest „Małopolski TELE-ANIOŁ”, którego realizacja rozpoczęła się od 2018 r. a zakończyła w połowie 2022 r. z partnerami: Caritas Diecezji Kieleckiej oraz Stowarzyszeniem Europejski Instytut Rozwoju Regionalnego z Suchej Beskidzkiej”. „Małopolski TELE-ANIOŁ” jest przykładem projektu, który pokazał, jak w systemie opieki można połączyć nowoczesną technologię z tradycyjnymi usługami opiekuńczymi. Projekt został skierowany do niesamodzielnych mieszkańców województwa małopolskiego, którzy ze względu na wiek, stan zdrowia lub niepełnosprawność wymagali pomocy w wykonywaniu codziennych czynności. Dzięki wykorzystaniu nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych oraz zapewnieniu wsparcia w zakresie usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania, osoby potrzebujące dostały szansę na dłuższe, bezpieczne pozostanie w ich dotychczasowym środowisku. Każdy podopieczny projektu otrzymał bezpłatnie opaskę bezpieczeństwa wyposażoną w przycisk SOS i kartę SIM z możliwością połączenia głosowego z Centrum Teleopieki (24h/7dni w tygodniu), w którym wsparcia udzielali ratownicy medyczni, asystenci teleopieki oraz psycholodzy. Dodatkowo osoby najbardziej potrzebujące wsparcia – samotne, otrzymywali usługi opiekuńcze świadczone we własnym domu zarówno przez fachowców, jak i w ramach pomocy sąsiedzkiej. „Małopolski TELE-ANIOŁ” jest największym projektem teleopiekuńczym w Polsce, w ramach którego ponad 6 000 osób zostało objętych teleopieką, w tym 1 800 osobom niesamodzielnym zapewniono dodatkowe wsparcie opiekuna lub sąsiada (docelowo aż milion godzin sąsiedzkich usług opiekuńczych oraz 160 tys. godzin usług świadczonych przez wykwalifikowanych opiekunów w całym okresie trwania projektu).

„(...) we wszystkich obszarach, nie tylko w wsparciu osób niepełnosprawnych, czy seniorów, czy w ogóle osób wymagających tego wsparcia, widać taki trend ewolucji tego wsparcia od opieki instytucjonalnej, która jeszcze dominowała 10 lat temu czy 15 lat temu, gdzie (...) myślało się o instytucjach. Bardzo wiele powstało programów

i reform zostało też wdrożonych w tej polityce wsparcia związanych właśnie z takim wsparciem bardziej środowiskowym. Takim przykładem najlepszym tego, myślę, że jest Tele-Anioł (...) to jest największy projekt w Polsce związany z teleopieką i to taki projekt, który w zasadzie jest, był projektem wtedy unikatowym (...)."

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony.

Pandemia COVID-19, która rozwinęła się w kraju i na świecie w 2020 roku spowodowała pojawienie się kolejnych wyzwań i problemów, którym województwo małopolskie musiało sprostać. Najważniejszymi działaniami podjętymi w 2020 roku były projekty bezpośrednio powiązane ze wsparciem służby zdrowia w zwalczaniu pandemii. W przypadku Programu Strategicznego Ochrona Zdrowia były to dwie edycje pakietu medycznego Małopolskiej Tarczy Antykryzysowej finansowanej m.in. z RPO WM 2014-2020 oraz dwa projekty z programów krajowych. Głównym celem realizowanych projektów „Małopolska Tarcza Antykryzysowa – Pakiet Medyczny”, „Małopolska Tarcza Antykryzysowa – Pakiet Medyczny 2” był rozwój usług zdrowotnych w zakresie zwalczania pandemii COVID-19 na terenie województwa. Działania projektowe koncentrowały się na udzielaniu wsparcia podmiotom leczniczym, jednostkom systemu państwowego ratownictwa medycznego, jednostkom organizacyjnym Państwowej Straży Pożarnej oraz Wojewódzkiej Stacji Sanitarно-Epidemiologicznej.

Poprawa bezpieczeństwa społecznego: integrująca polityka społeczna

Polityka społeczna realizowana w Małopolsce stanowiła odpowiedź na regionalne wyzwania demograficzne, społeczne i gospodarcze. Jej głównym celem było zwiększenie wsparcia dla rodzin, dzieci pochodzących ze środowisk zagrożonych, seniorów, osób wykluczonych, zapewnienie poprawy dostępu do usług zdrowotnych i edukacyjnych, zapobieganie występowaniu oraz niwelowanie przejawów wykluczenia społecznego, kulturowego i ekonomicznego, w tym wspieranie rynku pracy. Zgodnie z Planem Zarządzania Strategią Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011–2020, w trakcie obowiązywania dokumentu opracowane i uchwalone zostały odpowiednie programy strategiczne wyznaczające szczegółowe cele i priorytety z zakresu polityki społecznej. Władze województwa małopolskiego uchwaliły programy tj. Program Strategiczny Włączenie Społeczne, który docelowo pełnił funkcję strategii wojewódzkiej w zakresie polityki społecznej, Regionalny Plan Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Małopolskim na lata 2013–2020 oraz Program Strategiczny Kapitał Intelktualny i Rynek Pracy.

W województwie małopolskim zrealizowano wiele przedsięwzięć inwestycyjnych, które finansowano głównie ze środków wojewódzkich, MRPO 2007-2013, RPO WM 2014-2020, POWER. Według danych z realizacji MPI 2015-2023 (stan na koniec 2023 roku) w regionie zrealizowano 12 projektów w obszarze polityki społecznej oraz 12 projektów w obszarze rynku pracy (Tabela 5.). Za realizację projektów społecznych głównie odpowiadał Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, zaś projektów dotyczących rynku pracy Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie.

Tabela 5. Lista zrealizowanych przedsięwzięć wg MPI 2015-2023 w obszarze polityka społeczna i rynek pracy

Obszar	Tytuły przedsięwzięć
Polityka społeczna	Małopolski Ośrodek Koordynacji Ekonomii Społecznej
	Szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej.

Obszar	Tytuły przedsięwzięć
	Sami-Dzielni! Nowe standardy mieszkalnictwa wspomaganego dla osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi
	KOOPERACJE 3D – model wielosektorowej współpracy na rzecz wsparcia osób i rodzin
	Małopolski inkubator innowacji społecznych
	System partycypacyjnego zarządzania sferą ekonomii społecznej
	Małopolska Niania 2.0
	Inkubator Dostępności
	Doskonalenie kompetencji kadr systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej
	Podniesienie kompetencji kadr OWES
	Małopolska Tarcza Antykryzysowa - Pakiet Społeczny. Bezpieczny Dom
	Bezpieczny dom - wsparcie dla kadry małopolskich domów pomocy społecznej w związku z zagrożeniem COVID-19
Rynek pracy	Kierunek Kariera
	Nowy Start w Małopolsce
	Walidacja efektów uczenia się nieformalnego i pozaformalnego
	Modelowe procedury współpracy instytucji rynku pracy z pracodawcami i przedsiębiorcami
	Małopolskie Programy Regionalne
	Małopolskie obligacje społeczne
	Małopolskie gwarancje na rzecz aktywności społeczno-zawodowej
	Kierunek Kariera Zawodowa
	Wróć z POWERem!
	Łap skilla!
	Ucz się u Mistrza
	Wspólny monitoring regionalnych polityk uczenia się przez całe życie (COMORELP - akronim angielskiego tytułu projektu: "Collaborative Monitoring of Regional Lifelong learning Policies")

Źródło: Informacja dla Zarządu Województwa Małopolskiego o realizacji Małopolskiego Planu Inwestycyjnego na lata 2015-2023 (stan na 31 grudnia 2023 r.)

W regionie zrealizowano liczne projekty skierowane na podniesienie kompetencji, aktywizację zawodową osób bezrobotnych, w tym długotrwale bezrobotnych, osób z niepełnosprawnościami oraz osób młodych. Modernizowano i rozbudowano infrastrukturę ośrodków pomocy społecznej, domów pomocy społecznej oraz placówek wsparcia dziennego, gdzie skupiono się na poprawie jakości usług świadczonych przez te placówki. Zrealizowano programy integracyjne dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, wprowadzono innowacyjne narzędzia, takie jak aplikacje mobilne dla

seniorów i osób z niepełnosprawnościami, platformy e-learningowe oraz rozwiązania umożliwiające zdalne wsparcie i konsultacje. W ramach programów pilotażowych testowano nowe metody wsparcia społecznego, takie jak różne formy usług opiekuńczych, nowe modele zatrudnienia wspieranego oraz programy wspierania przedsiębiorczości społecznej.

Z wywiadów pogłębionych przeprowadzonych w ramach ewaluacji wynika, iż sukcesem polityki społecznej realizowanej na etapie wdrażania SRWM 2011-2020 jest m.in. wzrost liczby placówek wsparcia dziennego w regionie. Przez respondenta została podkreślona rola placówek: „(...) Placówki wsparcia dziennego mają, zgodnie z ustawą, funkcję opiekuńczą, czyli wspierają dzieci po godzinach szkolnych, rozwijają zainteresowania, ale też mają możliwość takich oddziaływań specjalistycznych, profilaktycznych, psychologicznych, pedagogicznych, więc one są w stanie trochę kompensować te deficyty wychowawcze, które występują w rodzinach, bo to jest problem, który też diagnozujemy w Małopolsce, na który placówka wsparcia dziennego ma być jednym z elementów takiej szerszej odpowiedzi systemowej (...)”⁵¹. Z Regionalnego Plan Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji Województwa Małopolskiego na lata 2023-2025 z perspektywą do 2030 wynika, że „Małopolsce od lat dokonuje się rozwój usług społecznych wspierających rodziny i system pieczy zastępczej, co tworzy warunki do stopniowej deinstytucjonalizacji tego systemu”.⁵² Na przestrzeni lat 2012-2021 liczba placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży prowadzonych w ramach sektora publicznego wzrosła w regionie o 113, co oznacza podwojenie tego zasobu – wzrost ze 122 w roku 2012 do 235 w 2021 roku.

W zakresie rynku pracy respondenci badania podkreślili również znaczenie i efekty projektów **Kierunek Kariera** oraz **Kierunek Kariera Zawodowa**, w których łącznie wzięło udział ponad 60 tysięcy osób. W ramach projektów udzielane było wsparcie doradcze i szkoleniowe mające na celu podwyższenie kompetencji zawodowych osób dorosłych. W ramach projektu Kierunek Kariera zorganizowano ponad 1000 spotkań informacyjno-promocyjnych z przedstawicielami instytucji oraz samorządów lokalnych w całej Małopolsce.

Wsparcie systemu zarządzania bezpieczeństwem publicznym

Samorząd województwa małopolskiego skutecznie realizował zadania na rzecz poprawy bezpieczeństwa publicznego m.in. poprzez wsparcie finansowe dedykowane odpowiednim służbom działającym na rzecz bezpieczeństwa i ratownictwa, tj. jednostkom Ochotniczych Straży Pożarnych, Państwowej Straży Pożarnej i Policji, a także Wodnemu Ochotniczemu Pogotowiu Ratunkowemu, Górskiemu Ochotniczemu Pogotowiu Ratunkowemu i Tatrzańskiemu Ochotniczemu Pogotowiu Ratunkowemu. W ramach RPO WM 2014-2020 dedykowano m.in. Poddziałanie 5.1.2. Wsparcie służb ratunkowych na rzecz wzmocnienia potencjału służb pełniących kluczową rolę w zapewnieniu bezpieczeństwa w regionie w zakresie m.in. doposażenia w sprzęt oraz nabywania dodatkowych kompetencji związanych z obsługą systemów i urządzeń. W 2019 roku Samorząd Województwa Małopolskiego po raz pierwszy wsparł działania Straży Granicznej poprzez dofinansowanie działań Karpackiego Oddziału Straży Granicznej na rzecz podniesienia poziomu bezpieczeństwa mieszkańców na terenie województwa małopolskiego⁵³. W 2019 roku zostało zawarte, jako pierwsze w kraju,

⁵¹ Na podstawie IDI.

⁵² Regionalny Plan Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji Województwa Małopolskiego na lata 2023-2025 z perspektywą do 2030, s. 18.

⁵³ Raport Województwo Małopolskie 2020, UMWM, Kraków, 2020, s. 124.

porozumienie pomiędzy Województwem Małopolskim oraz WFOŚiGW, przy udziale Wojewody Małopolskiego, a 19 podmiotami działającymi na rzecz bezpieczeństwa oraz ochrony środowiska w Małopolsce, określające zasady współpracy, której efektem ma być poprawa bezpieczeństwa i sukcesywne redukcje zagrożeń dla środowiska⁵⁴.

Generalnie w latach obowiązywania SRWM 2011-2020 na terenie województwa małopolskiego zrealizowano wiele inwestycji związanych z infrastrukturą, sprzętem, jak i programami edukacyjnymi oraz profilaktycznymi. Przeprowadzono wiele przedsięwzięć infrastrukturalnych zwiększających bezpieczeństwo w ruchu drogowym (budowa obwodnic, inteligentne systemy sterowania ruchem, budowa i przebudowa skrzyżowań, budowa rond, budowa zatok autobusowych i chodników, poszerzenia jezdni, przejścia dla pieszych, montaż oświetlenia oraz sygnalizacji świetlnej w celu zwiększenia bezpieczeństwa ruchu drogowego. itd.). Dokonywano poprawy nawierzchni na wybranych odcinkach dróg, montowano bariery energochłonne oraz przeprowadzano inwentaryzacje i weryfikacje oznakowania pionowego i poziomego dróg⁵⁵.

Wyzwaniem dla województwa małopolskiego w trakcie obowiązywania Strategii było wystąpienie pandemii COVID-19, która spowodowała nową skalę wyzwań i potrzeb w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa epidemiologicznego. W tym celu województwo uruchomiło dodatkowe środki w ramach RPO WM 2014-2020 REACT-u, jak również przystąpiło do realizacji projektów Małopolska Tarcza Antykryzysowa – Pakiet Medyczny, Małopolska Tarcza Antykryzysowa – Pakiet Medyczny 2. Głównym celem przedsięwzięć było wsparcie służb i jednostek działających na rzecz bezpieczeństwa i ratownictwa w województwie małopolskim, realizujących działania w zakresie zapobiegania, przeciwdziałania i zwalczania COVID-19.

PODSUMOWANIE:

Analizując lata obowiązywania SRWM 2011-2020 w Małopolsce przeprowadzono wiele inwestycji, które istotnie wpłynęły na realizację celów i wyzwań z zakresu poprawy bezpieczeństwa ekologicznego, zdrowotnego i społecznego, należy jednak podkreślić, że dominującą rolę w tym zakresie odgrywał samorząd województwa. Przyczyniły się do tego zarówno zrealizowane inwestycje strategiczne, w tym zaplanowane w ramach MPI 2015-2023, jak również prowadzona przez województwo polityka ochrony środowiska, polityka zdrowotna i społeczna. Większość inwestycji w ramach analizowanego obszaru była finansowana przy współudziale środków wojewódzkich, niemniej jednak zrealizowano również istotne inwestycje bez udziału środków województwa, czego jednym z przykładów jest spalarnia odpadów w Krakowie, dofinansowana w ramach POLiŚ oraz NFOŚiGW.

Z uwagi na specyfikę i szeroki zakres analizowanego obszaru trudno wskazać konkretne przedsięwzięcia realizowane przez podmioty niezależne od samorządu województwa, które w największym stopniu przyczyniły się do realizacji celu szczegółowego Strategii.

⁵⁴ *Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030” – Tom 1. Kraków, 2021, s.30.*

⁵⁵ *Raport z realizacji Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011–2020 za okres 2011–2013, s. 77.*

1.2.7. Zarządzanie rozwojem województwa

Sprawny system zarządzania strategicznego województwem

Sprawność systemu zarządzania województwem zależy od wielu elementów. Aby zarządzanie było możliwe, niezbędne jest odpowiednie planowanie, określenie celów i priorytetów, ale również operacjonalizacja celów i przez to całej Strategii. W procesie zarządzania województwem, jego rozwojem niezbędne jest bieżące monitorowanie postępów osiągania założeń. Od wielu lat, samorządy posługują się systemami informatycznymi, dzięki którym możliwe jest gromadzenie oraz przetwarzanie zbieranych danych. Nie inaczej jest w przypadku województwa małopolskiego, które w celu polepszenia możliwości korzystania ze zbieranych danych zrealizowało projekt „Zintegrowany System Informatyczny – narzędzia IT wspomagające zarządzanie Województwem Małopolskim”. Mimo, że realizacja projektu nie była wskazana jeszcze na etapie opracowania SRWM 2011-2020, w badaniu ewaluacyjnym z 2020 wskazany on został jako oddziałujący na ten obszar Strategii⁵⁶. Realizatorem projektu było Biuro Inwestycji Strategicznych, jego realizacja wpisywała się w zapisy pierwszego z głównych kierunków rozwoju w tym obszarze, tj. „Sprawny system zarządzania strategicznego województwem”. Zakończenie realizacji projektu nastąpiło 31.12.2023r. – już w czasie obowiązywania nowszej Strategii.

We wskazanej wyżej ewaluacji wymieniono również projekt „Małopolskie Centrum Nauki – projekt zintegrowany”, który zakłada budowę obiektu pełniącego funkcje edukacyjne, kulturalne, ale co istotne szczególnie dla realizacji celów głównego kierunku rozwoju „Kształtowanie i rozwój aktywności obywatelskiej oraz wzmacnianie kapitału społecznego” ma za zadanie sieciować współpracę różnych środowisk, stwarzać możliwości spotkań, a również poprzez liczne rozwiązania proekologiczne może przypominać mieszkańcom o konieczności ochrony środowiska⁵⁷.

Od 2015 roku funkcjonuje **Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego (MORR)**, podmiot który skonsolidował działalność dotychczasowych obserwatoriów⁵⁸. MORR zorganizowane zostało w Departamencie Rozwoju Regionu (wcześniej Departamencie Polityki Regionalnej) UMWM i jego głównymi zadaniami jest prowadzenie badań i analiz, które w znacznym stopniu służą sprawnemu zarządzaniu województwem. Oprócz tego, Obserwatorium prowadzi aktywną działalność promującą wyniki swoich badań poprzez szereg wydarzeń takich jak konferencje, webinaria czy warsztaty.

⁵⁶ Ewaluacja realizacji projektów o strategicznym znaczeniu dla społeczno-gospodarczego rozwoju regionu w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020, sierpień 2020, Ewalu, s. 110.

⁵⁷ <https://cogiteon.pl/cogiteon/projekty>, dostęp 4 września 2024r.

⁵⁸ Dotychczasowe obserwatoria: Małopolskie Obserwatorium Polityki Rozwoju przy Departamencie Polityki Regionalnej UMWM, Małopolskie Obserwatorium Gospodarki przy Departamencie Gospodarki UMWM, Małopolskie Obserwatorium Rynku Pracy i Edukacji przy Wojewódzkim Urzędzie Pracy, Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej przy Regionalnym Ośrodku Polityki Społecznej.

Współpraca wewnątrz regionu

Województwo małopolskie zgodnie z polskim ustawodawstwem przyjmuje corocznie programy współpracy z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego.

Województwo małopolskie przeznacza corocznie miliony złotych na wsparcie trzeciego sektora. Przykładowo w 2015 roku wsparcie udzielone na podstawie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie wyniosło 19 milionów złotych, w 2016 – 18,5 miliona złotych, w 2017 roku ponad 20 milionów złotych, w 2018 roku było to 27 milionów złotych, a w 2019 roku już 29 milionów złotych.⁵⁹

Wsparcie udzielane organizacjom nie oznacza jedynie przekazywania środków finansowych, województwo współpracuje z wieloma organizacjami m.in.:

- wymieniając się informacjami, informując o możliwościach pozyskania finansowania,
- organizując spotkania informacyjno- szkoleniowe (przykładowo w 2015 roku było to ok. 50 spotkań/warsztatów/szkoleń, w których uczestniczyli przedstawiciele ponad 1000 organizacji⁶⁰),
- prowadząc konsultacje społeczne,
- obejmując liczne wydarzenia swoim patronatem,
- zapraszając organizacje jako partnerów w realizacji projektów (np. projektów strategicznych),

Wiodącym pod względem wielkości otrzymywanego wsparcia obszarem współpracy województwa w latach 2014-2020 był **sport** (w 2016 roku wydatki na sport stanowiły ok. 27% wsparcia z województwa dla organizacji), **kultura** (w 2016 roku wydatki na kulturę stanowiły ok. 22% wsparcia dla organizacji oraz **polityka społeczna i promocja zdrowia** (w 2016 roku wydatki na te obszary tematyczne stanowiły niecałe 22% wsparcia dla organizacji)⁶¹.

Promocja Małopolski, współpraca międzynarodowa

Zadania związane z promocją Małopolski należą do obowiązków wielu podmiotów, często jako działanie towarzyszące. Przy okazji wielu działań realizowanych przez władze wojewódzkie, poszczególne komórki Urzędu Marszałkowskiego, jednostek organizacyjnych województwa, uczelni czy nawet prywatnych przedsiębiorstw promuje się województwo i jego markę. W celu uspołnienienia promocji marki, przyjęto w 2017 roku System Koordynacji Marki Małopolska, który ma na celu regulację działań marketingowych w województwie.

⁵⁹ Dane liczbowe pochodzą z cyklicznych raportów „Województwo Małopolskie 2016 (strona 134), 2017 (strona 145), 2018 (strona 141), 2019 (strona 136), 2020 (strona 127)” publikowanych przez UMWM, opracowywanych przez zespół pracowników UMWM, WUP w Krakowie oraz Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Krakowie.

⁶⁰ Raport „Województwo Małopolskie 2016” opublikowany przez UMWM, opracowywany przez zespół pracowników UMWM, WUP w Krakowie oraz Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Krakowie, strona 141

⁶¹ Dane liczbowe pochodzą z cyklicznych raportów „Województwo Małopolskie 2016 (strona 135), 2017 (strona 145), 2018 (strona 142), 2019 (strona 137), 2020 (strona 128)” publikowanych przez UMWM, opracowywanych przez zespół pracowników UMWM, WUP w Krakowie oraz Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Krakowie.

Istotną zmianą w kreowaniu marki regionu, było opracowanie nowej, jednolitej identyfikacji wizualnej marki „Małopolska”. Oprócz najbardziej widocznego logotypu z napisem „Małopolska”, Zarząd Województwa przyjął cały System identyfikacji wizualnej.

Szczególnie istotne zadania w tym zakresie realizują zespoły wchodzące w skład Kancelarii Zarządu UMWM, które odpowiadają m.in. za współpracę zagraniczną, realizację projektów zagranicznych czy kwestie takie jak wsparcie i kontakt z polonią. Małopolska współpracuje z licznymi regionami:

- Kraj Związkowy Turynia (Niemcy)
- Region Auvergne-Rhône-Alpes (Francja)
- Samorządowy Kraj Preszowski (Słowacja)
- Samorządowy Kraj Żyliński (Słowacja)
- Region Centre-Val de Loire (Francja)
- Obwód Lwowski (Ukraina)
- Województwo Kluż (Rumunia)
- Łatgalia (Łotwa)
- Prowincja Jiangsu (Chiny)
- Stan Andhra Pradesh (Indie)
- Województwo Uppsalskie (Szwecja)
- Region Kurdystanu w Iraku
- Istria (Chorwacja)
- Autonomiczna Republika Adżarii (Gruzja)

Małopolska wspiera również różnego rodzaju akcje humanitarne, przyznaje wiele odznaczeń (w tym wyróżnienia samorządowe, np. Odznaka Honorowa WM „Krzyż Małopolski”, czy nagroda Samorządu Województwa Małopolskiego „Polonia Minor”) i nagród (m.in. Nagroda Województwa Małopolskiego im. Jana Pawła II Veritatis Splendor za szczególne zasługi na rzecz szerzenia dialogu między kulturami w wymiarze kulturowym, społecznym, międzyreligijnym, Amicus Hominum, Kryształ Soli, Małopolski Lider Przedsiębiorczości Społecznej, Nagroda Gospodarcza Województwa Małopolskiego, Turystyczne Skarby Małopolski, Małopolski Laur Sportu i inne), a także oraz organizuje wiele wydarzeń o zasięgu regionalnym, krajowym oraz międzynarodowym. Przykładem wydarzenia o randze międzynarodowej jest Forum Ekonomiczne, które w latach 1992-2019 organizowano w Krynicy-Zdrój. Województwo Małopolskie było głównym partnerem wydarzenia, na którym pojawiały się setki gości z całej Europy Środkowo-Wschodniej, przedstawiciele sektorów polityki, biznesu, nauki.

W ramach rozwoju współpracy oraz promocji regionu zrealizowano w latach 2012-2015 projekt „Business in Małopolska – Partnership Network (MRPO 2007-2013)”, który zakładał otwarcie przedstawicielstw regionu na terenie Ukrainy, Rosji oraz Łotwy. Działania zrealizowane w ramach projektu przyczyniły się do promocji Małopolski na arenie międzynarodowej.

Województwo małopolskie uczestniczyło również, jako partner lub lider, w projektach realizowanych w ramach Europejskiej Współpracy Terytorialnej, przykładowo:

- **SYMBI – "Symbioza przemysłowa na rzecz zrównoważonego rozwoju regionalnego i efektywnego gospodarowania zasobami w gospodarce o obiegu zamkniętym – Industrial SYMBiosis for Regional Sustainable Growth and a Resource Efficient Circular Economy"** – Projekt realizowany w latach 2016-2021 przez partnerów m.in. z Hiszpanii, Włoch, Węgier

i Finlandii mający na celu wsparcie polityk publicznych w temacie gospodarki o obiegu zamkniętym. Województwo Małopolskie w ramach realizacji projektu stworzyło metodologię gromadzenia danych na temat symbiozy przemysłowej, wykorzystania wtórnego surowców i gospodarki o obiegu zamkniętym na poziomie regionu i kraju.

- **UGB – „MIEJSKIE PRZESTRZENIE ZIELENI – Inteligentne zintegrowane modele dla zrównoważonego zarządzania miejskimi przestrzeniami zieleni tworzącymi zdrowsze i przyjazne środowisko (ang. UGB – URBAN GREEN BELTS) –** Projekt zrealizowany w latach 2016-2019 w międzynarodowym partnerstwie, w którym uczestniczył również krakowski Zarząd Zieleni Miejskiej. Projekt zakładał rozwój zieleni miejskich, w wyniku jego realizacji stworzono m.in. dokument „Lokalny Plan Działania dla Małopolski”.
- **ITHACA – "INNOWACJE W ZDROWIU I OPIECIE DLA WSZYSTKICH – InnovaTion in Health And Care for All"** – Międzynarodowy projekt zrealizowany w latach 2016-2019 miał na celu znalezienie dobrych praktyk oraz sposobów ich wprowadzenia w zakresie aktywnego i zdrowego starzenia się. Dzięki realizacji projektu wysnuto rekomendacje do wdrożenia do regionalnych polityk publicznych.
- **CRinMA – ZASOBY KULTUROWE NA OBSZARACH GÓRSKICH – CULTURAL RESOURCES in the MOUNTAIN AREAS"** – Projekt pod kierownictwem województwa małopolskiego mający na celu znalezienie dobrych praktyk, nowych sposobów na pielęgnowanie, zachowanie dziedzictwa regionów górskich różnych części Europy. W ramach projektu możliwe było m.in. zrealizowanie wizyt studyjnych w podobnych do Małopolski regionów i zdobycie wiedzy nt. możliwości pielęgnowania i zachowania zasobów kulturowych.

PODSUMOWANIE

Działania w ramach obszaru tematycznego „Zarządzanie rozwojem województwa” realizowane były w dużej mierze przez sam UMWM, były to specyficzne aktywności polegające np. na koordynowaniu funkcjonowania instytucji, współpracy z podmiotami zewnętrznymi czy realizacji projektów współpracy międzynarodowej. Wiele z nich realizowanych było jako „codzienna”, bieżąca realizacja zadań poszczególnych departamentów UMWM, ale sumowały się one i wpisywały w „zarządzanie województwem”. Mnogość działań świadczy o wysokiej aktywności UMWM oraz podmiotów z nim współpracujących mimo braku osiągnięcia docelowych wartości wskaźników, o czym mowa we wcześniejszej części raportu.

2. Potencjał wewnętrzny i zewnętrzny służący realizacji Strategii

2.1. Czynniki wpływające na realizację celów Strategii⁶²

Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020 była najdłużej obowiązującym dokumentem tego typu w województwie. W trakcie jej obowiązywania na skuteczność prowadzonej interwencji **mogły zatem wpływać różnorodne czynniki zarówno wewnętrzne, jak i zewnętrzne**. Czynniki te mogły ułatwiać realizację SRWM 2011-2020, a więc zwiększać skuteczność prowadzonej

⁶² Pytanie badawcze: Jakimi czynnikami wewnętrznymi i/lub zewnętrznymi (jeśli takie wystąpiły) miały istotny wpływ (negatywny i pozytywny) na realizację celów Strategii?

interwencji, ale mogły także wpływać negatywnie na realizowane wsparcie, a zatem utrudniać osiąganie jakościowych efektów. **W ramach ewaluacji zbadano zatem jakie czynniki oraz w jaki sposób wpływały na realizację Strategii.**

Warto rozróżnić jak definiowane są czynniki zewnętrzne a jak czynniki wewnętrzne: co sprawia, że dany czynnik zalicza się do danej grupy. **Czynniki zewnętrzne** charakteryzuje to że dany podmiot realizujący wsparcie ma ograniczoną możliwość ich wykształtowania. Dla przykładu czynniki zewnętrzne o negatywnym wpływie na realizację Strategii mogły powodować pojawiające się sytuacjami kryzysowe tj. pandemia COVID-19, kryzys gospodarczy i związana z nim inflacja itd. Na formowanie się czynników wewnętrznych dany podmiot ma większy wpływ i może kontrolować ich kształtowanie. **Czynniki wewnętrzne** będą zatem zależne np. od stworzonej logiki Strategii, wewnętrznych założeń oraz uwarunkowań podmiotu realizującego dane przedsięwzięcie strategiczne.

Respondenci w trakcie wywiadów indywidualnych zostali zapytani o to, czy identyfikują jakieś czynniki zewnętrzne które wpływały na realizowane w ramach SRWM 2011-2020 działania. Wymieniali oni najczęściej **czynniki, które negatywnie wpływały na jakościową realizację przedsięwzięć strategicznych i były spowodowane sytuacjami kryzysowymi.**

Na realizowane wsparcie zdecydowanie wpłynęła **pandemia COVID-19**. Respondenci podkreślali, że obostrzenia wprowadzone w trakcie pandemii (tj. zalecenia dot. zachowania dystansu społecznego) zmieniły to, w jaki sposób realizowane były projekty, ale także to, w jaki sposób były kontrowane ich efekty. Kontrole przed pandemią odbywały się bezpośrednio u beneficjenta, a w jej trakcie były realizowane zdalnie. Przygotowanie niezbędnej dokumentacji do kontroli online okazało się znacznie bardziej czasochłonne. Wygenerowało to zatem dodatkowe obciążenia administracyjne.

Realizatorzy wsparcia oczywiście starali się dostosowywać formę realizacji interwencji do panujących realiów pandemicznych, jednak nie we wszystkich obszarach było to możliwe. W trakcie trwania pandemii COVID-19 **występowały opóźnienia w realizacji interwencji** związane z problemem w dostępie do materiałów, a to powodowało przestoje m.in. w pracach budowlanych. Największy problem w dostosowaniu formy realizacji projektów miały projekty infrastrukturalne – utrudniane było m.in. budowanie dróg dojazdowych, a także modernizowanie i dostarczanie nowych taborów kolejowych. W niektórych przypadkach zmusiło to realizatorów do podniesienia kosztów w ramach planowanych inwestycji.

„(...) pandemia COVID-19 była jakimś hamulcem i ona była czymś w zasadzie negatywnym o tyle, że wstrzymało prace, doprowadziło do pewnej dezorganizacji, załamania przewozów. To było na tyle rzeczą nową, nieznaną, że nie dało się uniknąć pewnego chaosu, zwiększenia nakładów koniecznych i tak dalej. Doprowadziło to również we wszystkich pracach inwestycyjnych do jakiegoś też opóźnienia czy wydłużenia tych łańcuchów dostaw.”

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony.

Wybuch pandemii zmienił także życie codzienne mieszkańców województwa małopolskiego. Zaczęli oni m.in. mniej podróżować, gdyż stosowali się do zaleceń pozostania w izolacji. Dodatkowo bardzo dużo instytucji musiało zostać zamkniętych przez odgórne wytyczne, nowe zasady bezpieczeństwa. W trakcie wywiadów pogłębionych respondenci wskazywali zatem, że w związku z wybuchem pandemii

mieli oni **trudność ze zrealizowaniem wartości docelowych niektórych wskaźników**. Przykładem może być obszar kultury. Wskaźnik dotyczący liczby widzów i słuchaczy w teatrach i instytucjach muzycznych (na 1000 mieszkańców) udało się zrealizować w 83%. Wpływ na to miało zarówno zamknięcie instytucji kultury w czasie kiedy identyfikowano najwięcej zarażeń, jak i zmniejszone zainteresowanie uczestnictwem w kulturze mieszkańców, którzy w trosce o swoje zdrowie pozostawali w domach.

Pandemia COVID-19 zmusiła także podmioty wdrażające, koordynujące oraz monitorujące realizację Strategii **do większej elastyczności**. Jak wykazano powyżej, na etapie realizacji wsparcia musiało wystąpić wiele zmian – zmieniono formę realizacji niektórych zadań, projekty wydłużały się w czasie, nie można było zrealizować niektórych zadań po wcześniej założonych kosztach.

Oczywiście na realizację Strategii wpływały także inne czynniki zewnętrzne – m.in. czynnik ludzki. Pomimo tego, iż SRWM 2011-2020 zakładała możliwość finansowania interwencji z różnorodnych środków, nie tylko środków własnych (budżetu województwa), ale także innych źródeł finansowych, np. środków krajowych i zagranicznych, w niektórych obszarach pojawiły się problemy z osiągnięciem rzeczywistej poprawy sytuacji w województwie. W ramach każdego obszaru założono konkretne ramy finansowe określające to, ile i jaką część środków należy wykorzystać, a także wskazano konkretne wskaźniki i ich wartości docelowe do osiągnięcia w 2020 roku. Często pomimo wykorzystania 100% środków finansowych oraz zauważalnego wzrostu wartości wskaźników, nadal identyfikowano pogorszenie się warunków w danym obszarze objętym interwencją. Jednym z takich obszarów jest obszar środowiskowy. Przyczyn pogarszania stanu i jakości środowiska możemy doszukiwać się we wcześniej wspomnianym czynniku ludzkim. Dla przykładu wzrost poziomu życia spowodował, że częściej używamy urządzeń elektrycznych (pralek, zmywarek itp.), co nie przekłada się na poprawienie jakości wód.

„(...) więc postęp na pewno jest (...). (...) mamy taką informację, że wydaliśmy ponad 100% alokacji dostępnej. Więc my się z tego bardzo cieszymy, że praktycznie wszystkie dostępne środki na te kwestie środowiskowe zostały z sukcesem wykorzystane, natomiast to nie przekłada się np. na wprost poprawę jakości wód płynących w Małopolsce, wręcz jest gorzej krótko mówiąc. Ale dlaczego jest? No bo rośnie poziom życia, coraz więcej mieszkańców ma zmywarki, różne urządzenia, które automatycznie wykonują pewne czynności, które kiedyś robione manualnie nie potrzebowały tyle wody, nie generowały tyle ścieków.”

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony.

Na jakość środowiska wpływa także występująca w województwie suburbanizacja – na obszarach wiejskich powstają nowe domy, a każdy nowo powstały dom jednorodzinny, generuje potencjalne nowe źródło zanieczyszczenia.

Dodatkowo w Małopolsce identyfikuje się wzrost liczby turystów, co może przekładać się na ilość gromadzonych w województwie odpadów. Wzrost liczby turystów może powodować także inne problemy w obszarze społecznym. W latach obowiązywania strategii identyfikowało się zwiększony ruch turystyczny, w szczególności w obszarze Krakowa oraz Zakopanego, przez co komfort życia

mieszkańców tych rejonów się zmniejszył. Mieszkańcy bezpośrednio komunikowali swoje niezadowolenie, co nie może zostać zbagatelizowane, gdyż w przyszłości może to prowadzić do wzrostu uprzedzeń wobec turystów, a takie nastawienie może mieć istotne konsekwencje dla sektora turystyki.

Jednakże **czynnik ludzki** może być także **czynnikiem wpływającym na polepszenie jakości np. oferowanych usług**. Przykładem tego stanu może być obszar komunikacji. W latach realizacji Strategii identyfikuje się zwiększenie zainteresowania korzystaniem z transportu publicznego wśród mieszkańców województwa oraz turystów, a im więcej ludzi podróżuje transportem publicznym, tym lepszej jakości oraz ilości infrastruktury transportowej oczekują. Podmioty realizujące działania w tym obszarze dostosowują się zatem do potrzeb odbiorców i coraz bardziej zwiększają jakość i ilość dostępnej infrastruktury. Jak wskazał jeden z respondentów wywiadów pogłębionych, zwiększone zainteresowanie korzystaniem z transportu publicznego było czymś, czego się nie spodziewali, zatem oczywiście generowało to jakieś problemy, jednakże w ogólnym rozrachunku zaliczono ten czynnik do czynników pozytywnie wpływających na polepszanie jakości usług transportowych w regionie. Zainteresowanie mieszkańców i turystów podróżami transportem publicznym ciągle rośnie, nie zmniejszyło się nawet po okresie pandemicznym, dlatego w dalszych latach zasadne będzie realizowanie nowych inicjatyw w tym zakresie.

Na realizację Strategii wpływały także **uwarunkowania formalno-prawne**. Wpływ tego czynnika identyfikuje się m.in. w obszarze zdrowia. To, jakie przedsięwzięcia zostały zaplanowane do realizacji w ramach SRWM 2011-2020 określały dodatkowo dokumenty kierunkowo-wykonawcze. W przypadku obszaru zdrowia taki dokument został przyjęty w 2012 roku. Od tego czasu wiele norm i wytycznych dotyczących wsparcia pacjentów zostało zmienionych. Przykładem może być nowa koncepcja wsparcia dla pacjentów oddziałów psychiatrycznych. Narodowy Program Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2017–2022 określił, że pacjenci powinni zostawać objęci wsparciem środowiskowym, wielospecjalistycznym oraz bardziej dostosowanym do ich potrzeb. SRWM 2011-2020 nie zakładała wspierania takiej formy pomocy pacjentom, w tym zakresie projekty skupiały się raczej na tworzeniu nowych miejsc w szpitalach, które były monospecjalistyczne, a także na rozwoju szpitali psychiatrycznych. Dostosowanie wsparcia do nowych wytycznych oraz nowych potrzeb pacjentów w tym zakresie zostało dokonane dopiero na etapie tworzenia kolejnej Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”.

W trakcie prowadzonych wywiadów indywidualnych respondenci zostali także zapytani o to, jakie czynniki wewnętrzne wpływały na realizowaną w ramach SRWM 2011-2020 interwencję.

Respondenci wskazywali najczęściej takie czynniki wewnętrzne, które utrudniały realizację jakościowej interwencji.

W pierwszej kolejności podkreślano, iż **realizacja przedsięwzięć strategicznych jest procesem długotrwałym i czasochłonnym**. Szczególnie czasochłonny jest proces aplikowania o wsparcie oraz proces rozliczania projektu, co generowało dodatkowe obciążenia administracyjne. Proces ubiegania się o wsparcie jest rozłożony w czasie – ocena złożonego wniosku może trwać nawet kilka miesięcy. Jest to ważna kwestia, gdyż długotrwałość tego procesu może powodować to, że dana interwencja staje się bardziej narażona na działanie wpływów z zewnątrz. **Zatem identyfikowany czynnik wewnętrzny naraża daną interwencję na zwiększone oddziaływanie czynników zewnętrznych.** Respondenci wskazywali także na to, że założony na początku planowanej interwencji budżet okazał się za mało wystarczający, gdyż realizacja zadania rozpoczęła się dużo później niż planowano. Aby moc

zrealizować wtedy jakościową interwencję realizatorzy musieli podjąć konkretne środki zaradcze m.in. poszukiwać dodatkowych środków w budżecie własnym i zwiększyć wkład własny.

Respondenci wskazywali również, iż **na niektóre ze wskaźników mierzących stopień realizacji Strategii mieli oni niewielki wpływ**. Przykładem mogą być wskaźniki, założone w ramach celu głównego Strategii, dotyczące przeciętnej długości życia kobiet oraz mężczyzn, które zarówno w przypadku mężczyzn, jak i kobiet, udało się zrealizować w 97%. Choć interwencję prowadzone w poszczególnych obszarach objętych Strategią na pewno w jakimś stopniu przyczyniały się do wydłużania życia mieszkańców województwa, należy wskazać, że był to raczej wpływ pośredni. Największe oddziaływanie na omawiane wskaźniki miały czynniki zewnętrzne, w szczególności pandemia COVID-19, która w Polsce pojawiła się w 2020 roku.

Niektórzy respondenci, działający np. w branży lifescience, **identyfikowali także problem z pozyskaniem finansowania**, co stanowiło istotną barierę w realizacji kompleksowego wsparcia. Udawało się im zdobyć fundusze na część planowanych działań, a pozostałą część musieli sfinansować ze środków własnych, co okazało się dla nich niemożliwe. Największy problem realizatorzy identyfikowali z pozyskaniem środków krajowych, gdyż m.in. ograniczała ich forma prawna reprezentowanego podmiotu.

„Jeżeli chodzi o programy krajowe, to tutaj nie udało nam się pozyskać żadnych środków na taką działalność, która dotyczyłaby realizacji rozwoju i wsparcia innowacyjności w regionie.”

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony.

Z drugiej strony jak już wspomniano w ramach Strategii **możliwe było realizowanie przedsięwzięć finansowanych nie tylko ze środków wojewódzkich, ale także z różnorodnych innych programów zarówno krajowych, jak i unijnych**. Był to **czynnik, który zdecydowanie sprzyjał realizacji Strategii**, gdyż dostępność różnorodnych instrumentów finansowych umożliwiała wdrażanie różnorodnego wsparcia. Jeden z podmiotów realizujących wsparcie w obszarze turystyki wskazał, że szczególnie ważnym środkiem finansowania, który pomagał im uzyskać szereg jakościowych efektów, były programy dedykowane *stricto* turystyce, w ramach których przedsiębiorcy, działający w branży turystycznej, mogli uzyskać dotację na swoją działalność.

Respondenci wywiadów pogłębionych identyfikowali również inne **czynniki, które pozytywnie wpływały na realizację Strategii**. Jednym z nich była współpraca, zarówno ta wewnątrz jednego podmiotu realizującego wsparcie, ale także ta między różnorodnymi partnerami wdrażającymi poszczególne interwencje. Nawiązywanie współpracy gwarantuje, że efekty danej interwencji są bardziej pełne. Dodatkowo nawiązanie sprawnej współpracy, szczególnie tej między partnerami z różnych branż/ środowisk może wydłużyć trwałość poszczególnych projektów.

„Podtrzymujemy to, co już wybrzmiało wcześniej, że kluczowa jest współpraca pomiędzy wszystkimi podmiotami (...) i to także na szczeblu samorządowym.”

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony.

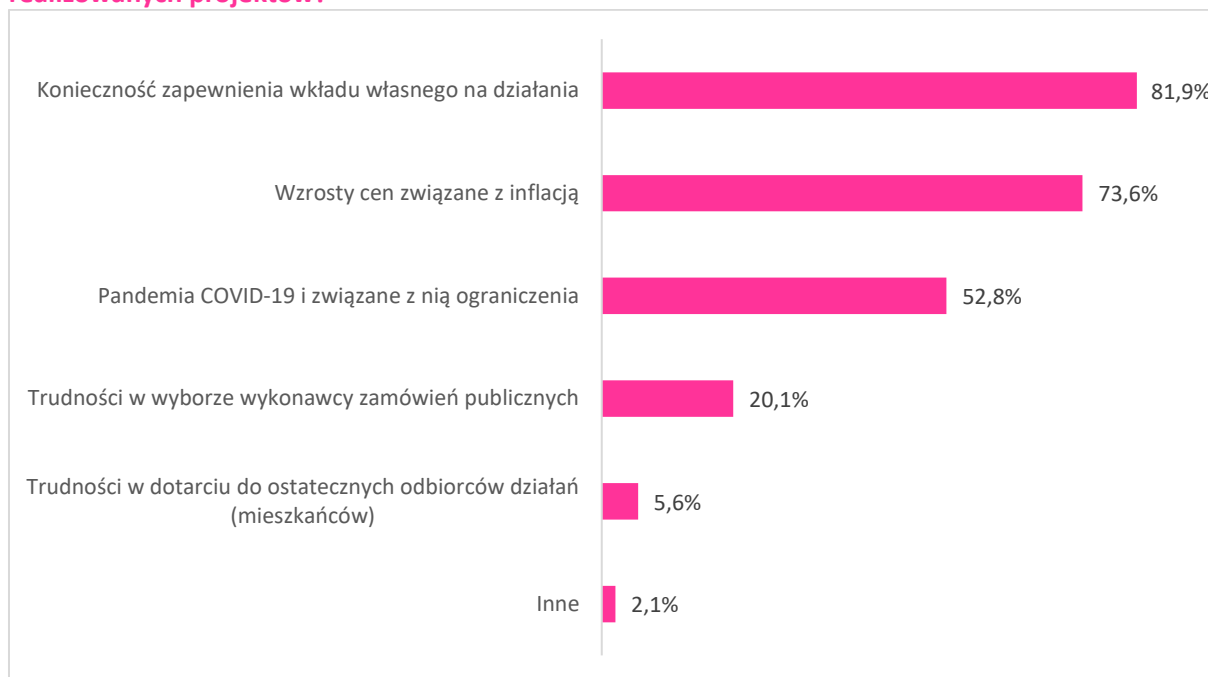
Realizacja projektów strategicznych we współpracy z partnerami pomogła objąć wsparciem wszelkie priorytetowe obszary na terenie całego województwa. Wdrażaniem Strategii nie zajmował się jedynie sam UMWM, kluczowy był udział innych partnerów. Ich zaangażowanie umożliwiło dostosowanie wsparcia, w tym formy realizacji zadań do rzeczywistych potrzeb regionu oraz odbiorców i realizatorów wsparcia. Dodatkowo, współpraca z partnerami w procesie wdrażania Strategii pozwalała na identyfikowanie potencjalnych słabości w logice planowanego wsparcia i umożliwiła wprowadzenie stosownych usprawnień.

Współpraca UMWM z innymi partnerami w zakresie wprowadzania odpowiednich zmian nabrała szczególnego znaczenia w trudnym okresie pandemii, który utrudnił zapewnienie jakościowego wsparcia.

Warto wspomnieć, że interwencja w ramach SRWM 2011-2020 realizowana była przez różne typy podmiotów: samorząd województwa, wojewódzkie samorządowe jednostki organizacyjne oraz innych partnerów strategicznych (tj. jednostki samorządu terytorialnego, jednostki naukowe, uczelnie). Można zatem przypuszczać, że czynnikiem wewnętrznym wpływającym na skuteczność realizowanej w Strategii interwencji będzie forma prawna oraz wielkość podmiotu prowadzącego przedsięwzięcie, co może zarówno utrudniać, jak i ułatwiać realizację interwencji w poszczególnych obszarach. Mniejsze podmioty operujące na ograniczonym terenie mogą bardziej szczegółowo znać specyfikę obszaru na którym działają, jednakże jednocześnie mogą mieć większy problem np. z zapewnieniem wkładu własnego, czy z utrzymaniem trwałości realizowanych przedsięwzięć. W związku z tym, współpraca pomiędzy różnorodnymi podmiotami może być trudna i prowadzić do problematycznych sytuacji, jednak jest niezbędna.

O wpływ czynników oddziałujących pozytywnie oraz negatywnie na realizację celów Strategii zostały także zapytane gminy i powiaty z terenu województwa małopolskiego, które były instytucjami wspierającymi proces wdrażania Strategii oraz beneficjentami interwencji. W ramach prowadzonego badania ilościowego JST wskazały, które czynniki w największym stopniu utrudniały im osiągnięcie założonych celów projektowych.

Wykres 27. Które czynniki w największym stopniu utrudniły Państwu osiągnięcie celów w ramach realizowanych projektów?

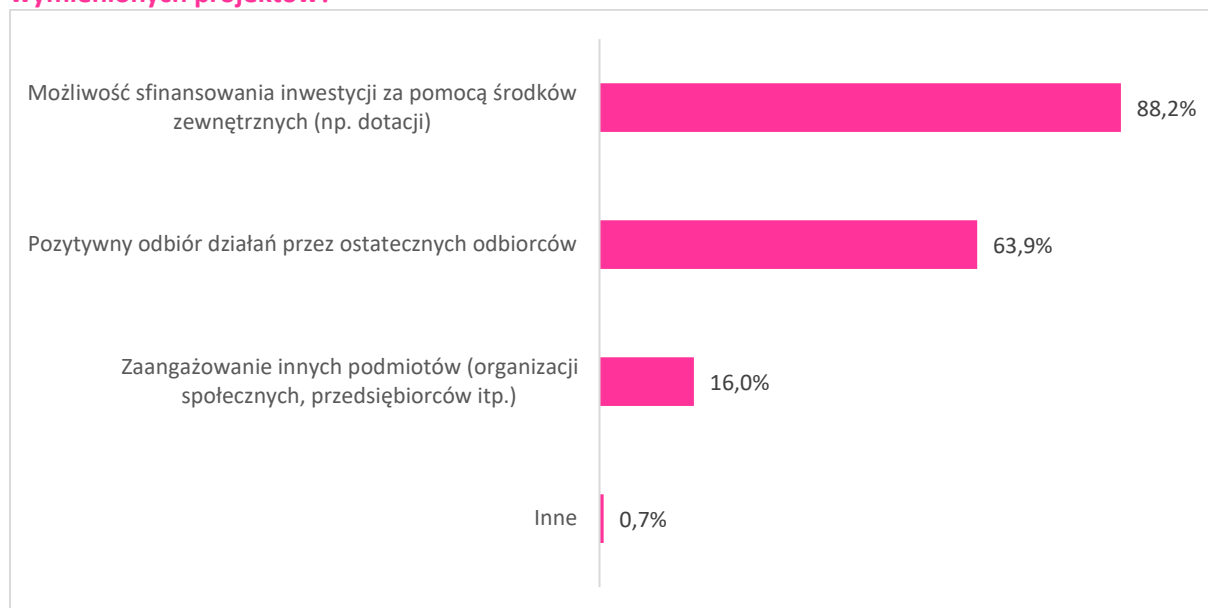

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI/CATI z JST (n=144).

Najwięcej (81,9%) Jednostek Samorządu Terytorialnego uznało, iż **konieczność zapewnienia wkładu własnego** na działania sprawiała im trudności i generowała czynniki, które mogły m.in. utrudniać realizację większych zaplanowanych wcześniej interwencji. Ponad 73% JST wskazało także na negatywny **wpływ inflacji**, która spowodowała wzrost cen i mogła utrudniać realizację projektów po wcześniej założonych kosztach. Spora część respondentów badań ilościowych (52,8%) zwracała uwagę na negatywny **wpływ pandemii** i związanych z nią ograniczeń na realizowane przez nich inwestycje. 20,1% respondentów wskazało, iż **miało trudności w wyborze wykonawcy zamówień publicznych**. Mniejszość, jedynie około 5% JST, **zauważało pojawienie się trudności z dotarciem ze swoimi interwencjami do mieszkańców swoich rejonów**. Około 2% respondentów wskazało na pojawienie się innych negatywnych czynników wpływających na realizację ich interwencji. Respondenci wymieniali także, iż na realizację Strategii wpłynęły czynniki takie jak: **złożoność procesów pozyskiwania środków zewnętrznych i konieczność zapewnienia w związku z tym odpowiedniej kadry merytorycznej, problemy organizacyjno-kadrowe oraz brak środków własnych na realizację zaplanowanych działań**.

JST zostały także zapytane o to, jakie czynniki ułatwiały im realizację założonych wcześniej celów projektowych.

Wykres 28. Które czynniki w największym stopniu ułatwiły Państwu realizację celów w ramach wymienionych projektów?

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI/CATI z JST (n=144).

Zdecydowana większość (88,2%) JST wskazała, że czynnikiem, który pozytywnie wpływał na osiąganie przez nich jakościowych celów była **możliwość sfinansowania inwestycji za pomocą środków zewnętrznych (np. dotacji)**. Duża część (63,9%) respondentów badania ilościowego uznała, iż realizację jakościowej interwencji ułatwiał im **pozytywny odbiór prowadzonych przez nich działań przez ostatecznych odbiorców wsparcia**. Część JST (16%) wskazywała także **pozytywny wpływ zaangażowania w swoje działania podmiotów o innej formie prawnej, np. organizacji społecznych, przedsiębiorstw**. Duże znaczenie wpływu partnerskiej formy projektów podkreślali także respondenci badań jakościowych.

O oddziaływanie różnych czynników zostali także zapytani eksperci dziedzinowi w ramach prowadzonego panelu delfickiego. Identyfikowali oni, iż na realizację celów Strategii, a szczególnie na osiąganie wartości docelowych wskaźników, wpływ miały **zmiany społeczno-gospodarcze pojawiające się w latach 2011-2020**. Na wskaźniki związane z bezrobociem w województwie małopolskim wpłynęły m.in. **szybki rozwój gospodarczy, czy zmiany demograficzne** (tj. niska dzietność, czy wzmożona emigracja w latach 2000-2010). Czynniki te doprowadziły do redukcji liczby dostępnych pracowników oraz do wzrostu wynagrodzeń w różnych sektorach. Na osiąganie wartości docelowych związanych z opieką zdrowotną istotny wpływ miała **pandemia COVID-19**. W tym czasie dostępność do świadczeń podstawowej opieki zdrowotnej i opieki specjalistycznej była utrudniona. Pandemia wpłynęła również znacząco na wskaźniki związane z odsetkiem osób borykających się z chorobami psychicznymi. Obniżenie zatrudnienia w rolnictwie mogło z kolei być spowodowane **szybką zmianą strukturalną i zwiększonym zapotrzebowaniem na pracowników w innych działach gospodarki**. Płaca w innych sektorach mogła być wyższa, dodatkowo jej wykonywanie mogło wymagać mniejszych nakładów czasowych, przez co prowadzenie gospodarstw rolnych stało się mniej opłacalne. Osiągnięcie założonych wartości wskaźników w przypadku celu strategicznego III „Wysoka zewnętrzna i wewnętrzna dostępność komunikacyjna regionu dla konkurencyjności gospodarczej i spójności przestrzennej” było szczególnie utrudnione. Narażony był zwłaszcza wskaźnik dotyczący przewozów pasażerów środkami komunikacji miejskiej. Według ekspertów niski poziom realizacji ww. wskaźnika

mógł być to spowodowany różnorodnymi czynnikami takimi jak: **niedostatecznymi nakładami na sieć transportu publicznego, stosunkowo wysokimi cenami biletów, niewystarczającą promocją transportu publicznego, czy długim czasem prowadzenia inwestycji.** Dodatkowo wpływ na niezadawalającą wartość wskaźników związanych z transportem mogła mieć **postępująca cyfryzacja i rozwój pracy zdalnej**, dzięki czemu zapotrzebowanie na transport wśród mieszkańców województwa małopolskiego spadło. **Potwierdza to fakt, iż niektóre ze wskaźników mierzyły jedynie pośredni wpływ interwencji prowadzonych w ramach SRWM 2011-2020 i były szczególnie wrażliwe na wpływ czynników zewnętrznych.**

Eksperti ocenili jednak, iż poziom osiągnięcia większości założonych w Strategii celów można uznać za bardzo zadowalający. Na szczególną uwagę zasługuje przekroczenie wartości założonych wskaźników, które będą decydowały o długoterminowym, jakościowym rozwoju Małopolski. Dla przykładu wskaźnik dotyczący nakładów sektora przedsiębiorstw na działalność B+R w relacji do PKB został przekroczony ponad dwukrotnie. Mogło to wynikać z **wysokiego poziomu dostępnych środków pomocowych**, jak i ze **zmianą priorytetów w części przedsiębiorstw wynikających z ograniczania możliwości przewagi niskich kosztów pracy.**

PODSUMOWANIE:

Na realizację wsparcia wpływały różnorodne czynniki wewnętrzne oraz zewnętrzne, które zarówno ułatwiały, jak i utrudniały realizację jakościowego wsparcia. Czynnikiem zewnętrznym, które miały negatywny wpływ na osiąganie jakościowych efektów w ramach Strategii były m.in. wybuch pandemii COVID-19, inflacja, czy nowo pojawiające się uwarunkowania formalno-prawne, do których wsparcie nie zostało dostosowane. Czynnikiem zewnętrznym, który wpływał na osiąganie celów strategicznych dwójako – zarówno pozytywnie, jak i negatywnie, był czynnik ludzki, który mógł zarówno utrudniać osiąganie jakościowych efektów w ramach poszczególnych obszarów (szczególnie w obszarze środowiskowym), ale w tym samym czasie był odpowiedzialny za wyznaczanie trendów rozwojowych. Podmioty wdrażające wsparcie wskazywały także na to, iż realizacja przedsięwzięć była procesem długotrwałym i złożonym, co narażało poszczególne interwencje na wzmożony wpływ czynników zewnętrznych oraz na to, iż poszczególne wskaźniki mogły mierzyć jedynie pośredni wpływ ich interwencji. Mieli oni także trudności z pozyskaniem finansowania, które było niezbędne do realizacji kompleksowego wsparcia, a także z zapewnieniem wkładu własnego na planowaną interwencję. Z drugiej strony realizatorzy podkreślali, iż różnorodność form finansowania w ramach Strategii, pozytywna reakcja odbiorców na ich interwencje oraz dobra współpraca między różnymi podmiotami były czynnikami, które zdecydowanie ułatwiały osiąganie jakościowych efektów w ramach prowadzonych działań.

2.2. Wpływ Samorządu Województwa na realizację celów Strategii⁶³

Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020 zawierała 7 zasadniczych obszarów aktywności samorządu województwa, tj. obszarów polityki rozwoju. Dla każdego z nich sformułowany został cel strategiczny, stanowiący opis pożądanego kierunku zmian lub stanu docelowego i pozycji regionu w perspektywie 2020 roku:

- Obszar 1. Gospodarka wiedzy i aktywności. Cel strategiczny 1: Silna pozycja Małopolski jako regionu atrakcyjnego dla inwestycji, opartego na wiedzy, aktywności zawodowej i przedsiębiorczości mieszkańców;
- Obszar 2. Dziedzictwo i przemysł czasu wolnego. Cel strategiczny 2: Wysoka atrakcyjność Małopolski w obszarze przemysłów czasu wolnego dzięki wykorzystaniu potencjału dziedzictwa regionalnego i kultury;
- Obszar 3. Infrastruktura dla dostępności komunikacyjnej. Cel strategiczny 3: Wysoka zewnętrzna i wewnętrzna dostępność komunikacyjna regionu dla konkurencyjności gospodarczej i spójności przestrzennej;
- Obszar 4. Krakowski Obszar Metropolitalny i inne subregiony. Cel strategiczny 4: Silna pozycja konkurencyjna Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego w przestrzeni europejskiej oraz wzrost potencjału ekonomicznego subregionów w wymiarze regionalnym i krajowym;
- Obszar 5. Rozwój miast i terenów wiejskich. Cel strategiczny 5: Aktywne ośrodki usług publicznych i gospodarczych zapewniające szanse na rozwój mieszkańców małych i średnich miast oraz terenów wiejskich;
- Obszar 6. Bezpieczeństwo ekologiczne, zdrowotne i społeczne. Cel strategiczny 6: Wysoki poziom bezpieczeństwa mieszkańców Małopolski w wymiarze środowiskowym, zdrowotnym i społecznym;
- Obszar 7. Zarządzanie rozwojem województwa. Cel strategiczny 7: Efektywnie zarządzane województwo, którego rozwój oparty jest na współpracy i mobilizowaniu zasobów.

Realizacja celów strategicznych przekładała się na realizację celu głównego, którym jest efektywne wykorzystanie potencjałów regionalnej szansy dla rozwoju gospodarczego oraz wzrost spójności społecznej i przestrzennej Małopolski w wymiarze regionalnym, krajowym i europejskim.

Wpływ samorządu województwa na poziom realizacji celów Strategii przejawiał się w dysponowaniu głównymi źródłami jej finansowania – m.in. budżetem własnym, środkami polityki spójności czy Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (w celu zwiększenia największych potencjałów regionu). Dodatkowo samorząd WM aktywizował i zachęcał gminy, powiaty, inne jednostki, przedsiębiorstwa czy organizacje pozarządowe do realizacji projektów wpływających na realizację celów Strategii.

⁶³ Pytanie badawcze: W jakim stopniu samorząd województwa miał możliwość wpływu na poziom realizacji celu głównego i celów strategicznych? W których obszarach polityki rozwoju samorząd województwa miał największy i najmniejszy wpływ na realizację celów Strategii i jakie były tego przyczyny? Jakie działania podjął samorząd województwa w celu zapobiegnięcia lub ograniczenia negatywnych skutków zewnętrznych?

„To, co jesteśmy w stanie na pewno zrobić, to w sposób mądry gospodarować środkami europejskimi, bo nie ma się co oszukiwać – to jest nasza największa kieszeń finansowa i odpowiedzialni jesteśmy za jej prawidłowe wykorzystanie, ale też odpowiedzialni jesteśmy, żeby wykorzystać je w sposób konstruktywny i celowy z punktu widzenia rozwoju regionu.”

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony.

Na koniec 2020 roku podpisanych było 8 160 umów na realizację projektów na terenie województwa małopolskiego wpisujących się w programy strategiczne stanowiące uszczegółowienie zapisów SRWM 2011-2020. Najwięcej realizowanych przedsięwzięć wpisuje się w Program Strategiczny Regionalna Strategia Innowacji oraz Program Strategiczny Obszary Wiejskie. Całkowita wartość projektów współfinansowanych ze środków UE wpisujących się w programy strategiczne wyniosła na koniec 2020 roku niemal 41,1 mld zł, przy wsparciu z funduszy UE w kwocie 24,6 mld zł.

Tabela 6. Liczba projektów oraz ich wartość [w mln PLN] wg programów strategicznych

Program strategiczny	Wartość przedsięwzięć	Liczba projektów
Dziedzictwo i przemysły czasu wolnego	3 040,7	400
Regionalna Strategia Innowacji	11 381,2	2470
Kapitał intelektualny i rynek pracy	3 165,6	1391
Obszary wiejskie	1 022,5	2171
Ochrona środowiska	7 395,0	934
Ochrona zdrowia	1 634,6	133
Transport i komunikacja	11 903,9	135
Włączenie społeczne	1 058,8	526

Źródło: dane UMWM.

Analizując dane zebrane w niniejszym badaniu, trzeba ocenić, że samorząd województwa miał największy wpływ na realizację celów strategii w obszarach: Gospodarka wiedzy i aktywności (wyłącznie w zakresie edukacji), Dziedzictwo i przemysły czasu wolnego (zwłaszcza w zakresie kultury), Infrastruktura dla dostępności komunikacyjnej oraz Bezpieczeństwo ekologiczne, zdrowotne i społeczne (w wymiarze środowiskowym). Jedną z przyczyn takiego stanu rzeczy była udana współpraca przy realizacji przedsięwzięć pomiędzy samorządem regionalnym a samorządami lokalnymi. Działania poszczególnych samorządów lokalnych wpływały w dość dużym stopniu na realizację celów Strategii. Możliwości oddziaływania samorządów lokalnych na osiągnięcie założonych celów jest różne w przypadku poszczególnych celów. Wynika to z zakresu dostępnych narzędzi, a także poziomu dysponowania odpowiednimi środkami finansowymi. Na pierwszy plan w zakresie możliwości oddziaływania samorządu terytorialnego, także poprzez podpisywanie umów z innymi jednostkami terytorialnymi, wysuwa się kwestia dostępności komunikacyjnej i transportu publicznego. Władze lokalne mają szczególnie duży wpływ na biblioteki, turystykę, przedszkola, dochody gmin, kanalizację, wodociągi i zbiórkę odpadów. W przypadku pozostałych celów jest on raczej mniejszy.

W zakresie ochrony środowiska współpraca obejmowała nie tylko bieżące informowanie o planach samorządu. Wiele uwagi poświęcono kwestiom związanym ze wspieraniem transformacji energetycznej, a co za tym idzie – z ochroną powietrza. W tym miejscu należy wspomnieć o istotnych

zmianach legislacyjnych – Uchwale antysmogowej dla Małopolski, która ograniczała powstawanie nowych źródeł emisji zanieczyszczeń oraz Uchwale antysmogowej dla Krakowa, która wprowadzała całkowity zakaz stosowania paliw stałych. Na wniosek zainteresowanych gmin możliwe było także przyjęcie lokalnych uchwał antysmogowych według ujednoliconych wytycznych (obowiązują w 7 gminach). Istotna była także działalność ekodoradców. Poprzez internet mieszkańcy mogli nie tylko sprawdzić dostępne programy dofinansowania, lecz także skontaktować się z ekodoradcą w swojej gminie, aby uzyskać informacje o wymianie źródła ciepła, termomodernizacji lub instalacji odnawialnych źródeł energii⁶⁴. W 62 gminach, w których dostępny był kontakt z ekodoradcą, liczba wymian kotłów wzrosła od 2 do 3 razy w stosunku do średniej liczby wymian przestarzałych urządzeń. Efekt ten był możliwy dzięki wyszkoleniu odpowiedniej kadry ekodoradców – Samorząd Województwa Małopolskiego uruchomił dedykowane studia podyplomowe w zakresie polityki energetycznej.

W zakresie edukacji współpraca ta rozpoczęła się już na etapie planowania strategicznego. Dzięki zaangażowaniu przedstawicieli różnych środowisk w przygotowanie diagnozy, prowadzenie badań niezbędnych do opracowania Strategii, działania i projekty służące realizacji celów dokumentu były dopasowane do aktualnych potrzeb regionu. Nie bez znaczenia była też elastyczność w reagowaniu na pojawiające się negatywne skutki zewnętrzne. Konieczność wprowadzenia zmian w realizowanych działaniach była szczególnie istotna w odpowiedzi na wystąpienie pandemii COVID-19.

W zakresie kultury duży wpływ samorządu województwa przejawiał się poprzez funkcję organizatora lub współorganizatora dla 23 instytucji kultury. Wspierał on je w zakresie środków finansowych i rozwoju. Zgodnie z zapisami *Ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej* samorząd zabezpieczał środki na funkcjonowanie tychże instytucji. Inne działania to prowadzenie naborów wniosków w konkursach, których beneficjentami były NGO, JST czy właściciele zabytków. Powraca tutaj także kwestia współpracy jako bardzo istotnego narzędzia realizacji celów Strategii.

„(...) mamy współpracę dotyczącą festiwalu Kiepury, (...) została podpisana umowa czterostronna pomiędzy województwem, pomiędzy gminą Krynica Zdrój, pomiędzy Filharmonią, czyli naszą instytucją kultury Województwa Małopolskiego, i Centrum Kultury w Krynicy Zdroju, na realizację właśnie tego projektu. I Małopolska, czyli Województwo, finansuje – w części jest tym partnerem – jako pomoc finansową przekazujemy środki dla Krynicy. Oczywiście w różnych obszarach, na mniejszą skalę, jest dużo takich działań.”

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony.

Tak jak edukacja, tak i obszar kultury był bardzo podatny na negatywne skutki pandemii koronawirusa. Z tego powodu samorząd podjął szereg działań w celu ich ograniczenia. Skupiły się one na zachowaniu miejsc pracy w sektorze czy doposażaniu instytucji artystycznych w sprzęt i instrumenty, które pozwoliły im realizować dla widzów transmisje wydarzeń kulturalnych online.

Zdaniem rozmówców biorących udział w badaniu samorząd województwa miał średni wpływ na realizację celów SRWM 2011-2020 w obszarze Bezpieczeństwo ekologiczne, zdrowotne i społeczne (wyłączając wymiar środowiskowy). Współpraca przy realizacji przedsięwzięć w tym zakresie była

⁶⁴ Za <https://powietrze.malopolska.pl/> (30.09.2024).

utrudniona z powodu dużej ilości partnerów oraz zróżnicowanej struktury ich funkcjonowania (podmioty publiczne i niepubliczne działające jako firmy prywatne).

Na realizację celów Strategii mają wpływ także polityka krajowa, wybory polityczne, decyzje niezależne od samorządu lokalnego. Jak wspomniano w poprzednim rozdziale, w odniesieniu do kwestii związanych z bezpieczeństwem zdrowotnym, najważniejszym negatywnym czynnikiem zewnętrznym były uwarunkowania formalno-prawne. Możliwości podjęcia działań przez samorząd województwa w celu zapobieżenia negatywnym skutkom były tu bardzo ograniczone.

„W pewnym momencie w ten obszar weszło Ministerstwo Zdrowia ze swoimi wytycznymi ogólnokrajowymi i tutaj są pewne rzeczy, które pewnie byśmy zrobili trochę inaczej, biorąc pod uwagę naszą specyfikę regionu i planowanie ochrony zdrowia w regionie, niż opracowało to Ministerstwo. (...) trochę nam wiążą ręce te dokumenty ogólnokrajowe (...).”

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony.

Niekorzystne uwarunkowania formalno-prawne miały także wpływ na obszar Dziedzictwo i przemysł czasu wolnego w zakresie turystyki. Możliwość zapobiegania negatywnym skutkom zewnętrznym ograniczała się tu jedynie do prowadzenia dialogu z podmiotami odpowiedzialnymi za przeprowadzenie zmian.

„Na ile możemy, włączamy się również w taką działalność, głównie w zakresie usług turystycznych, która ma na celu na przykład zmianę w prawodawstwie, bo takie rzeczy też są konieczne z punktu widzenia właśnie takiego rozwojowego. Natomiast nie jesteśmy tutaj tymi, którzy są władni podjąć pewne decyzje. Możemy tylko uczestniczyć w pewnym procesie. I tutaj też widzimy, że pewne zmiany są konieczne. O nie apelujemy, prosimy i też staramy się czynnie [w nich – przyp. red.] uczestniczyć.”

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony.

Jak wspomniano w poprzednim rozdziale, w odniesieniu do obszaru turystyki istotnym negatywnym czynnikiem zewnętrznym było zmniejszenie komfortu życia mieszkańców tych rejonów, w których zwiększył się ruch turystyczny – w szczególności w obszarze Krakowa oraz Zakopanego. Wobec tego zjawiska samorząd województwa podjął trud zarządzania ruchem turystycznym – skupił uwagę na działaniach w zakresie strategicznym, inwestycyjnym, infrastrukturalnym czy promocyjnym, żeby ten ruch dywersyfikować. Przeprowadził działania prezentacyjno-promocyjne pokazujące alternatywne kierunki podróży i miejsca spędzania czasu wolnego na terenie Małopolski (np. trasy rowerowe lub atrakcje wokół Krakowa). Dzięki temu napływ turystów, co jest zjawiskiem pozytywnym, nie zmniejszył się, natomiast rozłożył się bardziej równomiernie w regionie.

W odniesieniu do bezpieczeństwa społecznego samorząd województwa podejmował działania mające na celu aktywizację społeczności lokalnej w możliwie szeroki sposób i za pomocą metody małych kroków. Przykładem takich działań może być wprowadzenie – jako pierwszy region w Polsce – budżetu obywatelskiego. Pozwalał on oddać pewne możliwości finansowe w ręce społeczności lokalnych,

prowadzenie działań na poziomie lokalnym, a z czasem – na coraz szerszą skalę i odpowiadające na coraz większe wyzwania.

Wpływ samorządu województwa na realizację celów SRWM 2011-2020 był najmniejszy w obszarze *Gospodarka wiedzy i aktywności* w zakresie rozwoju przedsiębiorczości i przemysłu. Przyczyną takiego stanu rzeczy była odmienna charakterystyka struktury własności i sposobu zarządzania podmiotami prywatnymi, a także większa dynamika ich działań w porównaniu z samorządem. Mimo ograniczonego wpływu podejmowano konsekwentnie działania mające na celu wsparcie tego obszaru.

„(...) mamy tę dobrą sytuację, że akurat gospodarczo Małopolska nie jest w najgorszej sytuacji i staramy się pomagać. I jeśli możemy rozdysponować jakieś środki z funduszy europejskich, to staramy się pomagać i nie przeszkadzać.”

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony.

Istotne było budowanie relacji pomiędzy sektorem publicznym a prywatnym, a także przyciąganie inwestorów. Dodatkowo samorząd województwa współpracował z małopolskimi jednostkami naukowymi. Prowadził on działania mające na celu wykorzystanie ich potencjału na potrzeby rozwoju nie tylko naukowego, lecz także gospodarczego poprzez włączanie środowiska naukowego w rozwiązywanie problemów zgłaszanych przez środowisko gospodarcze.

W odniesieniu do obszaru Zarządzanie rozwojem województwa można zauważyć, że planowanie strategiczne oraz działania w zakresie zagospodarowania przestrzeni prowadzone są zasadniczo na 3 poziomach – oprócz regionalnego (np. strategia rozwoju województwa, plan zagospodarowania przestrzennego województwa) także na poziomie krajowym i lokalnym. Synergia i spójność działań na tych poziomach w istotny sposób przyczyniają się do sukcesu w realizacji celów Strategii. Duże znaczenie ma tu poziom lokalny, gdyż m.in. strategie proinwestycyjne, nakłady na infrastrukturę społeczną i techniczną, transport publiczny i działalności związane z marketingiem terytorialnym w dużej mierze są lub powinny być realizowane na poziomie lokalnym, a od ich efektów w dużym stopniu zależy realizacja Strategii.

Pisząc o działaniach, które podjął samorząd województwa w celu zapobiegnięcia lub ograniczenia negatywnych skutków zewnętrznych, należy wspomnieć o Małopolskiej Tarczy Antykryzysowej. Środki – w łącznej wysokości ponad 1,888 mld zł – zostały przekazane przez Zarząd Województwa Małopolskiego na walkę z COVID-19 oraz łagodzenie skutków pandemii dla małopolskiej gospodarki oraz wsparcia mieszkańców. Pochodziły one z funduszy europejskich oraz budżetów państwa i województwa. Pomoc w ramach Małopolskiej Tarczy Antykryzysowej objęła następujące działania: pakiet medyczny (dla małopolskich szpitali i jednostek zdrowia na sprzęt i wyposażenie niezbędne do skutecznej walki z pandemią), pakiet przedsiębiorczości (dla przedsiębiorców na utrzymanie zatrudnienia w firmach borykających się z trudnościami finansowymi i wsparcie rynku pracy i samozatrudnionych), pakiet płynności finansowej (na płynnościowe pożyczki dla przedsiębiorców, którzy na skutek pandemii ponieśli straty finansowe), pożyczkę turystyczną (przeznaczone na płynnościowe i inwestycyjne pożyczki dla przedsiębiorców, którzy na skutek pandemii ponieśli straty

finansowe), pakiet społeczny i edukacyjny (środki na wsparcie placówek opieki całodobowej oraz zakup technologii i sprzętu do zdalnego nauczania), pakiet rozwoju (w ramach modułu rewitalizacji)⁶⁵.

PODSUMOWANIE:

Wpływ samorządu województwa na poziom realizacji celów Strategii przejawiał się w dysponowaniu głównymi źródłami jej finansowania. Dodatkowo samorząd WM aktywizował i zachęcał gminy, powiaty, inne jednostki, przedsiębiorstwa czy organizacje pozarządowe do realizacji projektów wpływających na realizację celów Strategii. Samorząd województwa miał największy wpływ na realizację celów strategii w obszarach: Gospodarka wiedzy i aktywności (wyłącznie w zakresie edukacji), Dziedzictwo i przemysł czasu wolnego (zwłaszcza w zakresie kultury), Infrastruktura dla dostępności komunikacyjnej oraz Bezpieczeństwo ekologiczne, zdrowotne i społeczne (w wymiarze środowiskowym). Jedną z przyczyn takiego stanu rzeczy była udana współpraca przy realizacji przedsięwzięć pomiędzy samorządem regionalnym a samorządami lokalnymi. Na pierwszy plan w zakresie możliwości oddziaływania samorządu terytorialnego, także poprzez podpisywanie umów z innymi jednostkami terytorialnymi, wysuwa się kwestia dostępności komunikacyjnej i transportu publicznego. Władze lokalne mają szczególnie duży wpływ na biblioteki, turystykę, przedszkola, dochody gmin, kanalizację, wodociągi i zbiórkę odpadów. Na realizację celów Strategii mają wpływ także polityka krajowa, wybory polityczne, decyzje niezależne od samorządu lokalnego. Wpływ samorządu województwa na realizację celów strategii SRWM 2011-2020 był najmniejszy w obszarze Gospodarka wiedzy i aktywności w zakresie rozwoju przedsiębiorczości i przemysłu. Przyczyną takiego stanu rzeczy była odmienna charakterystyka struktury własności i sposobu zarządzania podmiotami prywatnymi, a także większa dynamika ich działań w porównaniu z samorządem. Mimo ograniczonego wpływu podejmowano konsekwentnie działania mające na celu wsparcie tego obszaru. Ważną rolę w celu zapobiegnięcia i ograniczenia negatywnych skutków zewnętrznych odegrała Małopolska Tarcza Antykryzysowa.

⁶⁵ Za <https://www.malopolska.pl/dobrojestwmalopolscestopkoronawirusowi/malopolska-tarcza-antykryzysowa> (10.09.2024).

Spis elementów graficznych w tekście

Spis tabel

Tabela 1. Liczba podatników z Małopolski przekazujących 1% podatku na rzecz OPP w latach 2018, 2019 i 2020	33
Tabela 2. Wskaźniki ogólne uwzględnione w ramach SRWM 2011-2020	34
Tabela 3. Odsetek JST podejmujących się projektów z zakresu określonej tematyki.....	45
Tabela 4. Lista zrealizowanych przedsięwzięć wg MPI 2015-2023	51
Tabela 5. Lista zrealizowanych przedsięwzięć wg MPI 2015-2023 w obszarze polityka społeczna i rynek pracy	53
Tabela 6. Liczba projektów oraz ich wartość [w mln PLN] wg programów strategicznych	70

Spis wykresów

Wykres 1. Udział dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym [%]	11
Wykres 2. Odsetek absolwentów szkół wyższych na kierunkach technicznych i przyrodniczych (łącznie z cudzoziemcami)	11
Wykres 3. Nakłady ogółem na B+R w relacji do PKB, w tym ponoszone przez sektor przedsiębiorstw [%].....	12
Wykres 4. Współczynnik aktywności zawodowej osób w wieku 18-59/64 lata [%]	14
Wykres 5. Liczba widzów i słuchaczy w teatrach i instytucjach muzycznych na 1000 mieszkańców	15
Wykres 6. Widzowie w kinach na 1000 ludności.....	16
Wykres 7. Pracujący w sekcji I PKD 2007 - działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi[osoby]	17
Wykres 8. Liczba pasażerów komunikacji miejskiej [mln osób]	18
Wykres 9. Ruch pasażerów w MPL Kraków-Balice [os.].....	19
Wykres 10. Udział gospodarstw domowych posiadających dostęp do Internetu oraz łączących się z Internetem przez łącze szerokopasmowe [%]	20
Wykres 11. Odsetek przedsiębiorstw posiadających dostęp do Internetu szerokopasmowego [%].....	20
Wykres 12. Odsetek mieszkańców województwa w izochronie 60, 90 i 120 min dojazdu do wybranego miasta – dostępność drogowa[%].....	21
Wykres 13. Odsetek mieszkańców województwa w izochronie 60, 90 i 120 min dojazdu do wybranego miasta – dostępność kolejowa [%]	22
Wykres 14. Wyniki egzaminu szóstoklasisty w województwie małopolskim [%]	24
Wykres 15. Zdawalność egzaminu maturalnego w województwie małopolskim [%]	25
Wykres 16. Wskaźnik urbanizacji w województwie małopolskim [%].....	26
Wykres 17. Stopa bezrobocia osób w wieku 15-89 lat wg BAEL [%]	26
Wykres 18. Dochody gmin per capita z tytułu udziału w podatku PIT [zł] (bez uwzględnienia miast na prawach powiatu).....	27
Wykres 19. Odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej [%]	28
Wykres 20. Odsetek ludności korzystającej z wodociągów sieciowych [% ogółu mieszkańców]	29
Wykres 21. Odpady komunalne zebrane selektywnie z odpadów komunalnych ogółem [%]	29
Wykres 22. Zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych [‰]	30
Wykres 23. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym [%]	31
Wykres 24. Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem budżetów gmin (%)	32
Wykres 25. Odsetek osób przekazujących 1% podatku na rzecz OPP (%)	33

Wykres 26. Odsetek gmin w województwie realizujących co najmniej jedno zadanie publiczne w oparciu o zasadę PPP	34
Wykres 27. Które czynniki w największym stopniu utrudniły Państwu osiągnięcie celów w ramach realizowanych projektów?	66
Wykres 28. Które czynniki w największym stopniu ułatwiły Państwu realizację celów w ramach wymienionych projektów?	67

Bibliografia

Akty prawne:

- Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.

Dokumenty strategiczne:

- Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”, Załącznik do Uchwały Nr XXXI/422/20 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 17 grudnia 2020 r.;
- Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020, Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr XII/183/11 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 26 września 2011 roku;
- Program „Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021-2027. Małopolska Przyszłości”;
- Szczegółowy Opis Priorytetów Programu Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021-2027;
- Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020;
- Kontrakt Terytorialny dla Województwa Małopolskiego;
- Małopolski Plan Inwestycyjny na lata 2015-2023;
- Regionalny Plan Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji Województwa Małopolskiego na lata 2023-2025 z perspektywą do 2030”

Opracowania UMWM:

- Raport „Województwo Małopolskie” – edycje z lat 2011-2023;
- Raport Małopolskiego Obserwatorium Rozwoju Regionalnego „Fundusze europejskie w Małopolsce” – edycje z lat 2017-2023
- Raport o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa małopolskiego, Urząd Statystyczny w Krakowie – edycje z lat 2011-2024;
- Raport z realizacji Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego 2011-2020 za okres 2014-2016;
- Raport z realizacji Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego 2011-2020 za okres 2011-2013.

Analizy:

- Ewaluacja mid-term wdrażania Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Małopolskiego 2020, raport końcowy, Fundacja Rozwoju Badań Społecznych, Kraków, grudzień 2019;
- Ewaluacja realizacji projektów o strategicznym znaczeniu dla społeczno-gospodarczego rozwoju regionu w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020, Evalu, 2020;
- Ewaluacja wpływu interwencji w ramach 8. Osi Priorytetowej RPO WM na lata 2014-2020 na zatrudnienie na małopolskim rynku pracy, ze szczególnym uwzględnieniem efektywności dotacji na zakładanie działalności gospodarczej oraz przeprowadzenia pomiaru wskaźnika rezultatu długoterminowego dla Osi 8, 9 i 10, Openfield, 2020;
- Wpływ interwencji podejmowanych w szczególności w ramach 12 osi priorytetowej Infrastruktura Społeczna RPO Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020 na zwiększenie dostępności usług zdrowotnych w regionie, EU-Consult, 2021;

- Raport o stanie rynku telekomunikacyjnego w Polsce w 2017 r., Urząd Komunikacji Elektronicznej, Warszawa, czerwiec 2018;
- Siedlecki T., Bezpłatna komunikacja miejska jako sposób minimalizowania negatywnych skutków kongestii transportowej w miastach, „Autobusy” nr 6/2018;
- Zielińska E., Analiza zapotrzebowania na transport miejski w Polsce, „Autobusy” nr 6/2018;

Bazy danych:

- baza danych dot. projektów oraz wartości projektów strategicznych, realizowanych przez województwo małopolskie;
- bazy danych projektów współfinansowanych z funduszy europejskich realizowanych na terenie województwa małopolskiego.

Źródła internetowe:

- <https://www.malopolska.pl/dobrojestwmalopolscestopkoronawirusowi/malopolska-tarcza-antykrzysowa>
- <https://khk.krakow.pl/pl/ekospalarnia/informacja-o-zakladzie/>
- <https://e-chmura.malopolska.pl/>
- <https://rozklad-pkp.pl/>
- <https://innpoland.pl/197039,zmiany-w-pkp-z-warszawy-do-krakowa-w-2-godz-ale-tylko-na-chwile>

Załączniki

Baza wynikowa z przeprowadzonych badań CAWI (odrębny plik MS Excel)

Baza wynikowa z przeprowadzonego panelu delfickiego (odrębny plik MS Excel)

Transkrypcje przeprowadzonych wywiadów pogłębionych i grupowych (odrębne pliki MS Word).